

*România este patria noastră și a tuturor românilor.
E România celor de demult și-a celor de mai apoi
E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.*

Barbu Ștefănescu Delavrancea

DACOROMANIA, NR. 108/2023

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL 2023

PREACUVIOSULUI CIN MONAHAL, PREACUCERNICULUI CLER ȘI PREAIUBIȚILOR CREDINCIOȘI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,

Har, bucurie și pace de la Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, iar de la noi părintești binecuvântări!

*Preacuvioși și Preacucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

După prima săptămână de post în care am participat la slujba *Canonului de pocăință* al Sfântului Andrei Criteanul, trăim în această duminică, *Duminica Ortodoxiei*, momente de bucurie duhovnicească, întrucât, la Sfânta Liturghie, ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos. Încă din perioada apostolică, Biserica a trebuit, secole la rând, să facă față ereziilor și schismelor, adică abaterilor de la adevărul de credință. Ereticii și toți cei căzuți în diverse rătăcirii au făcut dezbinare între creștini, unii din neștiință, iar alții din motive personale. Pentru a opri rătăcirile, Biserica a organizat sinoade locale, iar când s-a constatat o amploare a ereziilor, au fost organizate Sinoadele Ecumenice, la care au participat ierarhi din întreaga Biserică.

Astfel, începând cu primul Sinod Ecumenic de la Niceea, din anul 325, și până la cel de-al

șaselea Sinod Ecumenic de la Constantinopol, din anii 680-681, Biserica a formulat și statornicit adevăruri esențiale ale învățaturii de credință, precum: dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu și a Sfântului Duh, unirea firii dumnezeiești și a firii omenești prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, existența a două voințe, corespunzătoare celor două firi – omenească și dumnezeiască – în Persoana Mântuitorului Iisus Hristos. Toate acestea nu au fost însă simple teorii sau formulări filosofice.

Sfinții Părinți, insuflați de Dumnezeu, au înțeles că orice învățătură de credință are legătură directă cu mântuirea sau dobândirea vieții veșnice (cf. *Matei 5, 19*). „Dacă Hristos nu este Dumnezeu, El nu mă poate îndumnezei pe

mine”, spunea Sfântul Atanasie cel Mare.

Dreptmăritori creștini,

În secolul al VIII-lea a apărut o nouă rătăcire, conform căreia cinstirea icoanelor și a sfințelor

moaște ar fi o idolatrie. În fața acesteia, reprezentanți de seamă ai Bisericii au arătat că icoanelor nu li se aduce un cult de adorare, ci, prin cinstirea lor, suntenerate persoanele sfinte, pictate, înfățișate pe ele. Nu se cinstește materia din care sunt confecționate icoanele, ci sfinții pe care îi reprezintă icoanele.

Împărați, precum Leon al III-lea Isaurul (717-741) și fiul său Constantin al V-lea Copronimul (741-755), au dus o luptă aprigă împotriva icoanelor. Aceștia au dispus înlăturarea icoanelor din Biserici și din casele credincioșilor. Lucrări de mare valoare istorică și artistică au fost adunate și date pradă focului. În această perioadă, mulți ierarhi, călugări, preoți și credincioși, care mărturiseau dreapta cinstire a sfintelor icoane, au fost mutilați, exilați și chiar uciși.

Numeroase mănăstiri au fost incendiate, dărâmate sau transformate în cazărmi. Pictura și mozaicurile au fost distruse sau acoperite cu tencuială. În timpul lui Leon al IV-lea Hazarul (775-780), mulți demnitari care cinsteau icoanele au fost destituiți, maltratați sau trimiși la mănăstiri și călugăriți forțat. De asemenea, și împărăteasa Irina a fost exilată fiindcă cinstea icoanele și era de partea celor care apărau cultul icoanelor. În anul 780, după moartea lui Leon al IV-lea, împărăteasa Irina a devenit regentă a fiului ei minor, Constantin al VI-lea (780-797). Prin grija ei a fost organizat, sub președinția Patriarhului Tarasie al Constantinopolului, cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic, în Biserica *Sfânta Sofia* din localitatea Niceea, în anul 787, și a fost restabilit cultul cinstirii icoanelor. Au participat 343 de episcopi, la care s-au adăugat reprezentanți de seamă din rândul călugărilor și al preoților de mir. La acest sinod a fost formulată următoarea învățătură de credință: „*Păzim neschimbate toate tradițiile bisericesti scrise sau nescrise încredințate nouă, în care se află și întipărirea iconică prin zugrăvire, care este în acord cu istoria propovăduirii evanghelice, spre încredințarea faptului că înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul a fost adevărată, și nu închipuită, aducându-ne și nouă un folos asemănător. [...] Astfel stând lucrurile, mergând pe calea împărătească și urmând învățăturii de Dumnezeu insuflate a Sfinților noștri Părinți, precum și Tradiției Bisericii sobornicești, deoarece recunoaștem că aceasta este a Sfântului Duh, Care sălășluiește în ea, hotărâm cu toată exactitatea și grija ca, asemenea modelului cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, tot așa să fie înălțate cinstitele și sfintele icoane, fie din culori sau din mozaic sau din orice alt material potrivit, în sfintele lui Dumnezeu*

*biserici, pe sfintele vase și pe veșminte, pe ziduri și pe lemn, în case și lângă drumuri; [și anume] icoana Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și a Preacuratei Stăpânei noastre, Sfinței Născătoare de Dumnezeu, a cinstiților îngeri și a tuturor sfinților și cuvioșilor bărbați. Căci cu cât mai des vor fi văzuți aceștia prin reprezentarea iconică, cu atât mai mult cei care privesc la acestea vor fi ridicați să-și amintească și să dorească prototipurile și să le dea sărutare și cinstita venerare. Nu însă adevărata adorare, care, după credința noastră, se cuvine numai dumnezeieștii firi, ci ca aceea adusă chipului cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, Sfintelor Evanghelii și celorlalte obiecte de cult sfinte; pentru cinstirea lor se vor aduce tămâieri și se vor aprinde lumini, după binecinstitorul obicei al celor de demult. Căci cinstirea [acordată] icoanei trece la prototip, iar cel care se închină icoanei se închină ipostasului zugrăvit în ea”¹. La scurt timp după această biruință, liniștea Bisericii a fost tulburată din nou. Împăratul Leon al V-lea Armeanul (813-820), deși a depus jurământ în fața Patriarhului că va respecta hotărârile Sinodului al VII-lea Ecumenic, s-a dovedit a fi un iconomah, adică un nou prigonitor al icoanelor. Icoanele și sfintele cruci au fost adunate și arse, iar sfintele moaște distruse. Patriarhul Nichifor al Constantinopolului (806-815), autorul a două tratate împotriva iconoclaștilor, împreună cu episcopii, stareții și monahii apărători ai icoanelor, între care și Sfântul Teodor Studitul, au fost înlăturați, unii dintre ei fiind maltratați și uciși. Sfântul Teodor Studitul, starețul Mănăstirii Studion, precizează foarte clar că cinstirea icoanei lui Hristos se îndreaptă către Persoana lui Hristos: „*Icoana lui Hristos nu este altceva decât Hristos, evident afară de diferența de substanță, cum s-a arătat deja de mai multe ori. De aceea și închinarea ei este o închinare la Hristos, întrucât nu este închinat ceva din materia icoanei, ci numai Hristos, Cel asemănat în ea. Iar cele ce au o singură asemănare au și o singură închinare*”².*

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

În anul 843, când împărăteasa Teodora a convocat un sinod la Constantinopol, au fost confirmate hotărârile celor șapte Sinoade Ecu-

1 Pr. Sorin ȘELARU (coord.), *Hotărârile dogmatice ale celor șapte Sinoade Ecumenice*, Ed. Basilica, București, 2018, pp. 567-571.

2 SF. TEODOR STUDITUL, *În apărarea sfintelor icoane. Dosarul unei rezistențe teologice, Antiereticul III (14)*, trad. Diac. Ioan Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2017, p. 291.

menice și cultul icoanelor, iar Patriarhul Metodie al Constantinopolului (843-847) a mărturisit biruința Bisericii asupra tuturor ereziilor din primele opt veacuri. El a alcătuit un *Sinodicon*, în care a prezentat învățătura ortodoxă, condamnând toate ereziile, și a dispus restabilirea cultului icoanelor în sfintele biserici. În ziua de 11 martie 843, la Sfânta Liturghie arhierească, săvârșită în Catedrala *Sfânta Sofia* din Constantinopol, Patriarhul Metodie a făcut cunoscut public faptul că prima duminică din Postul Mare va fi numită *Duminica Ortodoxiei*, adică a dreptei credințe.

La *Duminica Ortodoxiei* se serbează, an de an, biruința Bisericii împotriva tuturor ereziilor, fiind pomeniți cei care au rămas fideli Bisericii în momente de grea încercare.

În Sfânta Scriptură există numeroase dovezi care reliefează îndatorirea fiecăruia dintre noi de a cinsti sfintele icoane. Deja, în capitolul întâi din Cartea *Facerea* se spune că Dumnezeu a creat pe om după chipul și asemănarea Sa (cf. *Facerea* 1, 26-27). Prin urmare, omul a fost creat după chipul (icoana) lui Dumnezeu.

Așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca lumea viață să aibă, și încă din belșug (cf. *Ioan* 3, 16; 10, 10). Prin urmare, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat și S-a făcut Om, deoarece El este icoana Tatălui (cf. *Evrei* 1, 2-3). De aceea, Însuși Iisus Hristos a spus: „*Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl*” (*Ioan* 12, 45; 14, 9). Sfântul Ioan Damaschin se referă la reprezentarea lui Dumnezeu în icoană, zicând: „*Zugrăvesc pe Dumnezeul nevăzut, nu ca nevăzut, ci ca pe Unul Care S-a făcut văzut pentru noi prin participare la trup și sânge. Nu zugrăvesc dumnezeirea nevăzută, ci zugrăvesc Trupul văzut al lui Dumnezeu*”³.

Sfintele icoane pictate în bisericile noastre au reprezentat *biblia neștiutorului de carte*, fiindcă ele au un rol important în sporirea evlaviei creștine. Icoana este un mijloc de a înțelege mai bine lucrarea de mântuire adusă de Mântuitorul Iisus Hristos. „*Nu greșim atunci când facem icoana Dumnezeului Care S-a întrupat, Care S-a arătat pe pământ în trup și a locuit printre oameni, Care a luat, din pricina bunătății Lui nespuse, firea, materialitatea, forma și culoarea trupului*”⁴.

Creștinii evlavioși au cinstit icoanele care reprezintă praznice împărătești, pe Maica Domnului și icoanele ce înfățișează chipurile sfinților. Prezenți la Sfintele Liturghii, la slujbele și ierurgiile ce se oficiază în bisericile noastre, credincioșii sporesc în evlavie, datorită prezenței duhovnicești a sfinților pictați în icoane. Catapetasma, ca suport cu icoane deosebite, care simbolizează Împărăția cerurilor, îl ajută pe credincios să intre în comuniune cu Dumnezeu și cu sfinții Lui. Cugetul fiecăruia se luminează văzând lumina prezenței lui Hristos, iar inima se bucură. Bucuria credinciosului ortodox continuă acasă, unde, în fața icoanelor de pe peretele dinspre răsărit, acesta săvârșește rugăciunea particulară.

Iubiți frați și surori în Domnul,

Icoana poate fi un frumos și ales dar oferit apropiatilor noștri: rude, prieteni, colegi sau cunoscuți, cu prilejul diferitelor momente ale vieții lor, dintre care amintim ziua de naștere sau ziua onomastică. Dăruind Sfinte Icoane, Biblii, Psaltiri sau Cărți de Rugăciune, săvârșim fapte bineplăcute lui Dumnezeu.

De asemenea, o faptă bună de mare preț este milostenia față de cei aflați în nevoi, suferinzi sau bolnavi, care nu mai au pe nimeni. Prin sprijinirea bisericilor de enorie sau a mănăstirilor, asemenea ctitorilor, domnitori credincioși sau boieri din trecutul Bisericii noastre strămoșești, săvârșim fapte ce se înscriu în Cartea Vieții. Aceste fapte bune reprezintă *zestrea spirituală* sau lumina sufletului nostru în viața veșnică.

În acest sens, Mântuitorul Iisus Hristos a poruncit: „*Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru milostiv este!*” (*Luca* 6, 36). În Cartea *Faptele Apostolilor* citim că „*rugăciunile și faptele de milostenie ale lui Corneliu s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu*” (*Faptele Apostolilor* 10, 4). Sfântul Vasile cel Mare, făcând referire la actele de milostenie, afirmă că acestea rămân socotite înaintea Tronului Preasfintei Treimi. Cel ce dă din puținul lui celui sărac se îmbogățește duhovnicește: „*Ai dat celui flămând; dar ce ai dat rămâne tot al tău și ți se întoarce cu adaos*”⁵.

De aceea, Biserica Ortodoxă Română a rânduit, cu șapte decenii în urmă, ca la Duminica Ortodoxiei să

3 SF. IOAN DAMASCHIN, *Cultul sfințelor icoane. Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 41.

4 SF. IOAN DAMASCHIN, *Cultul sfințelor icoane. Cele trei tratate contra iconoclaștilor*, p. 123.

5 SF. VASILE CEL MARE, *Omilii și cuvântări*, III, în coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, serie nouă, vol. 1, trad., introducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Basilica, București, 2009, p. 116.

se realizeze în toate bisericile din Patriarhia Română colecta numită *Fondul Central Misionar*. Sumele colectate au fost și sunt folosite pentru derularea de proiecte și programe de asistență socială și filantropică. Este încă nevoie de sprijinirea lăcașurilor de cult și a așezămintelor sociale ce aparțin Bisericii. Prin acest fond, vor fi sprijinite și unele comunități românești aflate în afara granițelor țării, în special cele care nu au un lăcaș de cult.

Să ne străduim, fiecare dintre noi, a contribui după putință la această colectă, ținând seama de cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „*Orice ar cere de la Dumnezeu cei ce fac milostenie, îndată primesc darul cererii. Atâta cinste și îndrăznire are milostenia către Dumnezeu, că nu numai păcatele celui milostiv le spală, ci încă și moartea o alungă și se adevărește că milostenia le stăpânește pe toate și biruiește moartea*”⁶.

Să folosim timpul Postului Sfintelor Paști pentru a spori în rugăciune și fapte bune, nădăjduind că ne vom bucura duhovnicește de Marele Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Vă îmbrățișăm cu părintească dragoste și ne rugăm ca „*Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți!*” (2 Corinteni 13, 13).

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

- † D A N I E L - Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolitul Munteniei și Dobrogei, Locțiitorul tronului Cezareei Capadociei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
- † TEOFAN, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei
- † LAURENȚIU, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului
- † ANDREI, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului
- † IRINEU, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei
- † IOAN, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului
- † PETRU, Arhiepiscopul Chișinăului, Mitropolitul Basarabiei și Exarhul Plaiurilor
- † IOSIF, Arhiepiscopul Ortodox Român al Europei Occidentale și Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale și Meridionale
- † SERAFIM, Arhiepiscopul Ortodox Român al Germaniei, Austriei și Luxemburgului și Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord
- † NICOLAE, Arhiepiscopul Ortodox Român al Statelor Unite ale Americii și Mitropolitul Ortodox Român al celor două Americi

- † NIFON, Arhiepiscopul Târgoviștei, Mitropolit onorific și Exarh Patriarhal
- † TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului
- † CALINIC, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților
- † IRINEU, Arhiepiscopul Alba Iuliei
- † VARSANUFIE, Arhiepiscopul Râmnicului
- † IOACHIM, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului
- † CALINIC, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului
- † CIPRIAN, Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei
- † CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos
- † TIMOTEI, Arhiepiscopul Aradului
- † IGNATIE, Episcopul Hușilor
- † LUCIAN, Episcopul Caransebeșului
- † SOFRONIE, Episcopul Ortodox Român al Oradiei
- † IUSTIN, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului
- † NICODIM, Episcopul Severinului și Strehaiei
- † ANTONIE, Episcopul de Bălți
- † VENIAMIN, Episcopul Basarabiei de Sud
- † VINCENȚIU, Episcopul Sloboziei și Călărașilor
- † ANDREI, Episcopul Covasnei și Harghitei
- † GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului
- † AMBROZIE, Episcopul Giurgium
- † SEBASTIAN, Episcopul Slatinei și Romanaților
- VISARION, Episcopul Tulcii
- † PETRONIU, Episcopul Sălajului
- † NESTOR, Episcopul Devei și Hunedoarei
- † IERONIM, Episcopul Daciei Felix
- † SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Ungariei
- † SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Italiei
- † TIMOTEI, Episcopul Ortodox Român al Spaniei și Portugaliei
- † MACARIE, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord
- † MIHAIL, Episcopul Ortodox Român al Australiei și Noii Zeelande
- † IOAN CASIAN, Episcopul Ortodox Român al Canadei
- † VARLAAM PLOIEȘTEANUL, Episcop-vicar Patriarhal
- † TIMOTEI PRAHOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor
- † NICHIFOR BOTOȘĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor
- † ILARION FĂGĂRĂȘANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului
- † BENEDICT BISTRITĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului
- † PAISIE LUGOJEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei
- † MARC NEMȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale
- † SOFIAN BRAȘOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei și Luxemburgului
- † DAMASCHIN DORNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților
- † EMILIAN CRIȘANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului
- † TIMOTEI SĂTMĂREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului
- † GHERONTIE HUNEDOREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Devei și Hunedoarei
- † ATANASIE DE BOGDANIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei
- † TEOFIL DE IBERIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei

⁶ Diac. Gheorghe BĂBUȚ, *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, Ed. Pelerinul român, Oradea, 1994, p. 68.

Episcopul Ioan Teculescu – cel mai longeviv președinte al despărțământului „Astra” Alba Iulia

Ioan Teculescu s-a născut la 1 noiembrie 1865, în comuna Covasna, județul Trei Scaune, din părinții oieri, Matei Teacă și Paraschiva, născută Popica și a trecut la cele veșnice în ziua de 16 iulie 1932. Este primul dintre cei zece copii ai familiei Teacă. Unchiul său Arhimandritul Gherasim, fost stareț al Mănăstirii Predeal și unchiul Atanasie Crișan de la Episcopia Buzăului, au intuit scipirile intelectuale și calitățile morale ale nepotului lor, încă de mic și l-au ajutat.

Ioan a început școala primară la Covasna, dar a continuat cursurile la Brașov, unde locuia unchiul lui Gherasim. Tot aici a terminat și studiile liceale la „Andrei Șaguna”, iar în 1885 și-a luat bacalaureatul. Tânărul Ioan Teculescu avea vocație de dascăl și preot. Pentru a-și atinge vocația care-l atrăgea, a frecventat cursurile Institutului Teologic-Pedagogic „Andreian” din Sibiu, între anii 1885-1888.

Pentru inteligența de care a dat dovadă în timpul studiilor teologice, Consistoriul Arhiepiscopiei i-a asigurat o bursă de studii în străinătate. Moartea unchiului său Gherasim care îl ajuta financiar, l-a determinat să renunțe la această bursă care era insuficientă și la studiile de specializare în străinătate și să înceapă cariera de învățător, la vârsta de 24 de ani, în localitatea Râșnov, dar și de capelan la Biserica Sf. Nicolae din Râșnov. După trei ani ca dascăl, a primit taina hirotonirii ca preot, în aceeași localitate Râșnov, unde a rămas până în anul 1901. El a fost cel care a inițiat înființarea „Societății Române de Cultură” din Râșnov, fiind și președintele acesteia. Lui i se datorează și înființarea Coralei „Sf. Nicolae”, a înființării Băncii Populare „Râșnoveana”, a uzinei electrice din localitate și a unei societăți cooperatiste. Ioan Teculescu a sprijinit activitățile ASTREI de la Sibiu și Despărțământul ASTRA din Râșnov, încă

din primii lui ani de activitate ca învățător, capelan, apoi ca preot timp de 10 ani.

Sub aura Asociațiunii ASTRA, Ioan Teculescu a propulsat multe valori, făcând astfel din Râșnov un centru al culturii din Țara Bârsei. Prin talentul său oratoric, prin clarviziunea asupra problemelor vieții, preotul a făcut din Anvon o adevărată tribună, în lupta pentru înfăptuirea României Mari. Simțămintele lui le-a transmis și fiilor săi, între care s-a remarcat teologul și profesorul Horea Teculescu, cel care a condus în calitate de director Liceul „Principele Nicolae” din Sighișoara. Vocația teologică, de cultură și patriotică a lui Ioan Teculescu a fost recunoscută și de primul patriarh al României Elie Miron Cristea, care a determinat alegerea sa pe Scaunul de Protopop de Alba Iulia, din 1901 până în 1922. Mitropolitul Ardealului Ion Mețianu apreciindu-l, i-a încredințat acest ținut al Munților Apuseni, ca să continue opera patriotică a Crăișorului moșilor Avram Iancu. Ioan Teculescu s-a dovedit a fi un opozant al legilor Treffort și Apony, care îngreădeau învățământul școlar în limba română, colaborând în acest sens cu ASTRA.

Protopopul Ioan Teculescu a militat pentru ca învățământul școlar să fie pus la adăpostul Bisericii Ortodoxe, să fie întreținute de Biserică și au fost numite „Școli confesionale”.

La conferința de la Alba Iulia, din noiembrie 1907, Protopopul Ioan Teculescu le spunea preoților următoarele: „Problema fundamentală a conferințelor noastre este în preoții de aceeași lege și credință, ce slujesc același popor român, să ajungă la o uniformitate, să se închege solidaritatea și înaintarea în cultură. Preotul să contribuie atât la îndreptarea credinței, precum și asupra limbii românești, să cinstească și să lumineze acel popor, că altfel, se va risipi și va pieri.

Să Țineți în mână stângă cheile lui Petru, care este molitfelnicul primit la hirotonie și în dreapta sabia lui Pavel, care este știința și puterea cuvântului, câștigată prin studiu și citire”.

Odată cu izbucnirea primului război mondial, casa Protopop Ioan Teculescu a devenit centrul de întâlnire a preoților și învățătorilor din ținutul Albei Iulia. Colaborând cu ASTRA Alba Iulia încă din anul 1901, datorită entuziasmului său cultural-patriotic, în anul 1902 a fost ales director (președinte) al Despărțământului ASTRA Alba Iulia. Ca președinte al ASTREI și-a adus o contribuție substanțială pe toate planurile și la înfăptuirea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, până la plecarea sa în Basarabia. Cum Autoritatea Bisericii Ortodoxe române prezenta o foarte mare credibilitate la momentul făuririi României Mari, Protopopul Ioan Teculescu a fost ales Președinte al Consiliului Național Român de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918.

La 1 ianuarie 1919, Președintele Consiliului Național Român, Protopop Ioan Teculescu l-a primit în Cetatea Unirii pe generalul francez Henri Mathias Berthelot, în data de 01/01/1919, căruia i-a adresat cuvântul de bun venit.

În decursul celor peste 23 de ani cât Ioan Teculescu a fost Protopop la Alba Iulia și în calitate de director și președinte al Despărțământului ASTRA Alba Iulia, a reparat și zidit 28 de Biserici și 18 școli, a înființat biblioteci pentru popor la: Alba Iulia, Bucerdea-Vinoasă, Dumitra, Hăpria, Ighiu, Micești, Oarda de Jos, Șard, Totoi, Țelna etc. și a promovat limba română, cultura română, morala creștină și patriotismul;

A organizat cursuri de alfabetizare pentru persoanele care nu știau să scrie și să citească românește, mai întâi în cadrul Despărțământului ASTRA Alba Iulia și apoi și în celelalte Cercuri și Despărțăminte arundate, dar și în alte localități;

A propus și a înființat școli de meserii, școli de agricultură, școli pentru creșterea animalelor etc.

Timp de peste 23 de ani, cât Protopopul Ioan Teculescu a fost la conducerea ASTREI albaiulienae, Despărțământul a cunoscut o dezvoltare deosebită, din toate punctele de vedere, având cea mai mare arondare, un număr de 86 localități, aducându-și astfel cea mai mare contribuție la înfăptuirea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia.

Ca Protopop de Alba Iulia, Ioan Teculescu s-a remarcat ca unul dintre cei mai mari luptători și apărători ai românismului. A desfășurat o rodnică activitate în multiple planuri ca: bisericesc, național, școlar, administrativ-gospodăresc;

Ca director și președinte al Despărțământului ASTRA Alba Iulia, a desfășurat o bogată activitate culturală, fiind prezent la toate adunările și congresele ASTREI, la care lua cuvântul și făcea propuneri valoroase de fiecare dată;

IOAN TECULESCU născut la 1 noiembrie, 1865 și decedat la 16 iulie, 1932, a desfășurat o bogată activitate organizatorică, fiind președinte al Consiliului Național Local Alba, organismul care a organizat Adunarea Națională a românilor de la 1 decembrie 1918. Deasemenea, a colaborat cu principalele publicații culturale românești și a făcut parte din Comitetul de redacție al Revistei Teologice etc.

După intrarea României în război, ungurii stabiliseră felinarul de care să fie spânzurat Protopopul Ioan Teculescu, în cazul în care populația din Țara Moților s-ar fi răsculat.

Pentru convingerile sale în apărarea credinței strămoșești și cultivarea în rândul populației a simțămintelor naționale, în septembrie 1916 a fost arestat și dus la închisoarea din Cluj, unde a suferit rigurile închisorii până în luna decembrie 1917.

Este cunoscută lupta lui Ioan Teculescu, pentru semnarea actului Unirii Ardealului cu Patria Mamă, fiind un membru de încredere în Statul-Major Național, pentru făurirea României Mari. A fost cel care pentru ziua de 1 Decembrie 1918, a organizat Gărzile Naționale, pentru ca evenimentul Unirii să se desfășoare în bune condiții și în mod pașnic.

Ioan Teculescu a fost sufletul organizării festivităților de pe Câmpul lui Horea de la Alba Iulia, unde în mulțimea de români din toată Transilvania, a fost primită și delegația de la Râșnov, condusă de generalul Lucian Hamsea directorul școlii „Romulus Cristoloveanu”, care a fost condamnat la moarte de către unguri și preotul Ioan Truțea de la Biserica Sf. Nicolae.

Epicopul Justinian Teculescu alături de Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu și alte personalități ale vremii.

După realizarea visului tuturor românilor de a avea România Mare sau România Dodoloață, așa cum le plăcea înaintașilor noștri să îi spună, Protopopul Ioan Teculescu a fost ales Senator în primul Parlament al României Mari, din partea orașului Alba Iulia.

Datorită rezultatelor remarcabile ca preot, protopop, director al ASTREI, precum și a personalității sale neclintite, în toamna anului 1922, la vârsta de 58 de ani a fost confirmat ca Episcop activ al Armatei Române, la propunerea Sfântului Sinod, prin Decretul nr. 1286. În acest scop a fost călugărit sub numele de Justinian, la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, hirotonit arhiereu la 18 martie 1923. A fost investit de către regele Ferdinand I al României, la 31 martie 1923.

Investit în 31 martie 1923 în eparhia militară a Alba Iuliei, Episcopul Justinian Teculescu, a rostit plin de emoție și recunoștință următoarele cuvinte: „Primesc în acest mare și sublim moment cărja pe care Majestatea Voastră mi-o predă, ca simbol al puterii și datoriei de păstorire sufletească, mie, celui dintâi episcop al scumpei și vitezei noastre armate”. Răspunsul Suveranului României, Regele Ferdinand I-ul a fost prompt și pe măsură: „Dacă comandanților militari le este încredințată misiunea să învețe pe fiii Țării cum să lupte și prin ce mijloace să biruiască, Vouă vă revine datoria să-i pregătiți și să le înarmați sufletele ca să poată îndura toate greutățile și rezista la toate ispitele întărindu-i în credința și în frica de Dumnezeu. Ogorul este bine pregătit și așteaptă acum în Prea Sfinția Ta pe bunul grădinar”.

În aprilie 1923 a fost numit în scaunul nou al Armatei Române, fiind primul episcop al Armatei Române, după 1918. Ca episcop la conducerea Episcopiei Militare a avut câteva realizări importante ca: 1) elaborarea Regulamentului pentru punerea în aplicare a Legii privitoare la organizarea clerului militar în 1924;

2) la 1 noiembrie 1924 a organizat primul concurs de recrutare a patru preoți în cadrele active ale armatei;

3) la 1 ianuarie 1925 a organizat al doilea concurs, cu care ocazie s-au recrutat nouă preoți;

4) la 1 aprilie 1925 a urmat al treilea concurs, cu 13 preoți, înregimentați în rândul clerului militar. Episcopul Justinian s-a îngrijit și de ridicarea de cruci, cimitire și monumente ale eroilor neamului, în colaborare cu Despărțământul ASTRA- Alba Iulia.

Prin vizitele efectuate la garnizoanele militare și în școlile de ofițeri, Justinian a reușit să conștientizeze

pe ofițeri și soldați despre rolul benefic al preotului în armată.

Ca episcop al Armatei Române, Justinian Teculescu s-a bucurat de stima ostașilor, a Statului-Major al armatei și al diplomaților. A colaborat și a avut prieteni pe: General Berthelot, Nicolae Iorga, Vasile Goldiș etc. fiind un bun prieten al tuturor românilor.

PROCLAMAȚIE CĂTRE ROMÂNI (General Henri Mathias Berthelot)

„Luați armele, români!

Trupele franceze și engleze trec astăzi Dunărea, pentru a vă ajuta să vă eliberați de jugul la care inamicul voia să vă supună pentru totdeauna. De opt luni încoace, ați putut să vă dați seama de neomenia cu care puterile germane înțelegeau să se poarte cu cei pe care îi credeau supușii lor. Îndeosebi voi, oameni din Oltenia și Muntenia, care ați îndurat ocupația timp de doi ani, ați constatat neobrăzarea barbariei unui dușman care se crede civilizat!

Nemții au răvășit lanurile, au golit grajdurile, au jefuit casele voastre. Au stabilit în căminele voastre sclavia și foametea, ei fiind hotărâți, așa cum au spus-o ei înșiși, să nu vă lase decât jalea în suflete! Dar ceasul răzbunării, mai curând ceasul dreptății, a sunat. Învins pretutindeni, sau chiar zdrobit, dușmanul este peste tot în derută. A venit clipa de a arde acea zdreanță de hârtie care v-a fost adusă la București. Soldați, faceți ca batalioanele voastre să se unească cu ale noastre! Țărani, luați-vă furcile și coasele și ridicați-vă contra năvălitorilor! Luați armele!”

La 17 decembrie 1924, interesele bisericești au determinat mutarea lui în scaunul episcopal al Cetății Albe-Ismail, unde la 21 decembrie 1924, Justinian Teculescu a fost instalat ca episcop la Cetatea Albă-Ismail, din Basarabia. Pe acest pământ românesc, Justinian Teculescu a păstorit ultimii șapte ani și șapte luni din viața sa, ducând o viață de slujire și de jertfă închinată bisericii ortodoxe și neamului românesc.

Prin cultura sa, prin sentimentele naționale profunde, cât și prin vocația sa de prelat a înființat și organizat Episcopia din Cetatea Albă – Ismail și Cahul din Basarabia.

Ca Episcop de Cetatea Albă-Ismail, Justinian Teculescu a consolidat Eparhia Cetății Albe și Ismailului în lupta cu valurile necredinței, cum ar fi: bolșevismul, ateismul și multe alte secte. A păstorit cu mult tact, blândețe, înțelepciune și bunătate, într-o comunitate presărată cu etnii, confesiuni și mentalități diferite.

Episcopul Justinian Teculescu s-a afirmat ca un cărturar cunoscut, foarte bun orator, poet, publicist, iubitor de limba și cultura românească și vrednic slujitor al credinței strămoșești. Cartea sa „Pentru neam și lege” publicată în 1931, reflectă simțurile sale de „apostol” al românismului.

Gala Galaction l-a descris pe Ioan Teculescu astfel: „Un vlădică cu bun simț, dar cu o măreție țărănească pe care unii au început s-o adultereze.”

Nicolae Iorga scria despre Ioan (Justinian) Teculescu astfel: „A fost străjerul sufletului românesc, preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.”

Să nu uităm și să transmitem generațiilor care urmează, câte eforturi și sacrificii au făcut posibilă Marea Unire. România trăia, înainte de Primul Război Mondial, sub amenințarea celor trei imperii: austriac, rus și otoman. Basarabia era cotoșită de ruși, Bucovina de austrieci, iar turcii au invadat Dobrogea (la Mărășești au luptat împotriva noastră).

Franța a fost țara care ne-a ajutat; o ajutase deja România, când, în vara anului 1916, în toiul bătăliei de la Verdun, românii au pornit ofensiva în Transilvania și germanii au fost siliți să trimită contra noastră mai multe divizii luate de pe acel front.

Știați că, în primele luni ale anului 1917, înainte de bătălia de la Mărășești, Franța a trimis în România

120.000 tone de armament, adică peste 100 de trenuri de 40 vagoane fiecare?

Ioan (Iustinian) Teculescu, a fost cel care l-a primit pe generalul francez Berthelot în Alba Iulia. Revenind la Alba Iulia: trei săptămâni după glorioasa Adunare, generalul Berthelot, șeful misiunii franceze sosit în România, în octombrie 1916 și al cărui rol îl cunoaștem, a ținut să facă o vizită în toată Transilvania. Trenul său s-a oprit la Alba Iulia pe data de 1 ianuarie 1919. Două fotografii au „imortalizat” acel eveniment; ele se află la Academia Română și au fost reproduse în diverse cărți, printre care: „Teculeștii din neam în neam” de L. Cornea, C. Catrina și I. Lăcătușu. Cealaltă fotografie, este în „Amintiri din Războiul cel Mare” (în franceză) ale generalului, editată în 2018 de Jean Claude Dubois, descendent al generalului, cu mențiunea: „Protopopul Teculescu îl binecuvântează pe Berthelot la Alba Iulia”, generalul adresându-se românilor și Teculescu dându-i răspunsul. Vedem o mulțime compactă, gara cu inscripția „VIVE LA FRANCE” (făcută din crengi!) Ierarhul Ioan Teculescu l-a întâmpinat, alături de oficialitățile orașului și numeroși cetățeni, pe generalul Henri Matias Berthelot, care a sosit la Alba Iulia chiar la 1 ianuarie 1919 (Magazin Istoric, nr 1/2019). Solului Franței i s-a făcut o primire de sărbătoare.

Episcopul Ioan Teculescu a adresat oaspetelui un cuvânt de bun venit spunând: „Azi, când nobila soră Franța își trimite pe marele și ilustrul lui reprezentant ca să ne viziteze în persoană, noi ne simțim oarecum derutați și uimiți de marea onoare ce ni se face”.

Vizibil emoționat, Henri Matias Berthelot și-a exprimat mulțumirile sale „pentru profunda afecțiune cu care primiți pe reprezentantul Franței. Sunt nespuse de fericit de a călca și vorbi în acest oraș istoric” și în același timp de a privi „același soare pe care l-a văzut strălucind Mihai Viteazul”. Marea invitație a fost programată să dureze mai mult: „pe durata celor doi ani, eu am fost camaradul, prietenul poporului român care are un nume sfânt de dreaptă justiție, care a luptat vitejește împotriva in justiției aristocratice și confiscatoare. Eu am trecut aproape de doi ani prin mijlocul poporului român și am văzut cum au luptat cu încăpățănare la Mărășești, vărsându-și propriul sânge pentru un viitor mai luminos, care este așteptat de acum încolo, în trenul vieții”

În marea bătălie, apelând la francezi, în „micul Verdun românesc”, în 1917: jumătate din teritoriul românesc era ocupat de trupele germane, austriece, turcești și bulgare, care au atacat cu dorința de a

distruge România aliată cu Franța la est atunci când rușii voiau să instaleze bolșevismul; acesta a fost un eșec pentru germani și linia frontului stabilită în 1916, rămasă aceeași până la 11.11.1918. Aliații au recunoscut noile frontiere numai în anul 1921, prin Tratatul de la Trianon. Ierarhul Ioan Teculescu a folosit foarte rar cuvinte rusești: preot responsabil de alți preoți (cazul de la Alba Iulia, 40 mici parohii).

Protopopul Ioan (Justinian) Teculescu, împreună cu oficialitățile locale și mai mulți cetățeni, în gara din Alba Iulia, la data de 1 ianuarie 1919, făcându-i primirea reprezentantului Franței General Henri Matias Berthelot care este însoțit de mareșalul francez Ferdinand Foch și generalul Maxime Weigand.

Ar fi foarte multe de spus despre activitatea marelui român Ioan Teculescu, dar consider că este suficient, pentru ca bustul său să-și găsească locul binemeritat, în apropiere de Monumentul Unirii din Municipiul Alba Iulia.

La inițiativa și propunerea Despărțământului ASTRA „Eugen Hulea” Alba Iulia, de realizare a BUSTULUI celui mai longeviv președinte al ASTREI albaiuliene, Protopop Ioan Teculescu, prima instituție care a percutat la această propunere, a fost Arhiepiscopia Ortodoxă Alba Iulia, respectiv Arhiepiscop Î.P.S. Dr. Irineu, care a acceptat parteneriatul. După Arhiepiscopie, a fost receptiv și viceprimarul Gabriel Pleșa, cel care a demarat acest proiect, alături de ASTRA.

ASTRA albaiuliană le mulțumește tuturor pentru spijinul acordat.

Bustul este ridicat în amintirea și cinstirea vrednicului nostru înaintaș Ioan Teculescu, bun român, cel mai longeviv președinte al Despărțământului ASTRA din Alba Iulia, protopop de Alba Iulia, președinte al Consiliului Național Român din Alba Iulia din 1918, senator în Parlamentul României Mari, primul Episcop al Armatei Române după 1918, când

a primit numele de Justinian Teculescu, Episcop de Cetatea Albă-Ismail și Cahul.

Tot în amintirea și cinstirea vrednicului ierarh, ASTRA albaiuliană va înființa un MUZEU Etnografic și o BIBLIOTECĂ a ASTREI albaiuliene. Obiceiurile și tradițiile românești, reprezintă zidul de rezistență împotriva globalizării și omogenizării culturale europene și implicit păstrarea noastră ca NAȚIUNE ROMÂNĂ. În acest scop, dorim să amenajăm Muzeul Etnografic al ASTREI, în CAPITALA DE SUFLET A TUTUROR ROMÂNILOR și MECCA NOASTRĂ.

Menționez că, pentru amenajarea muzeului și bibliotecii, donez 30 cărți a căror autoare sunt, plus altele- coautoare, documente, o mare parte din biblioteca familiei, dar și substanțiala colecție de obiecte etnografice a familiei, pe lângă cele existente din 2007, la Muzeului Etnografic din Bărbant (Micești). Pentru realizarea și implementarea proiectului propus, pe lângă ASTRA albaiuliană și-au adus contribuția: Arhiepiscopia Ortodoxă Alba Iulia- Arhiepiscop Î.P.S. Dr. Irineu și Consilier cultural preot Dr. Oliviu Botoi, Protopopiatul Ortodox, Primăria Municipiului Alba Iulia- viceprimar Gabriel Pleșa, consilier Claudia Cântea, director investiții Silvia Moldovan, arhitect Alexandru Romanișan, Magdalena Oargă. dar și urmașii acestui brav român, Ioan Teculescu, respectiv nepoții: Șerban Nicolas Teculescu și familia, Dan Teculescu și familia, Tudor Teculescu și familia, Gheorghe Iannescu și familia. Toți vor fi prezenți la aceste manifestări.

Gala Galaction l-a descris pe Ioan Teculescu astfel: „Un vlădică cu bun simț, dar cu o măreție țărănească pe care unii au început s-o adultereze”, iar Nicolae Iorga scria despre Ioan Teculescu astfel: „A fost străjerul sufletului românesc, preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.” Dezvelirea bustului IOAN TECULESCU va avea loc în ziua de 29 noiembrie 2019, ora 15, în apropierea Monumentului Unirii din Alba Iulia- Cetate, cu ocazia Congresului Spiritualității Românești, când se va lansa și cartea „IOAN TECULESCU ȘI ROMÂNIA ÎN VIZIUNEA ROMÂNILOR ȘI FRANCEZILOR”.

La aceste manifestări vor participa și personalități de seamă prezente la congres.

ASTRA aduce mulțumiri și felicitări pentru reușita operei sale, sculptorului albaiulian Romi Adam, „tatăl” majorității busturilor din Alba Iulia, țară și nu numai. Dumnezeu l-a ajutat, și de această dată, să-i reușască această operă de artă, respectiv bustul renumitului Episcop Ioan Teculescu, devenit Justinian odată cu înscăunarea ca episcop, care am propus-o pentru anul

2019, tot atât de bine, sau chiar mai bine decât toate celelalte de până acum, Oricum, dânsul rămâne un sculptor mare și valoros al României. L-aș cita în acest sens pe marele regizor, actor, scriitor și poet japonez Zeami, care spunea: „Viața unui om se poate sfârși, dar viața artei sale nu.”

Astriștii au datoria de a face ca numele ASTREI să urce „pe căi anevoioase spre stele”-„Per aspera ad ASTRA”, ceea ce protopopul IOAN TECULESCU n. 1865 - d. 1932, a reușit.

Având în vedere contribuția ASTREI în lupta pentru binele poporului român, la înfăptuirea Marii Uniri, la păstrarea și promovarea culturii poporului român, pentru întreaga sa activitate, ASTRA trebuie să fie respectată de către toți românii. Acest lucru este valabil și pentru Despărțământul ASTRA „Eugen Hulea” Alba Iulia, cu atât mai mult, când se știe și se afirmă că, în ultimii ani ASTRA albaiuliană a cunoscut o revigorare semnificativă, crescând vertiginos și activitățile, multe dintre ele fiind tangibile, ca: bustul, biblioteca, muzeul etc. drept mărturie și de folos urmașilor.

La 130 de ani de la înființarea ASTREI, academicianul Ștefan Pascu afirma: „După cum Academia Română nu și-a pierdut rostul, renăscând asemenea păsării Fenix, tot astfel nici Astra, renăscută și ea, nu și-a pierdut rosturile, deoarece idealurile solidarității naționale și duhul Albei Iulii, împreună cu idealurile lui Avram Iancu sunt tot atât de necesare astăzi și vor fi și mâine, totdeauna. De aceea asemenea nestemate se cuvin cultivate cu toată cinstea și dreapta cumpănire, deoarece acestea n-au soroc de încheiere”. ASTRA are obligația ca, jertfa înaintașilor plină de iubire față de neam și țară, să fie completată cu jertfa celor de azi și cu jertfa urmașilor, așa după cum spun versurile testament din imnul Astrei:

„Mărire înaltă, v-a urzit/ În lume Domnul Sfânt/
Datori sănateți să vă-mpliniți/ Menirea pe pământ“

„Am purtat o luptă nu cu străinii de ființă și de legea noastră strămoșească, ci durere, cu frații noștri uniți cu Roma, care se pare că văd primejdie nu atât în lățirea diferitelor secte, ci mai ales în propășirea și întărirea bisericii ortodoxe naționale”. (Ioan Teculescu, articol din „Telegraful Român”)

„Să sădim în inimile tinerimii sentimentul datoriei către țară și mai întâi de toate iubirea de patrie”

(Carol I, rege al României) „Istoria își bate joc de cei care nu o cunosc, repetându-se.” (Nicolae Iorga)

„Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credință și fără memorie” (Regele Mihai I)

„Sângele eroilor căzuți în luptele Marelui Război să fie pentru tine, o, frumoasă Românie, sămânța de noi virtuți, în așa fel încât copiii tăi să fie mereu demni de părinții lor și gata să-ți apere pământul sacru, atât de des invadat, dar în cele din urmă întregit prin efortul ultimelor generații” (Gen. Henri Mathias Berthelot)

„Protopopul Bălgradului devine „unul din acei preoți cu crucea-n frunte” cântați de Andrei Mureșanu în poezia sa „Un răsunet”, devenit imn național” (Luminița Cornea)

Impresionează și răspunsul P. S. Episcop Justinian Teculescu, când „unii buni prieteni” l-au atenționat că e mare depărtare până la Ismail, din Ardealul lui de baștină. Acestora le-a răspuns fără ezitare: „cum depărtare, când rămân în țara mea și cum înstrăinare când mă duc la frații de același sânge și de aceeași lege cu mine?”. Mărturisirea că pleacă de pe malul Mureșului mulcom, pe malul Nistrului falnic, din Alba-Iulia lui Mihai Viteazul, în Cetatea Albă a lui Ștefan cel Mare și ca un bun creștin și român, imploră pe bunul Dumnezeu să-i îndrepte cu bine pașii, ca să se apropie cu toată căldura sufletului său de sufletul bun al poporului din Basarabia. Cunoștea „cât de adâncă și sănătoasă e rădăcina credinței strămoșești în inima fraților din Basarabia, cât de falnic și viguros e arborele legii străbune în latura țării de peste Prut”, deoarece a fost semănată și crescută de veacuri legea, simultan cu ființa însăși a neamului nostru, pe aceste plaiuri; cultivată cu ardoare de către voievozi pioși, ca Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare”. Știind toate acestea P.S.Episcop merge „nu a semăna, ci mai ales a plivi buruienile și bozii streini, nu a planta, ci a curăți de omidă lanul și arborele credinței” – acesta fiind un prim punct din programul activității sale arhipăstorești. Emoționantă este și telegrama către condamnății Memorandiști.

Telegramă adresată celor condamnați în procesul Memorandumului: MĂRTURIE în favoarea condamnaților în PROCESUL MEMORANDUMULUI (Paris, 30 mai 1894) Trimit Românilor care, din cauză că în mod îndreptățit au revendicat drepturile națiunii române, au fost injust acuzați și condamnați, omagiul respectuoasei mele admirații, a profunde mele simpatii și urările mele arzătoare pentru o revanșă a justiției și a drepturilor care au fost brutal încălcate în cazul lor. Această revanșă, sper că va veni în curând, știu că va veni în mod sigur. Trăiască România! (Ernest Lavisse) Impresionantă este și Proclamația către români,

ale Gen. Henri Mathias Berthelot PROCLAMAȚIE CĂTRE ROMÂNI

„Luați armele, români!

Trupele franceze și engleze trec astăzi Dunărea, pentru a vă ajuta să vă eliberați de jugul la care inamicul voia să vă supună pentru totdeauna. De opt luni încoace, ați putut să vă dați seama de neomenia cu care puterile germane înțelegeau să se poarte cu cei pe care îi credeau supușii lor. Îndeosebi voi, oameni din Oltenia și Muntenia, care ați îndurat ocupația timp de doi ani, ați constatat neobrăzarea barbariei unui dușman care se crede civilizat!

Nemții au răvășit lanurile, au golit grajdurile, au jefuit casele voastre. Au stabilit în căminele voastre sclavia și foametea, ei fiind hotărâți, așa cum au spus-o ei înșiși, să nu vă lase decât jalea în suflete! Dar ceasul răzbunării, mai curând ceasul dreptății, a sunat. Învins pretutindeni, sau chiar zdrobit, dușmanul este peste tot în derută. A venit clipa de a arde acea zdreanță de hârtie care v-a fost adusă la București. Soldați, faceți ca batalioanele voastre să se unească cu ale noastre! Țărani, luați-vă furcile și coasele și ridicați-vă contra năvălitorilor! Luați armele!” (General Henri Mathias Berthelot)

„Nu avem voie să fim spectatori la ceea ce ni se întâmplă” (Dan Puric)

Episcopul Teculescu, în drum spre hramul unei biserici din Basarabia

Fotografia episcopului, cu dedicație pentru credincioșii din Alba Iulia

Episcopul Justinian Teculescu, în mijlocul unui grup de enoriași din Ismail

Despărțământul ASTRA „Eugen Hulea” Alba Iulia,
Președinte: Maria CIOICA

Episcopul Policarp Morușcă

În luna martie 2023, omagierea la 140 de ani de la naștere și 88 de ani de la hirotonia ca Episcop misionar pentru românii ortodocși din America (24 martie 1935)

Pompei Morușcă (viitorul episcop Policarp), s-a născut la 20 martie 1883, în Dealul Geoagiului, comuna Întregalde, jud. Alba și a trecut la Domnul la 26 octombrie 1958 la vârsta de 75 de ani, în Alba Iulia. A fost cleric ortodox român, care a îndeplinit demnitatea de episcop ortodox al românilor din SUA și Canada în perioada 1935-1939. Referitor la pregătirea școlară, a fost elev la gimnaziul din Alba Iulia și Blaj, apoi la Institutul Teologic Ortodox din Sibiu în perioada 1902-1905. După absolvirea institutului, lucrează învățător la școlile confesionale din Sebeș-Alba, Ludoș-Sibiu și Pâclișa-Alba, în perioada 1905-1908. apoi preot paroh în comuna Șeica Mare, jud. Sibiu, în perioada 1908-1919, confesor (duhovnic) militar (1917-1918), consilier referent economic la noul Consistoriu (instanță judecătorească ecleziastică) eparhial din Cluj (1919-1920), secretar general al Asociației clerului „Andrei Șaguna” din Transilvania (1920), duhovnic la Institutul Teologic din Sibiu (1920-1921), director al Oficiului de Statistică al Mitropoliei Ardealului (1921), redactor al Revistei Teologice din Sibiu (1921-1922), director al internatului fiilor de preoți din Sibiu (1921-1925).

În anul 1925 a fost tuns în monahism sub numele Policarp, fiindu-i încredințată stăreția Mănăstirii Hodoș-Bodrog (1925-1935), cea mai veche mănăstire ortodoxă din România, situată în comuna Zădăreni, jud. Arad. În 1925 a fost hirotonit protosinghel, iar în 1926 arhimandrit.

După vasta experiență acumulată în decursul anilor, la 24 ianuarie 1935, a fost ales Episcop misionar pentru românii ortodocși din America, hirotonit ca arhieru în data de 24 martie 1935 și înscăunat în Detroit, statul Michigan, SUA la 4 iulie 1935, unde a păstorit efectiv până în august 1939.

În această calitate a organizat eparhia care deținea 6 protopopiate cu 44 parohii, 62 filiale cu 43 biserici și 5 paraclise, toate acestea deservite de 34 preoți.

A inițiat apariția foii „Solia” și a calendarului eparhial „Solia”, care apar și în prezent. A pus bazele reședinței eparhiale „Vatra Românească”, cu fermă, cămin pentru bătrâni și un început de mănăstire.

După întoarcerea din America, a fost locțiitor de episcop al Cetății Albe-Ismail în perioada 1941-1945, iar în 1945-1946, locțiitor de episcop al Maramureșului cu reședința la Sighetul Marmăției.

În anul 1948, forțat de autoritățile comuniste s-a pensionat, sau altfel spus „pus în retragere” (la fel ca alți mulți ierarhi care devenise incomozi prin felul lor de a se manifesta) și închinoviat (a se stabili într-o mănăstire cu viață de obște) la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia. În perioada 1955-1958, a fost stareț al Mănăstirii „Sf. Ioan Botezătorul din Alba Iulia.

Trece la Domnul la 26 octombrie 1958 și este îngropat la Schitul „Sf. Ioan Botezătorul” din Alba Iulia.

În decursul vieții, a publicat o serie de lucrări cu conținut moralizator sau istoric.

Dragomir VLONGA

Religia, științele, artele, învățământul etc., între anul încheierii războaielor decebal-traianice (106 d. H.) și anul independenței Daciei lui Regalian (258 d. H.)

Imediat după moartea regelui-erou, Decebal, și după căderea Sarmizegetusei, din vara anului 106, împăratul Traian își pune în practică diabolicul program de distrugere – atât în planul fizic-material cât și în cel spiritual –, de „radiere“ / ștergere de pe fața pământului a eroicului Popor Pelasgo (> Valaho)-Dac, a faimosului său stat antic, Dacia, și a religiei sale monoteiste, unice, Zalmoxianismul, veritabilă „știință“ de a produce nemuritori-eroi, pentru că el, marele împărat al lumii, Traian, pentru că el, Imperiul Roman, cel mai întins –, „în spațiu și timp“ – din istoria umanității, pentru că ea, Roma, cea mai strălucită capitală a lumii antice, cunoscuseră înfrângerile și umilirile de la Dunăre și din nordul sacralului fluviu dacic, aproape un deceniu de la întronarea tiranic-traianic-imperială, din anul 98 d. H.:

Fig. 1. Vedere parțială a ruinelor din Sarmizegetusa Mare, capitala administrativ-militară a Daciei, reboțezată în vremea dominației imperial-romane „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“.

1) împăratul Traian, Imperiul Roman, vestita Romă, patru ani – între anii 98 și 101 – **au dat un incontestabil / indiscutabil tribut lui Decebal** (cel mai mare rege-strateg al Daciei și al antichității), **Regatului Daciei** (a cărei parte sud-dunăreană, paradoxal, fusese deja integrată între cele mai importante provincii imperial-romane), **Sarmizegetusei** (capitala Zalmoxianismului și a celui mai de temut popor de războinici din lumea antică) ;

2) **cinci ani**, din anul 101 d. H. și până în anul 106, împăratul Traian, uriașa Romă, faimosul Imperiu Roman și armatele lor **s-au războinicat cu armatele Daciei Nord-Dunăreno-Pontice aflate sub comanda regelui-erou, Decebal**, Romanii fiind respinși de neasemuții / nemuritorii Pelasgo- > Valaho-Daci – până în vara „înaltelor trădări de tip mancort“ ale anului 106.

Fig. 2. Sarmizegetusa Mare / „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“ : ruinele de la „Amfiteatru“.

Motivele, cauzele **imensei furii anti-Dacia a împăratului Traian** („mânie imperială“ întinsă pe două decenii, mai exact spus, din anul urcării în scaunul imperial al Romei, 98, și până în anul 117 d. H., anul morții lui Traian), fapt fără precedent în istoria Imperiului Roman (despre care propaganda acelor vremuri spunea că-i „tolerant-religios“, că are respect pentru „neamurile“ / popoarele cucerite, pentru civilizațiile / culturile acestora etc.), sunt aduse într-o antică instanță a istoriei, de către unul dintre urmașii săi, împăratul **Flaviu Claudiu Iulian** (331 – 363), în vestita-i lucrare, **Împărații** (unde-și judecă *sine ira et studio* înaintașii, inclusiv pe împăratul Traian, angajându-i într-un „dialog diacronic“, un „dialog al conștiințelor istoriei“ ; lui Traian îi atribuie – „în apărare“ – următoarele aserțiuni) : «[...] Mâniat de

zeflemisire (căci nu era străin de retorică, dar faptul că-i plăcea să cam bea îi slăbea uneori puterea de a înțelege), zise : „Eu, Jupiter și zeii, după ce am luat conducerea Imperiului [Roman] amorf și descompus din cauza tiraniei care dăinuise mult la noi în țară, și din cauza silniciei Dacilor, singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Dunăre și am nimicit poporul **Dacilor ce au fost mai războinici decât oricare dintre oamenii care au trăit cândva** – și aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, dar și pentru că îi convinsese să fie astfel slăvitul lor [rege-mare-pontif-medic] Zalmoxis. Crezând că nu mor, ci că doar își schimbă locuința, ei sunt mai porniți pe lupte, decât ar fi înclinați să întreprindă o călătorie. Am făcut această războinicire în cinci ani...” (s. n. ; Fontes, II, 31 ; precizăm că și în cartea *Împărații*, autorul trilogiei *Contra creștinilor*, cunosător al realităților pelasgo- > valaho-dacice – „de la fața locului” – din întreaga-i Patrie strămoșească, nu face confuzia religioasă între Pelasgo- > Valaho-Dacii adepți ai Zalmoxianismului de la Reforma din orizontului anului 1600 î. H. încoace și Pelasgo- > Valaho-Thracii rămași închinători la vechiul politeism al Cogaionului de dinaintea Reformei, pe de o parte ; împăratul Flaviu Claudiu Iulian face o admirabilă distincție, pe de altă parte, numind **Geți** – după „țările de râuri / munți” subordonate religios și militar Sarmizegetusei / Cogaionului – pe toți locuitorii de la Dunărea de Jos, din partea Daciei Nord-Dunăreano-Pontice a lui Decebal, parțial devenită după anul 106 „Dacia Traiană” –, firește, în sinonimia : **Dacii = Geții** din Dynogaetia / Dobrogea, din Alutuania / Oltenia, din Arutela / Ardeal, Banat etc.).

Fig. 3. Capitala religioasă a Daciei, Sarmizegetusa Mică, descoperită la Grădiștea de Munte, cu „macheta” dispunerii templelor / sanctuarelor-calendar pe cele zece terase muntos-cogaionice.

Cu începere din vara anului 106 d. H., la ordinul împăratului Traian, legiunile / cohortele romane au distrus din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică a lui Decebal, mai întâi, capitala Zalmoxianismului, Sarmizegetusa Mică (*supra*, fig. 3), toate templele / calendarele-sanctuare ale acestora de pe cele zece terase cogaionice special-amenajate, prin incendiere și, apoi, cu târnăcoapele, până la nivelul de călcare.

Fig. 4. „Mâna sclavului-incendiator îndreaptă făclia spre clădirea rotundă, cu etaj”, destinată medicilor Zalmoxianismului din Sarmizegetusa, așa cum a fost surprinsă de memoria pietrei din *Columna Decebalu-Traiană de la Roma*, inaugurată în orizontul anului 113 d. H.

După ce sclavii și-au făcut „barbar-ordonata datorie distrugătoare” de civilizație / cultură (sclavi luați din Dacia, firește, și folosiți pentru incendieri – *supra*, fig. 4 –, demolări, jaf etc., din teama „de a nu se răzbuna pe Romani zeii / spiritele, larii / penaii caselor / templelor”, dar nescăpați vreo clipă de sub supravegherea cohortelor interesate, ahtiate de tezaurele ascunse ale nobililor pelasgo- > valahodaci), Romanii au apelat și la „arma biologică” a burdufurilor cu scorpioni (aduși din deșerturile afro-asiatice), împrăștiindu-i, în primul rând, printre ruinele capitalei religioase, Sarmizegetusa „Mică” / „Mare”, apoi, jur-împrejurul acesteia, pe o rază acoperind peste 200 de kilometri pătrați (după cum

ne încredințează specialiștii „pe domeniu“), spre a nu se mai apropia vreun adept fidel al Zalmoxianismului. Scorpionii de astăzi, de la Sarmizegetusa Mică, Sarmisegetusa Mare etc., „degenerați“, aproape „inofensivi“, rareori mai produc victime (dar nu „mortale“).

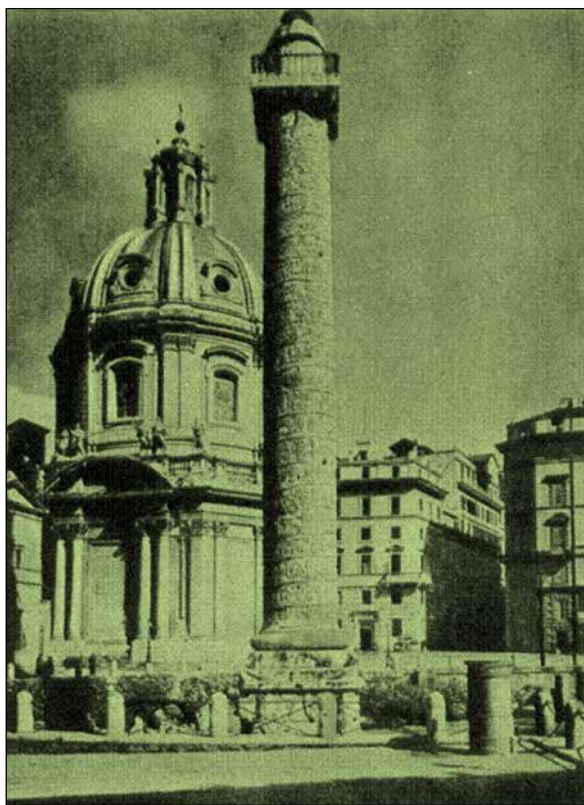

Fig. 5. Columna Decebalu-Traiană din Roma (113 d. H.).

Distrugerea capitalei Zalmoxianismului, Sarmizegetusa Mică, efectele / presiunile tragic-psihologice exercitate de aceasta asupra Poporului Pelasgo- > Valaho-Dac, ori de repetatele barbar-devastatoare acțiuni ordonate legiunilor / cohortelor imperiale, după cum certifică veritabila cronică în piatră a **Columnii Decebalu-Traiane din Roma** (fig. 5), firește, respectând proporțiile, pot fi asemănate cu cele provocate în timpurile noastre moderne de tsunami-ul ce s-a abătut în martie 2011 asupra Poporului Nipon / Japoniei, cu observația deosebitoare că „rana cancerigenă“ produsă de Imperiul Roman în Sarmizegetusa-Cogaion / Dacia, mereu adâncită la Dunăre / Carpați de imperiile urmașe celui antic-roman, fie ele evmezice, ori contemporane, a devenit în zilele noastre un condamnat soi istoric de „cancer generalizat“. În ultimă instanță, spre a se pune capăt oricărui tip de „confuzie dirijată“ (de cei ce și-au aflat ogor de întemeiere statală în spațiul Daciei noastre strămoșești), spre a se stopa orice tip de campanie

barbară anti-Dacia / anti-România, imperioasă se arată revenirea numelui țării noastre, atâta cât mai este, la cel antic, de **Dacia**.

Așadar, Zalmoxianismul a fost interzis în părțile Daciei cucerite de Imperiul Roman (pentru că producea nemuritorii „eroi anti-Roma“, ori „anti-barbari“), dar a continuat să se exercite ca religie „monoteist-supremă“ la Pelasgo- > Valaho-Dacii liberi, mai ales la cei din „Uniunea Maramarisiano-Moldavă a Carpodacilor“. Prigonirea preoților / epopților Zalmoxianismului ar fi trebuit „să înceteze“ după anul morții lui Traian, 117 d. H., dar aceasta nu s-a întâmplat niciodată „definitiv“, nici măcar după răscoala autohtonilor din „Dacia Traiană“, ce a determinat pe împăratul Hadrianus să facă o „vizită de lucru“ în capitala Daciei, Sarmizegetusa Mare / „Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa“ (fig. 1 / 2), aducând părelnicia unor „mai blânde legi“ și „reforme“.

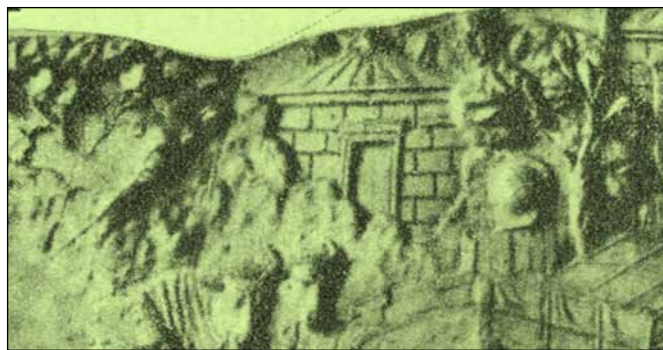

Fig. 6. Columna Decebalu-Traiană din Roma (113 d.H.) surprinde doi zimbri din Dacia (ai căror „urmași“ mai pot fi văzuți în provincia / Țara Hațegului, din România contemporană) și încă două clădiri „rotunde ca So-Are[s]“ de Sarmizegetusa, unde epopții Zalmoxianismului făceau trepanații, complexe intervenții chirurgicale etc.

De altfel, în „creierul munților“, în „peșterile Zalmoxianismului“ (considerate sacre „guri de rai“) ale Carpaților din aria „Daciei Traiane“, o „veghere permanentă“ a legionarilor romani și „o prigonire“ în adevăratul sens al cuvântului erau imposibil de efectuat, dar nu și imposibil de raportat pe placul imperialilor de la Roma.

În ciuda exercitării diabolice a primului regim de tip inchiizitorial-romanice în provinciile anexate de împăratul Traian din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică a lui Decebal, cu începere din vara anului 106 d. H., chiar dacă au fost frustrate de cadrul oficial, de pecetea de suflet / spirit a Zalmoxianismului (după cum s-a mai spus, pentru că era **o știință a Pelasgo->Valaho-Dacilor de a se face nemuritori**

eroi-războinici, luptând până la ultima picătură de sânge pentru apărarea sacrelor pământuri ale Patriei lor spre a nu fi înrobite de romani), ori de exercitarea școlilor oralității culte a Zalmoxianismului, totuși, câteva „irepresibile corole” – mai bogate, ori mai sărace – ale artelor / științelor, ale tehnicii, ale meseriilor / învățământului etc. au continuat să existe, ori să cunoască peste o vreme resurecția și noi etape evolutive, între anii 106 și 260, cu inerentele „vectorizări” între „pecetea” tetradic-monoteistă a Zalmoxianismului și între „pecetea” politeistă a religiei „de stat” din Imperiul Roman.

Zalmoxianismul a continuat să supraviețuiască în forme irepresibile, în Dacia Nord-Dunăreano-Pontică (îndeosebi, în partea-i imperial-romană și indiscutabil, „aproape ca în partea Dacilor Magni și Liberi”) și în Dacia Dunărean-Balcanico-Anatoliană (până la Cappadochia / Kapadokia, „cap-capătul Daciei > Dochiei”), mai ales prin Cultul Cavalerului Zalmoxian / Dunărean (sau Thrac, ori Cabir etc.). În Dacia Nord-Dunăreano-Pontică Liberă, Zalmoxianismul și-a arătat puterea în nenumărate războaie religioase cu Creștinismul multor împărați de Roma, Constantinopol > Istanbul etc.

Dacă împărați ca Traian (97 – 117), ori Hadrian (117 – 138) nu aveau nevoie de Dumnezeu Sarmizegetusei / Cogaionului, cererea de înnașcuți războinici „cu știința de a se face nemuritori” din Dacia, pentru sporirea puterii armate a Imperiului Roman, era cu mult mai mare decât înainte de anul 138 d. H., permițând Cavalerilor Zalmoxieni / Dunăreni să își arate virtuțile reale și nu prea departe de cele din „aura” legendelor ce îi menționau ca protagoniști. Și nu puțini au fost Cavalerii Zalmoxianismului / Cogaionului ce și-au pus purpura și coroana imperială la Roma, sau la Constantinopol. Ajungând împărați pelasgo- > valaho-daci (dacoromâni) de Roma, în primul rând, ei au declarat că se închină unicului Dumnezeu (reprezentat de discul senin al cerului) și „fiului” acestuia, Soarele-Tânăr / Războinic, Pelasgo- > Valaho-Dacul punându-se astfel și sub protecția Sorei-Soarelui / Spuma-Laptelui (Luna), începând cu Maximian Thrax („Drăculea” ce acorda atenție deosebită cultului imperial, **Victoria Augusti / Sol Invictus** – care nu era altceva decât Zalmoxianism, sau Soare-Moș / Soare-Tânăr și Războinic, în „manta imperial-romană”) și continuând cu „divinul Aurelian”, cu Marcus Aurelius Probus ș. a.

Documentele arheologice – mai ales inscripțiile din această perioadă – evidențiază „dominanta romanică politeistă”, aparentă dominantă a religiilor în Dacia

(căci a Dacilor majoritate / masă de credincioși era zalmoxiană), de la „caracterele religiozității romane”, la „cultul casnic : Penații, Larii, Manii”, sau la „triada capitolină” – Jupiter, Marte, Quirinus. În Dacia, erau reprezentați „toți zeii pantheonului roman ; poetul roman epic Ennius i-a consemnat concis și cu apreciabilă virtuozitate în doi hexametri ușor de reținut: «Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars / Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo»...”.

Alături de zeitățile romane, și-au făcut apariția în Dacia și divinități din diferite alte arii religioase ale Imperiului Roman : din Asia Mică – Attis și Cybele, „ca pelasgo- > valaho-dacă mumă frigiană a pământului” (străvechi zeități din Panteonul Pelasgimii > Valahimii de dinaintea Reformei Zalmoxianismului, din orizontul anului 1600 î. H., arhicunoscut fiind faptul că Pelasgo- > Valaho-Thracii Frigiei, Bithiniei, Pontului, Galatiei, Capadochiei etc., ca și ai Peninsulei Balcanice, rămăseseră credincioși vechilor zei / idoli din Cogaion) ; din Persia – Mithras ; din Siria – Atargatis și Astarte ; din Egipt – Serapis, Isis ș. a. ; dinspre Hellada / Grecia și de la „sora Thracia” (politeistă) au revenit în Dacia puternicul cult al zeiței Bendis, cultul lui Asclepios, cultul lui Dionis ș. a.

În „ținută” aproape pelasgo- > valaho-dacică, Jupiter ne este înfățișat „cu platoșă, sabie și topor cu două tăișuri, în picioare, pe un taur” – într-un fragment de placă de bronz din castrul roman de la Tatomirești-Răcari (secolele al II-lea – al IV-lea), ale cărui ruine se află la 27 de kilometri de la Pelendava / Craiova, în stânga drumului european ce duce către Drobeta Turnu Severin.

O serie de reliefuri funerare relevă o bogată viață religioasă – pe măsura bogăției vieții economice – în întreaga Dacie, grânarul Imperiului Roman și al întregii Europe, centrul aurului, argintului, aramei, fierului, sării, cărnii etc.

Relieful funerar de gresie descoperit la Cășeu (Ardeal / Transilvania), datat în secolul al III-lea d. H., ne prezintă un răposat veteran „într-o piele de oaie”, «întins în poziția caracteristică romanilor în timpul banchetului», ce «îi oferă o cunună soției sale, așezată într-un jilt ; în fața lor se găsește o masă cu trei picioare, având tablă înțoarsă spre privitori, pentru a arăta serviciul de argint ; deasupra lor, trei servitori țin cupoane de stofă plisată, semn că veteranul nostru se ocupase probabil cu negoțul de postavuri ; în registrul superior al reliefului, o pereche de păuni ciugulește boabe de struguri, flancată de spirite protectoare (genii), strămoșii îngerilor păzitori creștini ; alături

de spiritul din stânga se zărește capul de taur» (MKP, 160).

Cimitirul de la Apulum (Alba Iulia), descoperit pe colina cetății, „sub catedrala ortodoxă“, cu 30 de morminte datate (după monedele conținute) între anii 110 și 175 d. H., atestă practicarea deopotrivă a incinerării – la Pelasgii > Valahii Zalmoxianismului, adică la Dacii văzuți de Eurasia Antică drept „sfinți cu aură de neștirbit“ – și a înhumării – la cei ce țineau de religiozitatea Romei ; «în centrul cimitirului, înhumările sunt făcute în sarcofage de cărămidă, pentru oamenii bogați, iar spre margini, în sicrie de lemn, pentru săraci» ; cele «douăsprezece morminte de incinerație» sunt «fără urne de cenușă» (MKP, 97).

La Romula, important oraș (municipium / colonie) din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică (România de azi), al cărui pentagon de 80 ha era împărțit de un zid, în «cartierul Pelasgilor > Valahilor Zalmoxianismului», de la poarta nordică, și în «cartierul cosmopolit», necropola și-a lăsat dezvăluite până în prezent 150 de morminte de incinerație ; așadar necropola de la sud era destinată celor din «cartierul cosmopoliților / bogaților», având morminte de înhumare. Mormântul lui **Eliu Iulian Iulianu** (Aelius Julius Julianus), «primarul» coloniei («decurion, questor și edil», pe la anii 193 – 211, sub Septimius Severus), descoperit în cimitirul de la sud, surprinde prin opulență / lux (în prezent este expus la Muzeul din Caracal). În 1836, pe când săpa un șanț, un țăran a dat de „încăperea boltită“, care conținea sarcofagul lui Iulian ; «capacul era fixat cu patru piroane de fier sigilate cu plumb ; la deschidere, s-a văzut că în sarcofag se afla un trup îmbălsămat, de bărbat, așezat pe un pat din frunze de laur ; bărbatul avea dinți buni și păr castaniu, ondulat ; pe cap i se pusese o cunună de aur, cu frunze de laur și de stejar ; la gât purta un medalion de bronz, iar încălțările sale de piele erau împodobite cu ținte de sticlă» ; «prosperitatea care permitea luxul unui sarcofag provenea din agricultură și mai ales din viticultură, așa cum lasă să se înțeleagă epitaful» (MKP, 93).

Istoricul A. D. Xenopol, cercetând textele inscripțiilor din Dacia, a remarcat și «urme de poezie», forma nemaifiind „curat epigrafică“, deoarece „îmbracă un caracter literar“.

Literatura marmurei din Dacia anilor 106 – 260 este extrem de concisă, textul conceput spre a fi încrustat în suprafața eternă a marmurei / pietrei trebuind să se supună (atunci când ieșirea din banalitatea formulelor funerare) unor rigori estetice ca de micropoem-haiku. Latina „sacrelor

texte“ descoperite în Dacia dintre anii 106 și 250 are deja culoare de indiscutabilă autenticitate carpato-dunărean-balcanică.

Văduva lui Iulian de Romula. Deosebit de mișcătoare de suflet este inscripția-poem «*Roagă-te, Peregrine...*», creată și pusă de **Văduva lui Iulian de la Romula** (din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică / România – *infra*, fig. 7) pe sarcofagul soțului decedat, pe la anul 210 d. H. :

«Fără prihană, trăit-a el patru decenii ;
de-acum, eu și copiii lui i-am așternut de veci,
în ăst sălaș de verde și de umbră,-ntre podgorii...
Roagă-te, Peregrine, să-i fie țărâna mai ușoară...!»

(*apud* MKP, 93).

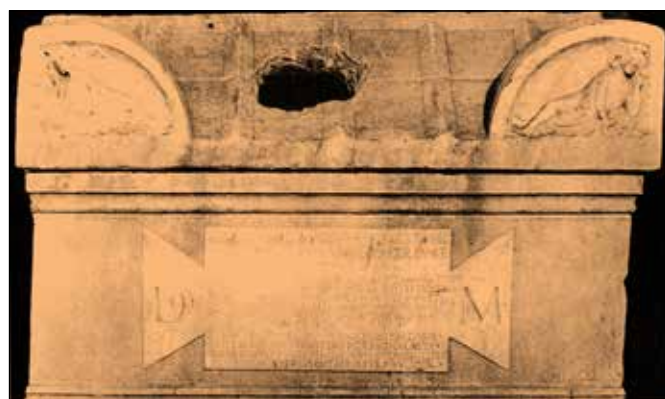

Fig. 7. Văduva lui Iulian de Romula : inscripția-poem «*Roagă-te, Peregrine...*», creată și pusă pe sarcofagul soțului decedat, pe la anul 210 d. H.

Eliu Valentin : «Mi-a răpit-o asprul Timp». Un decurion al coloniei Apulum / Alba-Iulia, **Aeliu Valentin** (Aelius Valentinus), impresionează receptorul prin sfâșierea lui de suflet la moartea tinerei soții (de numai 18 ani), îngropată la Micia (azi, Vețel-Deva). El nu pregetă să acuze Timpul-zeu – în „respirația“ lui cosmică – de „asprime“ :

«Zei Mani,
trăit-a Aelia Hyigia
doar optsprezece primăveri ;
eu, Eliu Valentin,
decurion în colonia de-Apulum și flamen,
[omagiul-aduc] libertei și soției mele dorul,
căci mi-a răpit-o asprul Timp,
familia-mi sfărâmând-o ;
Dacia mi te-a dorit
și-acum țărâna ei în Micia te are ;
bunădiminețită fii de multe ori, domniță,
în Valea Anilor,
adio...!»

(IDR, III / 3, 162).

Bazu de la Germisara. Un veritabil poet este daco-romanul **Bazu de la Germisara** ; el este autorul unui catren – „Odă zânei de la Germisara“ – încrustat într-o placă de marmură descoperită în localitatea Germisara, vestită stațiune balneoclimaterică din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică, pe Marisia / Mureș (azi, Ghelmariu / Geoagiu-Băi). Catrenul-odă pare a avea sunetul clopotelor ante-zalmoxiene :

«Un codru de litere din muntele marmurei ți-aduc drept omagiu,

Ție, a undirii regină, zână, aburariu-al pădurii –
că-n dorul lui Bazu, spre-ntărirea-i, grăit-ai făpturii
să-i dea iarăși putere la Germisara...!» (XIRD, I, 273, / IDR, III / 3, 237 sq.) ; etc.

Medicina era practică mai ales în perimetrele militare. Poporul Pelasgo- > Valaho-Dac încă stătea în grija celor transmise din învățăturile Zalmoxianismului, în puterea plantelor medicinale intrate în memoria bătrânilor / înțelepților din plaiuri (cf. PTZpl, I, II).

La Apulum / Alba-Iulia (Dacia de România) a fost descoperită o trusă de chirurg militar cu 34 de piese («sonde, ace, un scalp, o lingură, o spatulă și pensete» – MKP, 95), databilă pe la anul 168 d. H.

La începutul secolului al III-lea, exista la Apulum / Alba-Iulia și un vestit medic oculist, **Titu Ețiu Divixtu** (Titus Aettius Divixtus) ; pe cele patru fețe ale parafei lui era menționat :

(1) «Medicament de întrebuințat după criza curgerii ochilor – al lui Titu Ețiu Divixtu» («Titu Aetti Divixsti diazmyrnes post impetum lippitudinis»),

(2) «Vin parfumat pentru criza bolii de ochi – al lui Titu Ețiu Divixtu» («Titu Aetti Divixsti nardinum ad impetum lippitudinis»),

(3) «Colir pentru cicatricele vechi – al lui Titu Ețiu Divixtu» («Titu Aetti Divixsti diamisus ad vetera cicatrices»),

(4) «Medicament pentru tăierea curgerii chiar de la început – al lui Titu Ețiu Divixtu» («Titu Aetti Divixsti dialibanum ad impetum ex ovo»). Istoricul A. D. Xenopol evidențiază că parafa medicală a lui Titu Ețiu Divixtu descoperită la Alba Iulia «ne arată nu numai că arta medicală era cultivată în Dacia, dar că era și specializată după diferite boli» (XIRD, I, 274).

Despre dezvoltarea arhitecturii în Dacia, de la imensele castre și cetăți-orașe, la amfiteatre și bazilici, există nenumărate dovezi arheologice.

Două sunt capodoperele arhitecturii din Dacia Dunăreană : **Podul Decebal-Traianic** (din piatră, de la Drobeta Turnu Severin, 103 – 105 d. H., fig. 8 / 9)

și **Tropaeum Traiani** („Trofeul Împăratului Traian“, 109 d. H., fig. 10).

Podul Decebal-Traianic, din piatră, de la Drobeta (Drobeta Turnu Severin) a fost construit între anii 103 și 105, în baza tratatului dintre cei doi mari strategii ai vremurilor antice, Decebal, regele Daciei, și Traian, împăratul Romei.

Fig. 8. **Podul Decebal-Traianic**, din piatră, de la Drobeta Turnu Severin.

La capetele podului erau două arcuri-poți monumentale, deasupra cărora se aflau grupuri statuare (în 1850, la poarta sudică, a fost pescuit «un excelent cap de bronz» căzut din grupul statuar – azi, conservat la Muzeul din Belgrad).

Fig. 9. **Podul Decebal-Traianic de la Drobeta-Dacia** (103 – 105 d. H.) în cronică de piatră a **Columnei Decebal-Traiane din Roma** (113 d. H.).

Cei 20 de piloni (cf. VColT, 185, sq.), din blocuri paralelipipedice, de piatră, «suprapuse fără mortar», «au fost construiți în chesoane ; de la soclurile fixate pe fundul nămolos al fluviului până la suprastructură, pilonii măsurau cca 46 m ; lățimea lor era de 17,6 m ; [...] în ultimele blocuri ale pilonilor erau săpate lăcașuri pentru instalarea suprastructurii de lemn ; Hadrian, succesorul lui Traian, a îndepărtat suprastructura pentru ca podul să nu înlesnească

incursiunile barbarilor ; dar în vremea lui Dio Cassius (aprox. 230 d. H.), pilonii de piatră erau încă neclintii de parcă „fuseseră înălțați doar pentru a demonstra că nu există lucru pe care forța creatoare a omului să nu-l poată înfăptui“...» (MKP, 73).

Cealaltă capodoperă a primilor ani ai daco-romanității este **Trofeul Traianic** (*Tropaeum Traiani*) din Dynogaetia (Dobrogea), sau Dacia „Dunăreano-Pontică“ (azi, în localitatea Adamclissi, din jud. Constanța / România), un uriaș monument ridicat în anul 109 d. H. (fig. 10 ; cf. RDGIR, 88 sqq.; MKP, 77 sqq.).

Fig. 10. **Trofeul Traianic** / **Tropaeum Traiani** din Dacia Dunăreano-Pontică (109 d. H.).

Grandioasa construcție din piatră (fig. 10) «este absolut unitară, omogenă, făcută deodată (într-o singură etapă)». Inscripția comemorativă (păstrată fragmentar) arată că monumentul era dedicat lui Mars Răzbunătorul, „luându-și revanșa“ prin împăratul Ulpius Traianus. Dacă avem în vedere și altarul descoperit în preajma **Trofeului Traianic** (la câteva zeci de metri, spre răsărit de monument), altar ce înregistrează 3800 de nume de eroi „jertfindu-se pentru Patrie“, ansamblul arhitectonic / sculptural din Dacia Dunăreano-Pontică (Dynogaetia / Dobrogea) se constituie într-un omagiu tuturor eroilor căzuți

în încrâncenatele războaie dintre Daci și Romani, de la Domițian, la Traian / Decebal, fie de o parte, fie de cealaltă.

Fig. 11. „Berbeci-merinos“ și „țapi-războinici în atac“ – metopa XLIV de pe **Tropaeum Traiani** (România).

Elementele arhitectonice / sculpturale, de la cercul / rotundul bazei – diametrul cilindrului la **Tropaeum Traiani** este de 30,5 m (cf. MKP, 75) / 30,72 m (cf. RDGIR, 89 sqq.), aproape cât diametrul „sanctuarului mare rotund“ de la Sarmizegetusa Mică, de 29,40 m; i se adaugă „două inele-bordură“ din blocuri de andezit, depășind «cota de nivel a sanctuarului cu cca 20 / 25 cm» (CS, 202), până la pătratul (cu latura de 9 m) de la turnul «destinat a susține trofeul din culme» (RDGIR, 89) ; toate acestea au convergență semantic-sincretică și în arhitectura zalmoxiană a complexului de la Sarmizegetusa. Sacrul edificiu din Dacia Ponto-Dunăreană / Dynogaetia pare-se că se dorea și „o împăcare a zeilor“, a Dumnezeului din Cogaion / Sarmizegetusa („Soaree-Moș“) și a fiului său, Soare-Tânăr / Războinic, cu zeitățile din sfera lui Marte, în primul rând.

De altfel, elemente zalmoxiene de arhitectură se arată și în alte construcții ale Daco-Romanilor : la Sucidava, clădirea absidată – bazilică / biserică de 22 / 10 m (cf. MKP, 133) ; cele «patrusprezece turnuri în formă de copită de cal» din cetatea Dynogaetia, ori cele din Capidava, Ulmetum etc.

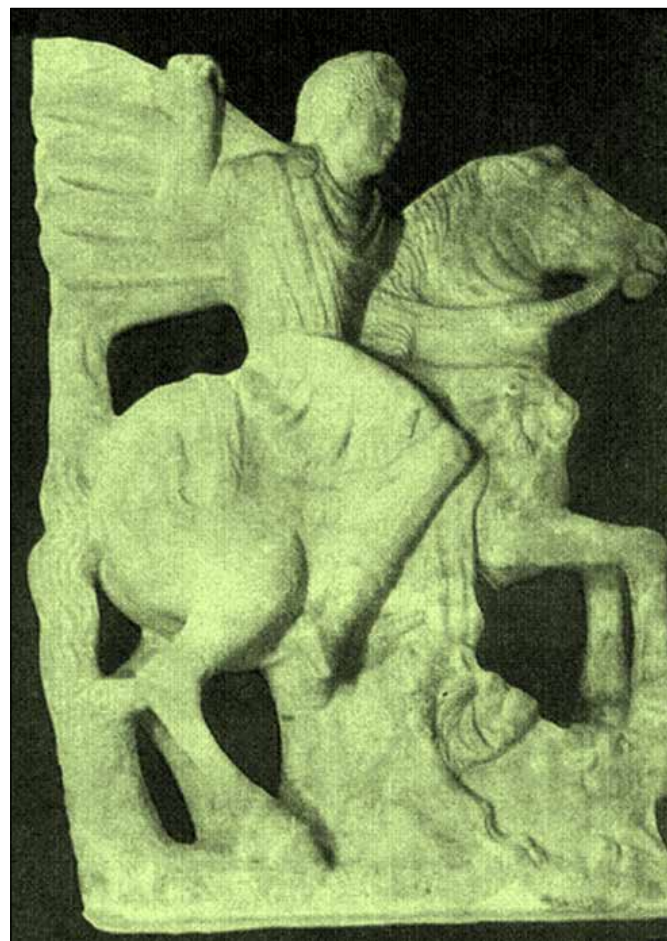

Fig. 12. **Cavaler Zalmoxian și leoaică de la Pulpudava** (marmură, Dacia Sud-Dunăreană, sculptură din orizontul anului 130 d. H.).

„Se împacă“ și credința Zalmoxianismului privitoare la „clădirile rotunde ale Soarelui-Moș / Tânăr“ (fig. 4 / 6) cu credința din temeiul-cerc / circumferință de la **Trofeul Traianic** de este de 94,53 m, cu un brâu în bază, din șase trepte – „promenoar“; «nucleul este din beton cu var gras și adausuri silicioase, turnat în cofrajul format de cele 6 rânduri de blocuri-parament și piesele ornamentale : friza interioară, metope (54 bucăți) cu scenice reliefuri, intercalate de triglifi, friză superioară, cornișă, brâu de parapeți cu creneluri ; în centrul blocului cilindric se află un turn patrulater, construit în prealabil, cu latura de 9 m, destinat în primul rând a susține trofeul din culme, care era format dintr-un turn hexagonal cu două niveluri, pe a cărui față era inscripția comemorativă ; [...] pe platforma turnului hexagonal erau figurile de prizonieri și trofeul cu arme ; înălțimea totală a monumentului era de 38 m, din care acoperișul avea 6 m, iar suprastructura 22 m» (RDGIR, 89).

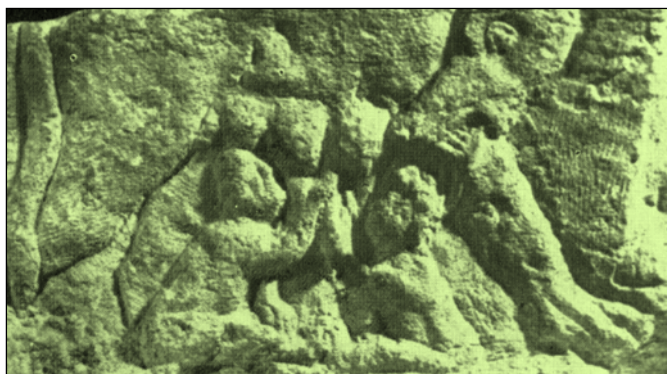

Fig. 13. *Lupoaica și gemenii de la Apulum / Alba Iulia, basorelief în calcar.*

Deși **Tropaeum Traiani** este considerat „inferior“ **Columnei Decebal-Traiane din Roma**, concepția artistică dovedindu-se «mult mai modestă și execuția mai grosolană» (MKP, 78), se cuvine să atragem atenția asupra câtorva chestiuni fundamentale :

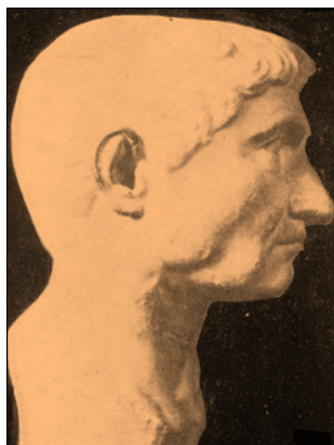

Fig. 14. *Împăratul Traian în anul 117, bolnav (marmură).*

1) monumentul din Dacia și monumentul din capitala Imperiului Roman conțin basoreliefuri similare – «una sau mai multe lupte în care apare și un convoi de căruțe», «prezența lui Traian și a statului său major», scene cu prizonieri daci, cu femei / copii etc., ceea ce înseamnă că „executantul-sculptor“ al basoreliefului / metopei este același, iar „izvorul de inspirație“ este „comun“ / „unic“ ;

Fig. 15. *Zeul-balastră al statornicirii apelor Mării Negre (marmură).*

2) **Tropaeum Traiani** a fost terminat în anul 109 și **Columna Decebal-Traiană** a fost inaugurată mai târziu, în 12 mai 113 ;

3) arhitecții / sculptorii daci / daco-romani de la Dunăre, executanții **Trofeului Traianic**, au fost duși la Roma (poate și în urma unei „selecții“) prin anul 110, pentru a înălța **Columna Decebal-Traiană** ; astfel, vigoarea, „realismul brut“, ori „unele naivități“ s-au rafinat între timp, pe drumul lung dintre „provincie“ și „capitala imperială“ ;

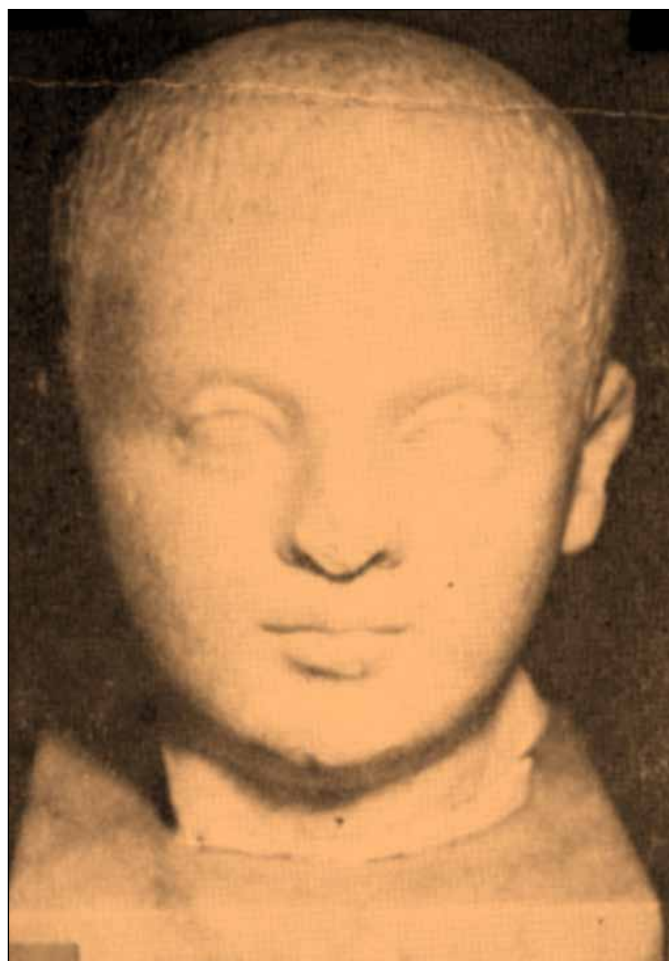

Fig. 16. **Cap de copil de la Drobeta** (Drobeta-Turnu-Severin / România, marmură).

4) există metope / „scene“ de pe **Trofeul Traianic**, unde arta sculptorului, măiestria surprinderii subiecților „în mișcare“, în „dinamica interioară / exterioară“, nu își află egal pe **Columna Decebal-Traiană**. Această modalitate estetică de îşi are obârșiile în orizonturile „realismului“ rupestru-animalier (în desenul în ocru roșu, „Gaie în atac“), din Peștera Chindiei (aflată în Dacia, pe defileul carpato-dunărean, în amonte de Dierna > Tzierna / Orșova), mai mult ca sigur, reverberează și în piatra „metopei XLIV“ (*supra*, fig. 11) de pe **Trofeul Traianic**, din Dacia anului 109 d. H., unde – după cum zice și Paul MacKendrick – «splendidul ei trio de oi și perechea de capre frenetice simbolizează, fără îndoială, bogatele turme ale Dacilor, care au căzut în mâinile Romanilor victorioși» (MKP, 78), chiar dacă „ochiul specialistului“ descoperă că oile respective sunt „berbeci merinos“ și „freneticele capre“ sunt doi „viguroși țapi-războinici în atac“.

Fig. 17 **Nudul Dochiana-mireasă de la Potaisa / Turidava** (bronz).

Existența unor veritabile școli de sculptură în Dacia – cum cele de la Porolissum, Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, Apulum, Tomis, Histria, Pulpudava etc. – este certificată și de admirabile, monumentale, statui, basoreliefuri etc. : **Lupoaica și gemenii de la Apulum** (*supra*), **Cavaler Zalmoxian și leoaică de la Pulpudava** (din orizontul cultural / civilizatoriu al Daciei anului 150 d. H.; *supra*, fig. 12) etc.

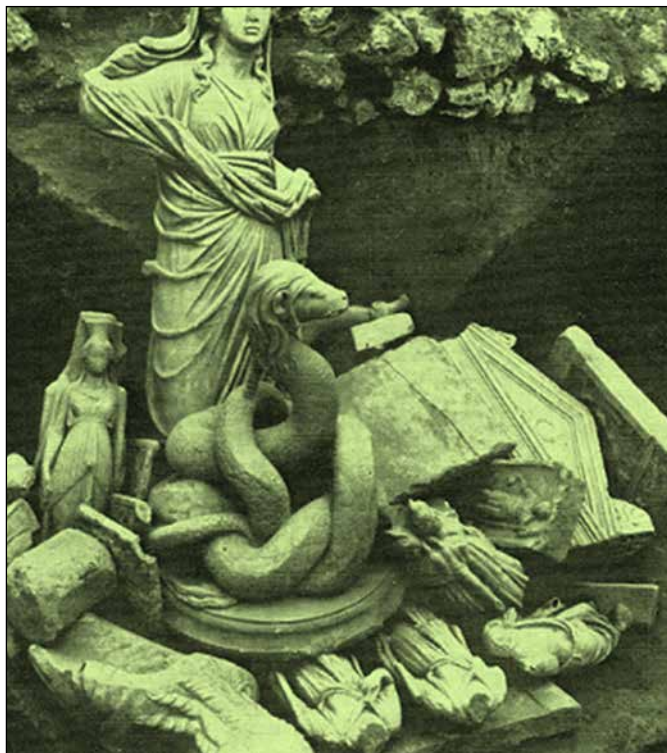

Fig. 18. Groapa-ascunzătoare de statui a Școlii de Sculptură de la Tomis.

Și în sculptura Daciei din orizonturile secolelor al II-lea și al III-lea d. H., „formula *mimesis*“ se înnobilează, se înrăzărește destul de apolinic, dinspre „realismul mitic / mitosofic“ către un notabil și pelasgo- > valaho-dacic „realism psyché“ : *Împăratul Traian în anul 117, bolnav* (fig. 14), *Zeul-balaure al statornicirii apelor Mării Negre* (fig. 15, marmură – Școala de la Tomis / Constanța), *Cap de copil* (fig. 16, marmură – Școala de la Drobeta), *Nudul Dochianei-mireasă de la Potaisa / Turidava* (fig. 17, bronz din orizontul anului 250 d. H.) etc.

Școlile de arte / meserii – în general, ieșite de sub rigorile Zalmoxianismului și intrate în sferile politeismului imperial-roman – s-au diversificat în corelație cu noile aspecte ale diviziunii sociale a muncii din Imperiul Roman. În legătură cu această diversificare a școlilor de arte / meserii din Dacia, de la nevoia de aurari, la necesitatea de coregrafi și gladiatori, se pronunță și complexitatea **colegiilor** atestate în epoca respectivă, în Dacia Traiană și în afara acesteia : **Colegiul Aurarilor** (sau „al lucrătorilor în minele de aur“), **Colegiul Fabrilor** (sau al „deosebiților meșteri / maiștri“ – cf. XIRD, I, 235, sqq.), **Colegiul Centonariilor** (sau „al negustorilor de lână“), **Colegiul Dentreforilor** (sau „al plutașilor“), **Colegiul Corăbierilor** („nautae“), **Colegiul Negustorilor** („negotiatores“), **Colegiul Utriculariilor** (sau „colegiul luntrașilor pe burdufuri de piele“), **Colegiul Lecticarilor** („palancari, purtători de litere“) etc.

Colegiile erau organizații socio-profesional-religioase, mai îndepărtate de „modelul“ lor zalmoxian-războinic decât de ceea ce se înțelege prin „viață“ și „structura“ sindicatelor din vremurile noastre. În fruntea unui astfel de „colegiu“ se aflau : un „magister“, un „comagister“, doi sau mai mulți „questores“ și „mater collegii“ (pentru probleme culturale). Membrii colegiului – de la câteva zeci până la câteva sute – depuneau lunar o parte din câștiguri pentru „Cassa Comună“ (a respectivului colegiu), venituri administrate de questor ; se acordau (din „Casa Comună“) ajutoare de boală, de înmormântare ; tot din fondurile bănești ale „Casei Comune“ se organizau sărbătorile religioase, specifice fiecărei organizații (cu „zeu“ / „geniu tutelar“) ; pentru familiile sărace, cu mulți copii, ale unor membri, ori în vremuri mai vitrege (cu cataclisme – secete, inundații / potoape, cutremure, invazii etc.), colegiul asigura proviziile periodice (carne, haine etc.) ; o evidență deosebită a bunurilor de la „Cassa Comună“ se dovedea imperioasă pentru întrunirile lunare / trimestriale de „dare de seamă“ ; cel ales în funcția de magister de colegiu trebuia să dovedească – pe lângă alte calități – și o veritabilă garanție*.

Prof. dr.

Ion PACHIA-TATOMIRESCU

Bibliografia „siglată“:

- ❖ CS = Ion Horațiu Crișan, *Spiritualitatea Geto-Dacilor*, București, Editura Albatros, 1986.
- ❖ IDR, III = *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae – Inscriptiones Daciae Romanae*, volum III, *Dacia Superior*, 3 (colecție îngrijită de D. M. Pippidi și I. I. Russu), București, Editura Academiei R. S. România, 1984.
- ❖ Fontes, II = *Fontes Historiae Dacoromanae*, II (ab anno CCC usque ad annum M) / *Izvoarele istoriei României*, II (de la anul 300 până la anul 1000 – publicate de : Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ștefan, Radu Hâncu, Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
- ❖ MKP = Paul MacKendrick, *The Dacian Stones Speak* (The University of North Carolina Press, 1975) / *Pietrele Dacilor vorbesc*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- ❖ PTZpl, I, II = Ion Pachie Tatomiurescu, *Zalmoxianismul și plantele medicinale*, vol. I, II, Timișoara, Editura Aethicus, 1997.
- ❖ RDGIR = I. I. Russu, *Daco-geții în Imperiul Roman*, București, Editura Academiei Române, 1980.
- ❖ VCoIT = Radu Vulpe, *Columna lui Traian – monument al etnogenezei Românilor*, București, Editura Sport-Turism, 1988.
- ❖ XIRD, I = A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. I (*Dacia ante-romană și Dacia romană – 513 înainte de Hristos – 270 după Hr.*), București, Editura Librăriei Școalelor C. Sfetea, 1913.

* Variante ale studiului de față, dar cu titlul *Religia, științele, artele, învățământul etc., între anul încheierii războaielor decebal-traianice (106 d. H.) și anul declarării independenței regatului Daciei (258 d. H.)*, sub Regalian, de Ion Pachie-Tatomiurescu, au fost publicate în *Anuarul de martie* (Timișoara, ISSN 1842-0974, anul VI, nr. 6 / 2011, pp. 397 – 418), în revista *Oglinda literară* (Focșani ; ISSN 1583-1647, anul XI, nr. 122 / 123, februarie / martie, 2012, p. 7678 / 7814), în revista online *Agero* (Stuttgart, ISSN 2069-3397, săptămâna 20 iunie – 3 iulie, 2011) etc.

Orașul Metsovo, al aromânilor din Pind: „Chini vini, oaspe!”

Colți de româtime, ca și colții de lup dacic, așa aș numi aceste oaze de românităte, de vlahi și aromâni, care au rezistat pe spațiul peninsulei balcanice de mii de ani, chiar împotriva dorințelor populațiilor ce au venit din zări albastre și au dorit să le asimileaze, să le subjuge. Chiar dacă nu le place celor din țările unde se găsesc aceste „insule de Româtime”, ei sunt acasă aici, în întreaga Europă și nu numai. Așa se întâmplă și cu frații noștri din Metsovo (Aminciu), ce trăiesc de mii de ani în capitala neoficială a vlahilor din Grecia. Dacă cineva ar avea curiozitatea de a căuta numele *Metsovo* pe Wikipedia, ar găsi următoarele informații: Mețovo (în aromână: Aminciu; în neogreacă: Μέτσοβο, Metsovo) este un oraș din nord-vestul Greciei (Munții Pindului) cu o populație majoritară aromână (vlahă). Este un centru pastoral și fructifer prosper. Mai multe mănăstiri, ca centre spirituale, se ridică în împrejurimi. Este și unul din centrele culturale principale ale aromânilor. În anii 1941-1944, Aminciul a fost centrul „*Principatului de la Pind și Meglen, Voivodie a Machedoniei*”, un așa-zis „stat” auto-proclamat de Alcibiade Diamandis sub ocupația italiană și „moștenit” de baronul ungur de origine aromână Gyula Cseszneky, când italienii au lăsat locul ocupanților germani. Populația locală nu a susținut această inițiativă, cum nu a susținut nici proiectul liderului comunist Dimitri Vlahov de a întemeia aici o „*regiune autonomă aro-*

mânească” după modelul sovietic, în cazul unei biruințe a comuniștilor în războiul civil grec (1945-1949). Autoritățile locale au proclamat loialitatea lor față de statul grec, pentru a evita acuzațiile de „separatism” și a păstra, pe cale pașnică și pe lungă durată, patrimoniul cultural și lingvistic aromân, conform articolelor despre limbile regionale și minoritare (ETS 148) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În ghidul de țară editat de *National Geographic* (ediția în limba română din anul 2004), se precizează că vlahii sunt ultimii nomazi a Greciei. Interesant, nu? Poate cei de la *National Geographic* confundă transhumanța cu modul de viață nomad, specific altor etnii, dar în niciun caz nu poate fi „aplicat” acest nume vlahilor, fie că sunt de la nord de Dunăre sau de la sud de Dunăre, fie că sunt de pe coasta dalmată (Croatia), sau din Albania, Ucraina, Slovacia sau Polonia. Numai aceste informații dacă le-ai avea ai fi foarte interesat ca român să vezi probabil ultima comunitate importantă de aromani din Grecia, la ea acasă. Așa că, la întoarcerea din Corfu și în drum spre Meteora (Grecia) puteți să faceți un popas la Metsovo. Din Egnăția Odos se iese spre Metsovo pe un drum care șerpuiește pe versanții Munților Pindului și de unde se deschis priveliști amănunțite. Orașul se află la 1200 m altitudine, iar străzile din oraș sunt în pantă și foarte înguste. Metsovo este însă ca o bijuterie și se distinge clar prin stilul arhitectural de celelalte orașe grecești de munte. Casele care stau agățate pe versanți și care îmbină într-un mod ce vine din vechime piatra cu lemnul, amintesc oarecum de construcțiile din satele noastre de munte și chiar de unele construcții din zona montană a Bulgariei. Locul cel mai animat al orașului este o superbă piață centrală, de jur împrejurul căreia sunt restaurante, locuri de cazare și magazine care vând artizanat local, vinuri, dar și faimoasele brânzeturi vlahice. Despre aceste brânzeturi numite azi „metsovone” și „metsovela”, au scris și cronicarii bizantini începând de pe vremea dinastiei Comnenilor, ele fiind foarte apreciate, inclusiv la curtea impe-

riala de la Constantinopol. Dacă cereți brânză, s-ar putea să primiți un răspuns în limba aromână, de genul: „*Avemă caș di cășărie, oaie, capră...*” Este un adevărat miracol modul în care au supraviețuit acești oameni ai muntelui, cu limba lor străveche, cu obiceiurile lor milenare, cu modul lor de viață și meșteșugurile lor aproape nealterate în ciuda tuturor nenorocirilor prin care au trecut (deși au fost cetățeni loiali sub toate stăpânirile). Și tot un miracol este că deși am evoluat istoricește în contexte foarte diferite, ne putem înțelege fără a recurge la o altă limbă de circulație internațională. Getul tot be – get rămâne. Urmași ai *Geților de Aur primordiali*, cei ce au salvat omenirea după ultimul mare potop planetar (rezidirea lumii), acești vlahi au acceptat modul de trai auster de pe vârful munților din întreaga Europă și au acceptat ca principala lor ocupație să fie creșterea animalelor, pentru că știau că aceasta ne va fi salvarea în cazul următorului cataclism care va veni. Animalele domestice vor supraviețui mâncând și iarba uscată și sărăturată după schimbarea ce va avea lor, iar din produsele lor, vom putea și noi, oamenii, trece peste acest impas periodic. Se pare însă că tinerii vor rupe încet-încet legătura cu această moștenire milenară. Dintr-un reportaj al ziarului „Gândul” din anul 2006 aflăm următoarele: „*Moș Zisu, un bătrân impunător, îmbrăcat în tradiționalul veșmânt de culoare neagră al vârstnicilor* (legătura cu legenda lui Negru Vodă, adevăratul creator și distrugător al Lumilor în materie - Vechea Biserică Pământească Valaho – Egipteană a Geților de Aur primordiali - n.a.), vorbește cu regret despre timpurile în care el și mulți alți localnici aveau câte 50.000 de oi, răspândite în toți munții din jurul Metsovoului. Acum toate turmele vlahilor de aici, la un loc, mai numără 5.000 de oi, cât să aibă din ce face faimoasa brânză „metsovone”, vestită în toată Grecia. Cu acel simț al afacerilor specific vlahilor, locuitorii din Metsovo (Aminciu, în vlahă) s-au apucat, cu mic cu mare, de turism. Satul are 3.500 de suflete, cu cătunele dimprejur ajunge spre 5.000, dar în cele 18 hoteluri și nenumărate pensiuni mai mici pot fi cazați simultan 1.500 de turiști. Prin casele tradiționale vezi ba un sediu de bancă, ba birourile companiei grecești de telefoane, iar restaurante și cafenele sunt la tot pasul. Când mai dai cu ochii și de un Internet Cafe ascuns într-o căsuță toată numai lemn și piatră veche, ieșită parcă din povești, îți dai seama că Aminciu de azi a intrat hotărât în mileniul III. Cine nu are un mic hotel sau o pensiune face vin sau brânză care sunt cumpărate tot de turiști sau sculptează diverse suve-

niruri din lemn. Numai meșterii care lucrează mobilă căutată în toată Grecia nu depind direct de turism. În rest, cu mic cu mare, mai toți vlahii de aici așteaptă cu nerăbdare venirea iernii, când grecii iau localitatea cu asalt.” Dacă din piața centrală pornești pe o straduță foarte pitorească și foarte îngustă (circa 1 metru lățime) care coboară până la Mănăstirea Sfântul Nicolae din Metsovo, poți avea parte de o privilegie minunată asupra văii. Biserica poartă hramul „Sfântului Nicolae Vlahul” martirizat de turci la Trikala, pe 17 mai 1617. Toți românii care trec prin Munții Pindului către vestul Greciei, pot petrece câteva clipe de neuitat, vizitând un loc cu adevărat minunat. În drum spre Corfu (sau alte insule Ionice; Zakynthos, Lefkada, sau Kefalonia) sau Meteora, putești avea și „surpriza” numită Metsovo. De la Giurgiu până în Metsovo sunt 870 km care se parcurg în 9 ore și 40 minute. Pe autostrada Egnatia Odos se plătește aproximativ 10 euro pe sens. Prețul mediu pentru o noapte de cazare este de 30 euro. Drumul care se desprinde din Egnatia Odos șerpuiește printre munți și în doar câțiva kilometri poți admira privelistea satului „etajat”, cu aspect tipic de stațiune de ski. De pe drumul principal admiri casele dezvoltate mai degrabă pe verticală decât pe orizontală, cu 2, 3 sau chiar 4 etaje, cu pereții din piatră și acoperișuri acoperite cu țiglă sau ardezic. Chiar dacă nu toate casele sunt la fel de vechi și mulți locuitori și-au construit pensiuni, au făcut-o respectând perfect arhitectura locală, așa că nimic nu deranjează ochiului din tot ansamblul cocoțat în munți. Mușcate roșii sau în diverse nuanțe de portocaliu, roz, corai abundă la fiecare fereastră, iar culorile vii din ferestre se continuă în stradă unde la fiecare pas găsești o tavernă, un magazin de suveniruri, o patiserie frumos ornată. Condițiile geografice au impus această dezvoltare pe verticală și totodată o organizare a spațiilor de parcare în pantă, sau la subsolul clădirilor. Accesul e destul de dificil, mai ales când străduțele sunt înguste, întortocheate și extrem de aglomerate de mașini mici sau mari, dar și de pietoni, pentru că trotuarele lipsesc cu desăvârșire. Este un haos ordonat în care locuitorii se descurcă de minune fără să își atribuie diverse vorbe de duh unii altora, iar mica înțelegere funcționează de minune. Pe străduțe, aromanii se salută cu „ce faci?”, iar răspunsul vine repede „ghini”. Metsovo este și o veritabilă stațiune de munte și de ski, având un teleferic ce servește pe timpul iernii. Tot aici există Parcul Național „Valia Kalda” din munții Pindului, singurul loc din Grecia unde trăiesc urșii bruni. Se organizează excursii cu

Pomul Vieții în centrul comunității – Simbol al nemuririi, al revenirii periodice în materie

Biserica Omului de la Adamclisi (Dobrogea) – Fiecare seminție este legată de Pomul Vieții neamului său

Coroana din frunze de aur a lui Sheutes al III-lea (Săuță) descoperită în Valea regilor Traci din Bulgaria (geții sudici) – Frunzele ca simbol al vieților omenești, al revenirii periodice a sufletului în materie

mașini de teren în parcul natural, sau spre lacul artificial „Aoos”, existând trasee special amenajate pentru doritorii de drumeții. În centrul orașului, vis-a-vis de parc, pe partea stângă se află biserica satului, „Agias Paraschevi”, cu o curte încăpătoare orânduită în jurul unui arțar umbros, iar pe partea dreaptă se află „Muzeul de Artă Modernă Averoff”, creat la inițiativa unui mare filantrop din Metsovo, a cărei statuie o veți găsi în parcul de care tocmai am vorbit. În toate satele aromâne veți vedea în centru localității un arbore mare, bătrân. Se spune că aceștia, atunci când hotărau să înființeze un sat plantau în centru un pom (de obicei platan), iar dacă pomului îi mergea bine, acolo ridicau și locuințele. Simbolul Pomului Vieții este unul milenar. Pe meterezele *Bisericii Omului de la Adamclisi* apar, în spatele fiecărui reprezentant al unei semniții al poporului multietnic al *Geților de Aur primordiali*, Pomul Vieții specific neamului lui. Acest Pom devine Arbore Genealogic mai apoi, pentru fiecare (Arborele genealogic este o reprezentare grafică între urmașii unei persoane, pentru a arăta schematic gradul de înrudire al acestora, în diferitele familii între ele. Procesul de pregătire a arborelui genealogic al unei persoane sau a unei familii este o parte a științei genealogice sau chiar și de etnografie. Relațiile dintre diferitele specii sau de alte entități, de la care se presupune că au un strămoș comun sunt reprezentate de arborele filogenetic. În științele auxiliare ale istoriei se vorbește de arbore genealogic numai în cazul în care, gradul de înrudire este reprezentat grafic în formă de arbore). „Testul” pomului era o modalitate de a testa voința divină, de a afla dacă locul e bun sau rău, dacă viața viitoare a satului va curge cum trebuie în acel loc și va fi ferită de rele, pentru că locurile nu sunt neutre – cum am spune noi azi – ci încărcate de un spirit al lor, care aduce fericire și noroc, sau dimpotrivă, neșansă și ghinion. Mircea Eliade ne vorbește pe larg în opera sa despre importanța Arborelui Cosmic și proiecția acestuia pe pământ. Toate satele din „Vlahohoria” (așa cum numesc grecii așezările locuite de aromâni) și toate cele 45 de sate din Zagori păstrează, fără excepție, acest detaliu „arhitectonic” natural, adică Pomul, care este inima așezării și în jurul căruia este construit satul. Este adevărat că Grecia a inventat „agora”, dar nu acesta este tipul cel mai vechi de piață; acesta aparține vechilor aromâni (vlahi; *Geți de Aur primordiali*) adunați în jurul Marelui Arbore din timpul începutului de lume ce a venit după ultimul mare potop. De altfel, la Iliohori, Dobrinovo, sat aromân din Zagori

de răsărit, se află unul dintre cei mai bătrâni pomi din Grecia. Acesta are o circumferință de 11 metri, iar crengile formează o coroană de 35 de metri în diametru. Sub el se desfășoară întreaga viață a comunității; acolo se adună cogeabașii, acolo se țin sărbătorile, acolo se întâmplă totul. Legătura cu acești copaci face parte dintr-o filozofie mai veche a acestui popor, în care viețile oamenilor erau considerate frunze (legătură cu renașterea sufletului). De aceea o parte dintre coroanele regilor antici daco-geto-traci sunt din frunze de aur. Continuând călătoria și urcând în munți întâlnești localitățile Kalarrytes (Călărași) și Syrrako (Seracu, Săracu). Stau față în față pe doi versanți opuși. Jos în vale este mănăstirea vlahă de la Kipina, a cărei biserică se continuă cu o peșteră naturală, lungă de 20 de kilometri (în ideea unui zeu Mitra, născut din piatră, dintr-o peșteră; și Iisus s-a născut într-un grajd găzduit într-o grotă). Satul Kalarrytes (Călărași) este atestat de pe la anul 1000, când era locuit tot de vlahi. La nord de Dunăre nu avem

încă un sat atestat la acea vreme. Kalarrytes și Syrrako aveau relații comerciale importante, cu Veneția și Franța. Făceau țesături prețioase și bijuterii. În Zagori (din slavă: „dincolo de munte”) mai sunt 45 de sate, spre granița cu Albania, locuite tot de aromâni. Peisajele sunt de poveste, iar dintre acestea se decupează ca unicat canionul râului Vikos, intrat în cartea recordurilor datorită pereților lui ce ajung la 1 km. înălțime. Zagori este un loc încă sălbatic și natural unde se vorbește vlahă.

La Metsovo (Aminciu), bătrânele duminica la slujbă poartă costum popular. În zonă avem satele aromânești Ameru, Doliani, Tristeno, Flamburari, Băiasa, Perivoli. Pensunile și tavernele de aici au nume – grafiat cu alfabet latin sau grecesc - precum: „La munte”, „La moară”, „Casa Caldă”, „La casa di lemn”, „La codru”, „La noi”, de parcă ești cumva chiar acasă. La Anthusa, Lipinița, lângă nelipsitul mare platan, este o inscripție ce spune: „Chini vini, oaspe!” „Oaspe” înseamnă „prieten”, așa că veți fi bine primiți aici de frații noștri aromâni. Sper ca v-am convins că Metsovo (Aminciu) merită vizitat, chiar și pentru o după-amiază, în drumul vostru spre insulele grecești unde vă veți petrece un concediu de neuitat. Veți descoperi un oraș superb unde, mai mult ca în orice loc de pe planetă, vă veți simți „ca acasă”, căci „Chini vini, oaspe!”

**Conf. univ. dr.
George V GRIGORE**

Un sfârșit de iarnă care stârnește simțăminte nefericite

La Alba Iulia, ca nicăieri în altă parte, buciulul înaintașilor se face auzit de parcă s-ar petrece în realitate. Împilații de altădată nu lasă somn urmașilor, făcându-i să-și amintească prin ceea ce au pățit cei trași pe roată pentru că și-au strigat drepturile răpite de mai marii vremurilor trecute.

Multe evenimente istorice de glorie pot fi aduse de albaiulieni cu meritată mândrie „în față”, dar nu pot fi trecute cu vederea nici cele care stârnesc obidă, pentru că și ele s-au petrecut!

Dând clepsidra timpului înapoi, vrem, nu vrem, ne vom cantona pe sfârșitul anului 1784, în Ardealul milenar, pârjolit de rășcoala (unii istorici o numesc revoluție pentru că a schimbat sistemul social, chiar și numai timid) condusă de cei 3 moți: Horea, Cloșca și Crișan.

În cele ce urmează, nu ne propunem o analiză a evenimentelor istorice, ci numai omagiul adus în zilele noastre față de cei care s-au jertfit atunci, iar ca dată de referință luăm ziua supliciului- 28 februarie 1785.

Data de 28 februarie, chiar și în anul 2023, creează poporului român, cu predilecție celui ardelenesc, multă tristețe, oroare, dar și îndârjire. Nu se poate uita ce a reprezentat pentru noi ziua de 28 februarie 1785.

Dar nu numai atât. Celor 3 martiri eroi naționali amintiți li s-a adăugat ca omagiere și imaginea celui

de-al patrulea revoluționar căruia românii ardeleni și nu numai, îi aduc aceeași ofrandă de prețuire- Crăișorul Munților- Avram Iancu.

Primele activități omagiale s-au fixat pentru ziua de 26 februarie 2023 (fiind duminică), iar ca loc de desfășurare – Mănăstirea cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” Râmeț, având ca stareță pe stavrofora APOLINARIA BARB. Teritorial-administrativ mănăstirea face parte din comuna Stremț, astfel că, la activitățile organizatorice, s-a „înhamat” alături de inimoasa monahie și primarul comunei Stremț – domnul POPA ȘTEFAN TRAIAN, cunoscut ca bun gospodar și implicat în activități cultural-patriotice de seamă.

Sfânta Liturghie a fost oficiată de preotul ANTONIE CĂTINEAN secondat de venerabilul monah IOANICHIE. A urmat parastasul de pomenire pentru omagierea eroilor noștri naționali: AVRAM IANCU, HOREA, CLOȘCA ȘI CRIȘAN.

Slujba religioasă a fost presărată cu alocuțiuni de un vibrant patriotism, rostite de către părintele Antonie, mult apreciate și simțite de auditoriu.

Organizarea impecabilă a fost dovedită din plin de către prezența masivă a credincioșilor participanți atât la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, cât și la cuvintele de învățătură duhovnicească exprimate de părintele oficiant al Sfintei Liturghii.

Pentru răspunsurile de la strună se auzea în permanență un glas angelic de monahii, bine sincronizat.

De la această manifestare de un înalt clocot patriotic, ca de altfel și la orice eveniment cu asemenea iz, indiferent în ce colț de județ ar fi avut loc, nu putea să lipsească domnul ing. ION DUMITREL, președintele Consiliului Județean Alba. A fost și aici de la început până la sfârșit.

Evenimentul cultural-patriotic a găzduit un număr mare de organisme cultural-patriotice (ocupând în acest sens unul din primele locuri pe țară). Toate acestea, dar absolut toate, și-au făcut prezența la Mănăstirea Râmeț, la eveniment.

Să începem cu organizatorul:

- Societatea cultural - patriotică „Avram Iancu” Alba Iulia cu filiala Alba Iulia, având, ca participanți, membri ai Consiliului Național al societății respective, în frunte cu președintele pe țară TIBERIU GROZA, dar și președintele pe filială - jurist VESA IOSIF IONEL. Au fost de față mai mulți membri activi, cum de fapt și de la celelalte organisme.

Să continuăm, fără a repeta cuvintele legate de participanți, evidențiind doar pe cei de la conducere și ... „fruntași”:

- Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră din Ministerul Afacerilor Interne – filiala „Avram Iancu” Alba, remarcându-se îndeosebi: col. (rtg.) ȘERBAN TRAIAN – președinte și maior (rez.) NARIȚA NICOLAE DANIEL -primvicepreședinte;

- Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”- filiala Alba- președinte col. (rtg.) LUPU NICOLAE.

- Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” - președinte ing. TODOR VASILE însoțit de un grup numeros.

- Asociațiunea Transilvana pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA – Despărțământul „Eugen Hulea” Alba Iulia – președinte prof. MARIA CIOICA, cu peste 10 membri participanți.

De asemeni, a fost semnalată prezența unor înalte oficialități locale, județene și din țară.

La un asemenea eveniment omagial s-au remarcat discursuri pline de substanță, rostite de oameni cu înalt simț patriotic. A încântat asistența rostirile Generalului de brigadă (rez.) BĂREA VASILE, col. (rtg.) GROZA TIBERIU, col. (rtg.) GROZA ALEXANDRU și alte persoane, greu sesizabile din cauza spațiului arhiplin.

Festivitățile au fost reluate și continuate în ziua de 28 februarie 2023 în Cetate, la Obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan. Nu întâmplător este locul amplasării acestui obelisc, aspect care trebuie evidențiat prin cele scrise.

Construcția a fost finanțată de către despărțământul ASTRA Alba Iulia, prin demersurile și strădania prof. de istorie EUGEN HULEA, în anul 1937. S-a dorit să fie o replică la 30 metri distanță de statuia ecvestră a împăratului Carol al VI-lea care tronează deasupra Porții nr. 3 a Cetății Alba Carolina. S-a reușit din plin intenția pătrunsă de semnificații!!

La locul și ora fixate din timp, Fanfara Centrului de Cultură „Augustin Bena” din Alba Iulia, în ținută

de ceremonie, și-a făcut prezența. A interpretat Imnul Național al României, apoi Imnul Eroilor, pe fondul căruia s-au depus coroane de flori la Obelisc, din partea: Prefecturii Județului Alba, a Consiliului Județean, a Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia cu conducătorii lor în frunte.

Au urmat alte instituții și organisme cultural-patriotice din Alba Iulia și județ, prin tot astfel de gesturi simbolice.

Garda de onoare a fost formată dintr-un pluton al Batalionului 136 Geniu Apulum și un altul de la Colegiul Național Militar „Mihai Viteazu” din Alba Iulia. Comenzile, în calitate de comandant, le-a dat o fată! Delicată ca o fată și energică ca un bărbat!

Precum și în alți ani, discursul omagial a fost rostit de prof. IOANA URSU de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, care a ținut o adevărată lecție de istorie, prezentând cauzele izbucnirii răscolei, axate pe condițiile grele de viață ale țăranilor iobagi.

Întrucât totul s-a desfășurat în spațiu deschis, participarea a fost impresionantă ca număr de persoane. Cei prezenți au venit din toate colțurile țării. O spunea portul popular caracteristic zonei în care era îmbrăcat poporul, reprezentant demn al neamului românesc.

E de remarcat și faptul că la personalitățile de vază s-a adăugat și ec. col. (rtg.) STRĂJAN IOAN, unul din creatorii fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, cel care peste câteva zile urma să împlinească venerabila vârstă de 90 ani.

De asemeni, printre cei care și-au adus omagiul au fost și elevii Colegiului Național „Horea, Cloșca și Crișan” Alba Iulia, liceu care, prin performanțele elevilor, se ridică la înălțimea numelui celor 3 martiri eroi naționali.

Mai trebuie spus doar că cele întâmplare la obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan, au fost reluate, parcă la indigou și la Monumentul de la Dealul Furcilor.

Cinste organizatorilor și cinste participanților!

Col. (rtg.) Dorin OAIȚĂ

prof. Diana MOGA

Horea, Cloșca și Crișan – eroi și martiri ai națiunii române

Istoria poporului român a fost bogată în evenimente. Țara a fost brăzdată de-a lungul și de-a latul său de puternice lupte pentru independență și unitate națională, pentru dreptate și o viață mai bună. Aceste evenimente au dat naștere la eroi pe care neamul nostru românesc îi așează la loc de cinste. Ce poate fi mai frumos, mai bine și mai înțelept pentru un popor decât să își cinstească eroii. Ce poate fi pentru noi cei care trăim și muncim în Țara Moților, decât să punem în valoare pe cei care s-au sacrificat, au luptat pentru moți, jertfindu-si viața, la loc de frunte aflându-se Horea, Cloșca, Crișan și Avram Iancu.

Am reținut cu satisfacție și bucurie recentul decret al președintelui României, prin care Horea, Cloșca și Crișan sunt declarați martiri și eroi ai națiunii române. În legea promulgată se spune: „Se declară martiri și eroi ai națiunii române Vasile Nicula, Ioan Oargă și Gheorghe Crișan pentru rolul, curajul și sacrificiul lor din timpul Răscoalei țărănești din anul 1784”. Pentru elaborarea și susținerea acestei legi se cuvine să aducem mulțumirile noastre parlamentarilor din județul Alba și în mod deosebit domnului Corneliu Olar - deputat al moților, care prin intervențiile sale în Parlamentul României a prezentat rolul și locul martirilor de la 1784 în istoria Transilvaniei și a

României. La comemorarea a 233 ani de la Supliciu din 28 februarie 1785, deputatul Olar spunea: „Se vorbește prea puțin despre ce a însemnat Răscoala de la 1784 pentru România și Europa, se vorbește prea puțin despre cât de mare erou a fost Horea, iată de ce propun ca ei să fie declarați eroi naționali”.

Și tot în acest cadru trebuie să aducem mulțumiri scriitorului Laurean Stănescu pentru apelul adresat parlamentarilor și președintelui României: „Vă rog să preluați și să sprijiniți două proiecte naționale: Mihai Viteazul; Horea, Cloșca și Crișan să fie declarați martiri și eroi naționali”. Aceste proiecte civice, patriotice, nu au identitate politică, au identitate cultural istorică. Fără îndoială că o contribuție importantă l-au avut istorici, Academia Română și alți factori pentru care le suntem recunoscători cu admirație și recunoștință.

Se cuvine ca acum când ne bucurăm de această lege, să subliniem faptul că moții au știut și și-au respectat eroii, că ei au fost sărbătoriți și comemorați și înainte de 1989. Evenimentele de la 1784, precum și cele de la 1848, cât și 1 Decembrie 1918, ziua Marii Uniri, și-au găsit un loc important în istoriografia patriei, pentru acești eroi au fost realizate acțiuni importante și necesare asupra cărora o să încerc să le prezint pe unele dintre ele.

La sărbătorirea a 200 de ani de la Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan, în calitate de președinte al Comitetului de cultură al județului Alba, deci în anul 1984 împreună cu un colectiv al Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia - director, prof. dr. Gheorghe Anghel, am elaborat un program pentru cinstirea acestui eveniment. Am considerat că este necesar să realizăm două case memoriale: la Fericeț pentru Horea și la Cărpiniș pentru Cloșca. Cu sprijinul academicianului Nicolae Edroiu am reușit să intrăm în posesia unor fotografii ale caselor în care s-au născut eroii. Am găsit o deplină înțelegere din partea autorităților locale de la aceea vreme, respectiv primar Nicolae Todea de la Horea și primar Gavrilă Bârluțiu de la Roșia Montană, care, cu forțe locale au reușit pe vechile locuri să construiască identic aceste case care au fost inaugurate și transformate în adevărate muzee în anul 1984. Totodată, ne-am bucurat de sprijinul permanent al acad. Ștefan Pascu.

În același timp în orașul Câmpeni - „Capitala de Suflet a Țării Moților” - se află Beciul lui Horea, care, în anul 1998, a fost transformat într-un adevărat muzeu, locul unde în prezent se organizează expoziții, dezbateri, precum și evocarea istorică „Horea - mândru împărat”

Suntem mândri că s-a reușit pentru cinstirea adevăraților eroi, realizarea filmului „Horea” - producție a cinematografiei românești. Scenariul aparține scriitorului Titus Popovici, regia Mircea Mureșan, eroul Horea fiind interpretat de actorul Ovidiu Iuliu Moldovan. Ne aducem cu plăcere aminte de aceea iarnă a anului 1983, când la Alba Iulia, în Cetatea Marii Uniri s-a realizat această capodoperă a cinematografiei românești. Atunci au fost aduși zilnic circa 2 luni de zile moți din Horea, Albac, Scărișoara, Gârda, Avram Iancu și alte localități care și-au găsit locul cuvenit în acest minunat film istoric. Au stat în frig, în zăpadă, cu vântul în față, dar vedeai pe chipul lor mândria de a fi părtași la ecranizarea filmului. Și aici trebuie să subliniem contribuția istoricilor de la Muzeul Unirii, a unor persoane din domeniul culturii: Ion Mărgineanu, Constantin Sârbu, Ioan Josan, Sorica Fărcașu, Mihai Țara, precum și a administrațiilor publice de la județ și municipiul Alba Iulia. Cred că acum ar fi necesar ca în programul național al cinematografiei române să-și găsească loc realizarea unui film dedicat lui Avram Iancu.

Tot în acest context aș dori să prezint și faptul că un număr important de istorici și scriitori printre care: Nicolae Densușeanu, David Prodan, Ioan Lupaș, Gheorghe Anghel, Cătalîn Beu, au prezentat cu

argumente, cu cifre, date și fapte evenimentele de la 1782-1784, rolul și locul lui Horea, Cloșca și Crișan la cea mai importantă răscoală a moților pentru dreptate și scăparea de iobăgie.

Cartea „Horea 1730-1785” scrisă de academicianul Nicolae Edroiu face o analiză profundă a situației din Țara de Piatră, care, prin bogățiile sale, a atras dintotdeauna ocuparea ei de către marile imperii, așa cum a fost și cel Habsburgic. Cartea prezintă incidentul de la Câmpeni 1782, cauzele și desfășurarea răscoalei, drumurile lui Horea la Viena, înfrângerea acestuia și apoi supliciul de la Alba Iulia din 28 februarie 1785 prin care Horea a spus: „Mor pentru națiune”. O altă carte importantă este cea a scriitorului Ion Mărgineanu - „Horea mândru împărat” prin care autorul spune: „Există un deal sfânt, care l-a născut pe Horea - Fericețul”. Doresc să mai amintesc și apariția cărții „Transilvania. Vatra neamului românesc. Horea jertfa românilor ardeleni pentru țară neam și credință” a prof. dr. Ioan Todea, născut în Albac, prin care se subliniază faptul că aceștia trebuie să fie declarați martiri și eroi naționali.

Sunt convins și conștient că nu se poate prezenta în acest articol în totalitate rolul eroilor, dar trebuie să subliniem și faptul că un număr de 10 localități din România poartă numele lui Horea, acestea aflându-se în Ardeal, Dobrogea, Maramureș, Banat și alte zone ale patriei. La invitația lui Corneliu Olar, conducătorii acestor primării au fost prezenți în anul 2006 la inaugurarea Centrului Cultural din Horea și a expoziției etnografice. Tot aici trebuie să subliniem că un număr important de instituții din învățământ și cultură poartă numele lui Horea, Cloșca și Crișan.

Acum când beneficiem de această lege, acum când problemele pe plan intern și internațional sunt complexe și complicate, este de datoria noastră să prezentăm eroii și faptele lor, să fim demni în țară și în străinătate, că poporul român a luptat pentru a-și câștiga independența și unitatea națională prin jertfe și sacrificii.

Iată de ce consider și spun în numele Societății „Avram Iancu” că suntem mândrii de înaintașii noștri pe care trebuie să-i Cinstim, să-i Respectăm și să-i Urmăm!

*Ioan Viorel SICOE,
președinte Filiala Câmpeni
a Societății „Avram Iancu”*

Implicarea românilor din Secuime în răscoala lui Horea

În anul 2000, la Editura Pax Historia din Târgu Mureș, apărea valoroasa lucrare *Românii din Secuime și răscoala lui Horea*, a distinsului arhivist și istoric dr. Ioan Ranca din Târgu Mureș. Din lucrarea menționată rezultă starea de spirit a românilor, atașamentul lor la cauza răscoalei, legăturile lor cu țările de peste munți (numai din Joseni, Lăzarea, Subcetate, Sărmaș și Bilbor s-au confiscat 93 de flinte, 18 pistoale și o carabină, bună parte din ele provenind din Țara Românească și Moldova), conștiința că ei sunt băștinașii acestor plaiuri și că secuii sunt veniți din Sciția (afirmație ce se datora nedreptăților la care erau supuși aceștia din partea nobililor maghiari, fiind totodată o percepție generalizată despre toate popoarele migratoare venite din Asia).

Conștiinți de prioritatea și permanența lor în acest spațiu, românii din scaunele secuiești constituiau, în secolul al XVIII-lea, o forță de care autoritățile imperiale și locale se temeau. Organizați bisericește în parohii și protopopiate, fie ele ortodoxe, fie unite, în timpul răscoalei, românii formau o mare și întinsă obște al cărui liant, preotul sătesc și dascălul modest de la țară, le ținea trează, implicit și concomitent, conștiința națională, cultivând cu sfințenie și făcând apostolat din menținerea cu statornicie a limbii române și a credinței străbune.

Un interesant document, din anul 1785, ne dezvăluie ecurile răscoalei lui Horia în secuime. Este vorba de procesul din acel an al românului *Bucur Topolop* din Buia, însoțit de iobagul Kovacs, care aparținea lui Molnos Emeric din Andreeni. Iobagul Kovacs povestește că, întorcându-se dinspre Tărcești, obosit, trage spre a se odihni la Cobătești (așezare din fostul scaun Odorhei), unde ascultă o discuție în care se comentează stări din timpul răscoalei: Românii întrebă pe unguri: Dar pe aici cum slujesc iobagii? Aceștia răspund: Ca și până acum, la care românii zic: Nobilii așa vroiesc ca să fie ca și până acum, dar dacă românii sunt încă răzvrătiți, apoi și ungurii vor sta alături de ei și va fi lucru rău (pentru nobili). Întrebându-i de unde sunt, au răspuns că de sub munți, apoi, dojenindu-i, martorul Kovács s-a întors la Andreeni, unde i-a denunțat judeiului sătesc și l-a ajutat pe acesta să-i ducă în temnița satului.

Cu ocazia acțiunii de adunare a armelor de la iobagi, după răscoala lui Horea, în Betești i s-au confiscat armele lui *Ioan Bruta*. Tot în 1785 este menționat feciorul român *Ioan Laslo*. La 25 noiembrie 1784, în contextul răscoalei lui Horea, Szabo Janos, vicejude nobiliar din Brăduț, informa pe oficialii scaunului despre sânguința sa în a executa ordinul din 5 noiembrie (de a manifesta vigilență față de românii care circulă mult, se adună și completează împotriva națiunii secuiești și maghiare). Din documente reiese faptul că, în 1785, în timpul răscoalei lui Horea, „la preotul unit din Crăciunel s-au adunat protopopul din Londroman și alți preoți și s-au consfătuț cu toți oamenii bătrâni dar (despre ce au vorbit ei) *nu s-a putut afla nimic*”. Satul Crăciunel, împreună cu Satu Nou, Ocland, Merești și Ionești, era sub autoritatea parohială a lui *Popa Dumitru* (neunit) din satul Paloș, care în timpul răscoalei își vizita parohia răsfirată în satele secuiești. În 1785, la românul Ioan Pora din Cușmeni s-a găsit o flintă, în contextul confiscării armelor de la iobagi după răscoala lui Horea. Din Eliseni se înregistrează, în vremea petițiilor către împăratul Iosif al II-lea, și plângerea adresată în anul 1773/74 de către un iobag român pe nume *Teodor*. Documente din anii răscoalei lui Horea amintesc de românii din Eliseni pe nume: *Savu Damian* și libertinii *Ștefan Moldovan*, *Iordache Moldovan*, *Todor Poja*. În noiembrie 1784, în timpul răscoalei lui Horea, morarul din Mugeni declară că e la curent cu agitația românilor.

În târgul Odorhei, pe timpul răscoalei lui Horea, știrea despre izbucnirea unor evenimente deosebite e adusă repede de un curier al Comisariatului Suprem Provincial. La 7 noiembrie 1784, pornit din Sibiu, acest curier poartă cu sine ordinul de dislocare a unor trupe din armata de linie, trupe cantonate în scaunul săsesc Nocrich și în Făgăraș, ce aveau ca dispoziție să treacă prin comitatul Odorhei. Într-o corespondență din 19 noiembrie 1784, *Tabla Continuă* a comitatului Târnava, unit cu scaunul Mureș, informa comitatul Odorhei despre intenția răsculaților de a extinde răscoala în afara comitatului Zarand și Hunedoara. Important pentru această zonă era mesajul, anume

exagerat și incitant contra răsculaților români, că aceștia nu se vor liniști până nu vor extirpa din țară nu numai pe domni, nobili, dar și pe întreaga nație maghiară și secuiască. La această dată, măsurile de apărare ale nobilimii din Odorhei au atins capacitatea maximă. Într-o notiță particulară a unui participant la ședința Guberniului din 4 noiembrie 1784, trimisă la Odorheiu Secuiesc, se spune că „Românii și-au ridicat un crai al lor, pe Horea”. Încă din anii 1782-1783, în scaunul Odorhei erau înregistrate răzmerițe locale. În târg, citirea patentelor privind mobilizarea nobilimii a avut loc la 2 decembrie 1784, într-o zi de iarmaroc săptămânal, în fața „pretoriului” [clădirii] nou înființatului comitat, prezent fiind și Ioan Fărcaș – arhidiaconul român unit de Odorhei și Ciuc.

La Arhivele Naționale Harghita, în colecția personală „Liviu Moldovan”, se află un document original, din 7 decembrie 1784, scris în limba maghiară, din care rezultă atitudinea fătîș favorabilă răscoalei lui Horea a unor locuitori din scaunul secuiesc Odorhei. Un martor în procesul morarului *Mihai Stoica* spune: „*Morarul din Sâncrai*, care ține moara domnului Sebestyen, – ajungându-ne din urmă pe mine și pe sora mea mai mare, pe lunca numită Vay, a zis: «*Sunt multe știri rele. Dar de i-ar aduce Dumnezeu (pe răsculați) în aceste păduri din împrejurimi, că multă traistă goală așteaptă asta. Ungurul să meargă în Sciția că aici este pământul românului*»”. În 1785, după răscoala lui Horea, în procesul din Odorhei reiese că era căutat de autorități, ca agitator la răscoală, și românul Beța (*Becza*) din Simonești, fără să fi fost găsit.

În ciuda acestei relativ târzii atestări documentare, deținem date despre faptul că anterior cu trei decenii și jumătate, la 1785, când reverberațiile Răscoalei lui Horea, departe de epicentrul ei propriu-zis, ridicau autorităților justificate temeri despre iminența unui ajutor promis răsculaților din Moldova, aici, oficialitatea caută și confiscă de la săteni armele deținute de aceștia. Satul Bilbor a constituit unul din obiectivele de acțiune ale unei comisii instituite în acest sens. Lista cu persoanele de la care s-au ridicat arme în ianuarie 1785 din porunca vicecomelui substituit Boros <Elek> este, prima conscriere nominală, cunoscută până în prezent. A bărbaților din Bilbor capi de familie sau numai flăcăi necăsătoriți, dar de vârstă activă. Lista din 1785 înregistrează 16 capi de familie plus trei trecuți la „Observații” notați cu numele și prenumele, bărbați din familiile: Usica, Borda, Olah, Orosz, Lupui, Blaga, Csaloca, Mereka, Puskas, Nagy ș. a. Pentru ilustrarea evenimentelor din 1785, notăm că din Bilbor rezultă că au fost confiscate 18 flinte și 2

pistoale, plus o carabină? – „mord”?, ceea ce reprezintă o quasi înarmare generală a satului, fapt constatat ca periculos de către autorități. Acest fapt este transpus în istoriografie de raportul din 11 noiembrie 1785 înaintat de pretorul plășii nou înființată Joseni-Ditrău, László Elek, trimis să investigheze starea de spirit în condițiile opoziției manifeste a iobăgimii față de pretențiile reînnoite ale nobilimii proprietare.

Este cunoscut că înfrângerea răscoalei lui Horea, cu represiunea ce i-a urmat, a creat condiții, în ciuda desființării nominale a condiției iobăgești prin transformarea iobagului în colon, reluării pretențiilor nobilimii la prestarea slujbelor și a dijmelor, ca și înainte. Raportul sus menționat vine în sprijinul acțiunii de confiscare a armelor de la țărani, arătând că „*de mai multe săptămâni*”, pretorul semnat, personal „*a dus o muncă neîntreruptă acolo, afară în munți, la marginea Moldovei, la Bilbor, Sărmașu, Subcetate, Remetea și Ditrău, ceea ce nobila Tablă poate constata*”. Aici Patenta iosefină din 22 august 1785 a început a fi citită în fața țăranilor abia la 16 noiembrie. În ianuarie 1785 au fost confiscate arme de la cei suspecți din Lăzarea, dintre care câțiva sunt purtători de antroponime de factură românească sau de etnonime specific românești: Koltsar Juon, Olah Antal, Gabor Josi, Cozma Ștefan, Goga Vasi, Braniac. La Subcetate, lista deținătorilor de arme era substanțială, cuprinzând 23 de bărbați, din familiile: Borda, Musca, Marușan, Cotfas, Hanga, Gaftona, Usica, Dobran, Hangi, Csonca, Popa, Santa.

Informații inedite despre „*Ecourile și urmările răscoalei populare din 1784 în comitatul Trei Scaune*” sunt relatate în articolul cu același titlu, semnat de istoricii Cserey Zoltan, Kozak Albert, din Sfântu Gheorghe, în anuarul *Aluta*, din anul 1984. Măsurile de siguranță ale autorităților supreme din Transilvania, în timpul răscoalei din 1784, devin tot mai frecvente – menționează cei doi istorici –, pentru a stăvili extinderea răscoalei. De menționat acele instrucțiuni care vizau întărirea sistemului de pază a localităților, precum: verificarea persoanelor străine; arestarea celor fără pașaport, interzicerea primirii în gazdă a străinilor fără înștiințarea autorităților locale etc. Astfel, circulara emisă în 8 noiembrie 1784 de către guvernul Transilvaniei cuprindea nouă puncte, care prevăd printre altele: interzicerea părăsirii comitatului de către înalții dregători și de funcționarii de rând; confiscarea armelor de la țărani; urmărirea mișcărilor din sânul populației etc. Starea de spirit a populației Transilvaniei din a doua jumătate a anului 1784 a constrâns comandamentul Regimentului II de

infanterie grăniceri secui, ca la 28 octombrie 1784 să emită o ordonanță pentru populația din Treiscaune care prevedea: santinelele din fiecare sat să aresteze orice străin fără pașaport; interzicerea de a primi străini în gazdă fără aprobarea autorităților etc.

Pe baza ordinelor primite s-a trecut la reconstituirea decuriilor sătești, formă de organizare comunitară specifică Evului Mediu. Ordonanța din 10 noiembrie 1784 prevedea în acest sens următoarele: „sătenii, în funcție de numărul lor, să fie împărțiți în cinci, șase, zece sau mai multe decurii, din 10 sau cel mult 15 persoane, să fie ales câte un decurion căruia să i se încredințeze ca în fiecare zi, dimineața și seara, să verifice casele suspecților și în special ale românilor...”. Pretorul subplășii Sf. Gheorghe, Adam Czirjek, în scrisoarea sa din 21 noiembrie 1784, adresată subprefectului, raportează că s-a trecut la reorganizarea decuriilor, iar decurionii supraveghează și în timpul nopții persoanele care li s-au încredințat pentru a fi urmărite. Armele care au fost împărțite țăranilor de către nobili au fost retrase de către aceștia prin administratorii de moșii. Astfel, administratorul grofului Mikes raportează autorităților, la 21 noiembrie 1784, că iobagul Maxim Șorbany și-a predat arma judei nobiliar în seara zilei de 18 noiembrie, iar în 24 noiembrie, iobagii din Dobârlău ai baronului Ferencz Henter au predat puștile la conacul de la Sântioanlunca.

Ordinul emis în decembrie 1784, privea și alte aspecte noi: se oferea 300 de galbeni pentru capul lui Horea și se interzicea cumpărarea unor bunuri mobiliare. Ordonanța redactată în limba română a fost transmisă preoților din Aita Mare, Belin, Hăghig, Araci ș.a., cu precizarea ca aceștia să o aducă la cunoștința românilor din zonă. Suprefectul Elek Lajos din plasa Tg. Secuiesc, în raportul trimis prefectului la 25 noiembrie 1784, arăta că, întorcându-se de la Hătuica la Turia, cu ocazia inspecției efectuate, a observat pe câmp pe preotul român din Kanta (Tg. Secuiesc), care însoțea călare, împreună cu doi inși, pe niște români care mergeau cu căruța. Sosind la Turia, soția unui nobil, Sara Mihaltz, i-a atras atenția că și ea, în ziua de 19 decembrie, în drum spre Hătuica, a observat în hotarul localității niște români necunoscuți. Istvan Szots, cetățean din Tg. Secuiesc, a confirmat cele spuse referitoare la preotul din Kanta: „Nu e om cumsecade, umblă zi și noapte, se întinde la discuții cu necunoscuți care îi vizitează casa, iar după cum am auzit, a primit și niște hrisoave pentru agitație, de altfel numai acum 2-3 ani a venit din Moldova”. După toate acestea, funcționarul a luat măsuri pentru supravegherea secretă a preotului

și a instaurat un control al călătoriilor efectuate în Moldova.

Comandantul militar îl arestează la 5 ianuarie 1785, pe Ioan Popa, preot în Covasna, învinuit de instigare. Deși acesta a negat învinuirile ce i s-au adus, totuși, pedestrașul Istvan Butyka din Covasna l-a arestat, afirmând că preotul i-a convocat pe români în biserică la o întrunire pentru a le transmite niște ordine secrete. A fost trimis de la Covasna la Țufalău, de aici judele l-a trimis la Bită, apoi escortat de trei cetățeni înarmați cu furci, a fost condus la Ghidfalău, în fața subprefectului Elek Lajos. Credincioșii români covăsneni ai preotului arestat, exprimându-și adeziunea lor unanimă cu acesta, garantează pentru păstorul lor, plătind 50 – 100 de forinți.

Aceeași soartă a avut, la 17 ianuarie 1785, și preotul român de la Ghelița, Pop Dimitrie Boier, care a fost învinuit că a primit la el acasă niște străini. La 22 ianuarie 1785 este arestat și preotul român de la Brețcu, pe nume Popa Bucur Cârțze, care și-a atras bănuială în urma vizitelor efectuate la ceilalți preoți. Sunt cerute informații despre el și de la Făgăraș. Din Lemnia, la 9 decembrie 1784, Jozsef Potsa informează despre faptul că mai mulți iobagi, printre care Nyikuly Sorban și Janos Stefan, aflând vestea despre răscoala lui Horea, ar fi afirmat: „dacă Dumnezeu i-ar aduce înapoi pe răsculați, și ei li se vor atașa și împreună cu ei vor omorâ și prăda nobilimea”. După mărturisirea celor din Brăduț, judele Gyorgy Kelemen, iobagul Ferencz Veress din Tălișoara și Mathe Szocs din Vârghiș au fost instigatorii. Din declarațiile martorilor din Vârghiș a reieșit că la ei iobagii Jozsef Veress din Tălișoara și Andras Jakob din Brăduț au desfășurat o agitație dușmănoasă.

Din informațiile prezentate rezultă faptul că, deși numeric minoritari față de populația secuiască/maghiară, și în permanență discriminați și marginalizați, românii din fostele scaune secuiești au participat la toate marile evenimente ale istoriei naționale, având aceleași năzuințe de libertate și de afirmare a identității naționale, aducându-și contribuția la pregătirea, înfăptuirea și consolidarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Dr. Ioan LĂCĂTUȘU

Bibliografie

- Ioan Ranca, *Românii din Secuime și răscoala lui Horea*, Editura Pax Historia, Târgu Mureș, 2000

- Cserey Zoltan, Kozak Albert, *Ecourile și urmările răscoalei populare din 1784 în comitatul Trei Scaune*, în anuarul *Aluta*, Sfântu Gheorghe, 1984, P.

Comemorarea lui Avram Iancu la Carei la 150 de ani de la înveșnicirea sa

Duminică, 4 septembrie 2022, a avut loc la Carei comemorarea Eroului Național Avram Iancu de către românii din localitate, Marna Nouă, Horea, Scărișoara, Ianculești, Satu Mare, Asociațiunea ASTRA Carei și Unirea 2009 împreună cu cadrele militare în rezervă. An de an, la Carei se organizează de către asociațiunea ASTRA și colaboratorii săi

comemorarea lui Avram Iancu înainte de Serbările Naționale de la Țebea.

Parastasul de pomenire al lui Avram Iancu a fost săvârșit de către preacucernicii părinți Ioan Valer, Danciu Viorel, Gheorghe Sorian, Sălăjan Leontin și Călin Pop.

Au fost depuse coroane de flori de către Asociațiile ASTRA, Unirea 2009 și a cadrelor militare în rezervă, a românilor refugiați și expulzați în 1940 și grupul de moți din Marna Nouă.

Au rostit alocuțiuni Daniela Ciută din partea ASTRA Carei și Mihai Pinteș din partea asociației Unirea 2009 Carei. Momentele culturale artistice au fost asigurate de către moațele din Marna Nouă, de solistele Monica Rusu și Melisa Stan iar tânărul Cezar din Marna a recitat versuri patriotice.

La comemorarea de la Carei a Eroului Național Avram Iancu s-a vorbit despre situația cu care se confruntă românii din comunitățile unde se urmărește dezbinarea lor de către dușmanii neamului românesc. Apelul la unitate lansat de către Mihai Pinteș a fost reprezentativ în acest sens și bine primit de către toți cei prezenți.

Nimeni din administrația locală nu a onorat invitația de participare și nici nu au fost asigurate stativele pentru coroane așa cum se proceda în fiecare an. Aversiunea împotriva asociațiunii ASTRA este

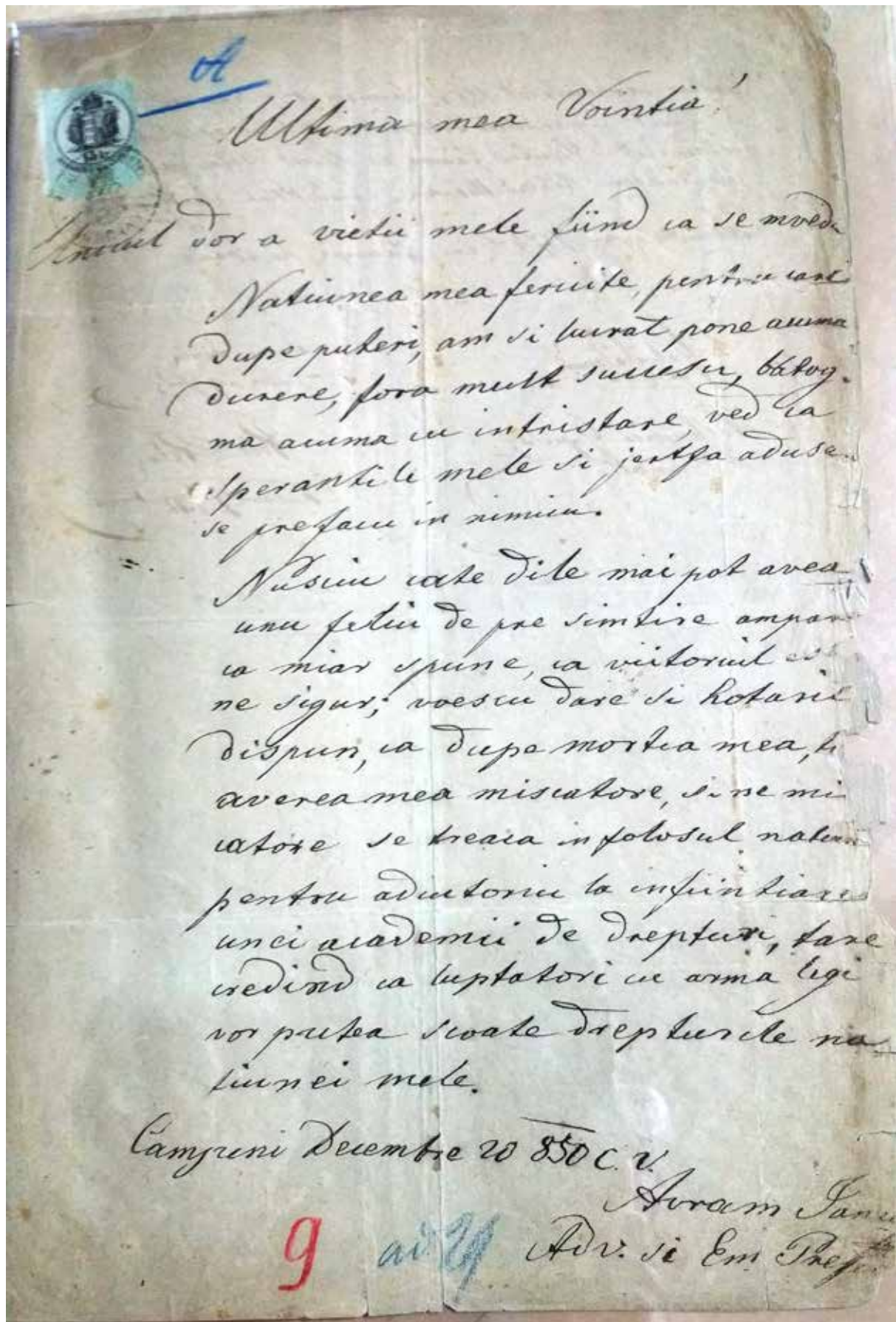
comparabilă cu cea din perioada ocupației austro-ungare. Nici limba română nu este acceptată mereu de administrația Kovacs-Keizer care o refuză când vine vorba de prezentarea unei expoziții fotografice de folclor la fel cum nu este acceptată amplasarea unui catarg cu drapel românesc pe domeniul public din Carei de către cele două asociații organizatoare. Așa că lupta pentru păstrarea identității românești continuă la Carei.

*„Avem Ardealul sfânt, pământul răstignirii,
Cu tunuri sfârtecat de cel viclean
Avem ierarhii sfinți, pe Iancu și martirii,
Pe Horia tras pe roată pentru neam,,
Iancu n-are duh să moară, Duhul lui e duh de
țară și-n veci pururi n-o să moară!
Trăiască Duhul lui Iancu!*

Preluare din „Buletin de Carei”

Testamentul lui Avram Iancu

Avram Iancu (1824-1872)

Generația pașoptistă ne oferă imaginea idealului comun de mai bine, de suflet național românesc încheșat, de unire, credință și luptă pentru un destin mai bun pentru români. Suntem în fața unor lideri români care au înțeles pe deplin spiritul vremii în care au trăit și care, pornind de aici, parcurgând laolaltă drumul discret al înfrățirii, singurul drum real spre izbândă, necondiționat s-au așezat în slujba neamului lor.

În Transilvania, ideile revoluționare ale vremii au dat peste două etnii principale, una minoritară dar dominantă, cealaltă, majoritară și dominată. Și unii și alții făceau apel la ideile democratice europene, maghiarii pentru a-și păstra dominația, iar românii pentru a-și recâștiga libertatea. Primii, pentru a-și menține poziția și privilegiile, au militat pentru uniunea Transilvaniei cu Ungaria, ceilalți, dominații, au luptat pentru desființarea iobăgiei, pentru afirmarea ca națiune cu drepturi egale cu ceilalți, pentru unirea cu Țara (românii de dincolo de Carpați). De aici, neînțelegerile dintre cele două etnii, de aici, drama celor două revoluții.

Avram Iancu s-a impus de la început ca imagine simbol a tinerimii intelectuale transilvănene angajată în lupta pentru recâștigarea libertății și a drepturilor națiunii române.

Personalitate a Revoluției române de la 1848-1849 din

Transilvania, Avram Iancu s-a născut în Vidra de Sus (astăzi comuna Avram Iancu), în Munții Apuseni, pe vremea cireșelor, în 1824, în familia lui Alisandru și Maria Iancu, fiind al doilea copil al acestora. Crescut în împărăția muntelui a învățat de timpuriu ce înseamnă sacrificiul, viața aspră supusă preceptelor religioase și obiceiurilor strămoșești, trăind simplu, modest, demn, ca și toți ai lui. Tatăl său, deși iobag, a fost jude și gornic, om respectat în Apuseni, cu gospodărie prosperă, situație care i-a permis să-și trimită copiii la școală.

A început școala în satul natal, a continuat-o la Neagra (azi Poiana Vadului), Câmpeni, Zlatna (gimnaziul inferior) și, din 1841, la Cluj (gimnaziul superior la Colegiul latin academist piarist). Tot la Cluj urmează filosofia (1842-1843) și continuă cu dreptul (1844-1846).

Student eminent, după absolvire încearcă să obțină o funcție administrativă și solicită guvernului din Cluj să fie primit practicant, fără salariu. Este respins pe motiv că este plebeu. După un stagiul la Administrația fiscală (tezaurariatul țării) de la Sibiu, în condițiile blocării accesului persoanelor de origine modestă la funcțiile înalte din administrație, se decide pentru o carieră în avocatură și devine cancelist la Tabla regească (Curtea de Apel) din Târgu Mureș, convins că arma legii îl va ajuta să apere drepturile

Barbu Iscovescu, Avram Iancu, ulei pe pânză¹.
Dimensiuni: 37,2 cm x 27,2 cm. Datare: 1849. Muzeul
Național de Artă al României din București

¹ Ioan C. Băcilă, „Portretele lui Avram Iancu”, în
„Transilvania”, anul LII, nr. 4 din aprilie 1921, p. 231.

națiunii sale asuprite. Aici primește vestea izbucnirii revoluției în Europa. Se alătură tinerilor români canceliști hotărâți să lupte pentru recunoașterea națiunii române ca națiune cu depline drepturi și libertăți democratice.

Legea urbarială, adoptată în 1847 de către Dieta Transilvaniei, îl convinge că: „Nu cu argumente filosofice și umanitare se combate tirania, ci cu lancea, ca Horea”. La Târgu Mureș participă la redactarea Petiției din 25 martie 1848 adresată împăratului de la Viena, prin care românii cer deplina egalitate politică și civilă. Intoleranța maghiarilor față de dreptul la existență politică și a altor etnii îi determină pe români să se disocieze de mișcarea maghiară și să ia calea Blajului, hotărâți să obțină desființarea sistemului urbarial fără despăgubiri, ori moartea. Cu sarcina de a pregăti masele, Iancu participă la întrunirile convocate la Câmpeni și Abrud de preotul Simion Balint și avocatul Ioan Buteanu, fiind privit de moți ca un conducător. De acum personalitatea lui Iancu apare deplin conturată și în fața autorităților.

Participă la cele trei adunări de la Blaj (30 aprilie, 3/15 mai și 25-27 septembrie 1848), în fruntea moșilor, unde, initial, își face cunoscute ideile, fiind ales apoi membru al Comitetului Național Român, situându-se de partea grupului care cerea rezolvarea rapidă și radicală a problemei iobăgești, în cele din urmă asumându-și inclusiv sarcina organizării militare și administrative a Transilvaniei conform intereselor românești. La început a fost prefect la Câmpeni, prefectură numită simbolic Auraria Gemina. Mai apoi e numit prefect general, adică șef militar al revoluționarilor români din Transilvania, în tabăra lui intrând și iobagi maghiari.

Vestea uniunii forțate a Transilvaniei cu Ungaria, hotărâtă în cadrul Dietei de la Pesta, au adâncit conflictul dintre români și maghiari. Rezultatul, o alianță a românilor cu imperialii, ce păreau mai înclinați spre reforme. Avram Iancu a fost remarcat de ofițerii imperiali, care i-au recunoscut autoritatea, liderul român reușind să transforme Apusenii într-un bastion al rezistenței românești în fața atacurilor trupelor ungurești.

După întâlnirea lui Avram Iancu cu revoluționarii români munteni, în ianuarie 1849 la Zlatna, decizia a fost de a se insista, în plan extern, pe ideea consolidării naționalității române din perspectiva echilibrului politic european, contrabalansând astfel și propaganda maghiară.

Înfrângerea revoluției maghiare a adus, paradoxal, un val de neîncredere față de români, Viena temându-se de marea popularitate a lui Avram Iancu în rândurile mulțimilor. Deja, Avram Iancu devenise un simbol al curajului și devotamentului față de cei obidiți, dornici de libertate. Viena și-a însușit în totalitate victoria, iar românii s-au văzut readuși în situația de supuși dominației politice și religioase a minoritarilor din Transilvania. Avram Iancu a reprezentat în continuare interesele moșilor în fața imperialilor, refuzând orice compromis, decorațiile și slujbele bine plătite ce i-au fost oferite, dorind doar a-și vedea națiunea fericită.

S-a stins din viață la Baia de Criș, în noaptea de 10 spre 11 septembrie 1872. Erou al națiunii, a fost înmormântat la Țebea, lângă gorunul lui Horea, fiind prohodit de un cortegiu care s-a întins pe o distanță de peste trei kilometri.

Până la unirea cea mare a românilor, din 1918, în Transilvania românii i-au păstrat amintirea neîntinată, în pofida atacurilor calomnioase maghiare și a demersurilor guvernului maghiar de a stopa orice inițiativă de acest gen. Pentru cei mulți a rămas pentru totdeauna Craiul Moșilor, dârz, neînfricat, nepot al lui Horea, mormântul lui devenind loc de pelerinaj. El a intrat în istorie, în legendă, în folclor.

Serbările centenarului nașterii lui Avram Iancu (1924), punct central pe agenda de lucru a conducerii ASTREI într-o Românie, acum, Mare, serbări patronate de suveran, au oferit cadrul desemnării oficiale a lui Avram Iancu drept “Erou al Națiunii Române”, simbol de luptă și bărbăție în timpul vieții, după moarte, simbol de pace și de dreptate înfăptuită.

Ionela Simona MIRCEA
muzeograf Muzeul Național al
Unirii din Alba Iulia

Temă de casă – „Întoarcerea la Obârșii”

Există un punct de plecare, există albia unei origini, adică locul sau neamul din care se trage cineva, din care a luat naștere un fenomen, o faptă, un anumit loc de unde poate izvorî o vale, un râu, un fermecător izvor, o cărare, o rădăcină etc. Și tot ceea ce semnifică acest „Există” se cheamă „Obârșie”.

Există un substantiv feminin, ce semnifică „o acțiune de a se întoarce undeva, la ceva, și rezultatele acesteia, adică o revenire la punctul de plecare, dar și o schimbare a direcției inițiale, o răsucire, o răsturnare sau o operație ofensivă, complexă prin care se urmărește pătrunderea în adâncul dispozitivului în vederea atacării lui din flanc sau din spate pentru a-l obliga să-și părăsească poziția”.

Iată două cuvinte, care, dându-și mâna gramatical, dau una dintre cele mai simple

propoziții: „Întoarcerea la Obârșii”. Pentru noi este o provocare: întoarcerea la punctul de plecare „Lucian Blaga”, acest loc din limba română de unde izvorăște nașterea lui Lucian Blaga, obârșia Blaga pentru graiul românesc, ivirea în lume a poetului, filozofului, dramaturgului, eseistului, traducătorului, după „Obârșia magică Eminescu – izvor al înțelepciunii poporului român”.

Așadar: „Întoarcerea la Obârșii” a fiului albastrului Lancrăm – cel ce-a îmbunătățit „corola de minuni a lumii”, dar și apariția Festivalului de Poezie, la Sebeș – Lancrăm „Lucian Blaga”, ce-a bătut curând la porțile marilor manifestări de cultură universală, pătrunzând în adâncimea biografiei numelui părinților săi, frați, surori, profesori, dascăli, colegi, diplomați ai lumii, toți luați ca rădăcini într-o formă sau alta, ale limbii române.

Lucian Blaga
(n. 9 mai 1895 - d. 6 mai 1961)

Casa memorială Lucian Blaga - Lancrăm, Alba

Inițial, când ne-am întors cu aprobarea desfășurării festivalului în buzunar, am rupt, de fapt, lanțurile tăcerii așternute încă în jurul numelui Blaga, elucidând în aproape cincizeci de ani momentele înțelepciunii Blaga în circuitul național și universal, obișnuind românitatea cu alți ochi ai minții lucide, ca freamăt al luminii. Punctul de plecare al festivalului a fost binecuvântat cu o ploaie curată cu miros de holde date în pârg, ce ni s-a așezat în palme fruct al marii iubiri, curățând parcă statuia de bronz de singurătatea nemeritată. Trăiam chiar emoțiile întoarcerii la numele de Blaga, la un dicționar al cumineniei pământului ce și-a întins crengile în durabile fructe: fructele obârșiei, la Lancrăm, Sebeș, Căpâlna, Oașa, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Bistrița, capitale ale Europei. Obârșia Lucian Blaga, punct de plecare, origine a demnității, felul nașterii de a fi izvorul unui râu: Răul Blaga, Izvorul Blaga, chemătoare geografie a limbii române ce-a bucurat lumea, îmbrățișând-o cu trupul unor altfel de munți, cu brațe ce-au jurat că nu strivesc și nu vor strivi nicicând „Corola de minuni a lumii”.

Și-a binecuvântat apariția festivalului, care recunoștea că se trage din oglinda tradițiilor, obiceiurilor, datinilor, îmbogățind-o cu nopțile dalbe ale scrisului său. Anii neîntrerupți ai festivalului au făcut din „Întoarcerea la Obârșii” strălucirea unui sentiment de neuitat: filă din biografia propriei recuperări a limbii române, a filozofiei credinței, răsturnând de pe frontariile unor cuvinte umbre malefice, teorii cadaverice ale înverșunării împotriva spațiului mioritic. Întoarcerea era frumusețea Dealului-Vale al supremației fondului sufletesc al poporului român peste care fiecare participant din cele câteva mii și-a lăsat un segment de respirație al prețuirii pentru „Fiul albastrului Lancrăm”, pentru sentimentul cel mai curat al cuvântului țară, pentru reviste, ziare, albume, traduceri, expoziții, concursuri, medalioane, premii, luate ca pași ai iluminării, ca pridvoare ale artei, culturii, dramaturgiei, strigătul curat al rodirii pământului ca întoarcere la demnitatea lor. Iată ce spunea Blaga: „La

obârșie, la izvor/ nicio apă nu se-ntoarce,/ decât sub chip de nor/ la Obârșie, la izvor/ nici un drum nu se întoarce/ decât în chip de dor./ O, drum și ape, nor și dor,/ Ce voi fi când m-oi întoarce/ la obârșie, la izvor?/ Fi-voi dor atuncea?/ Fi-voi nor?” („Cântecul Obârșiei”). Ce voiam mai mult? Dăruirea pentru planeta Pământ, a șiragului de fructe din rezonanța marelui slujitor. De aceea, fără laude, doar cu sinceritatea celui ce a trudit prin festival, la frumusețea întoarcerii Blaga la Obârșii, ne permitem să afirmăm că această întoarcere face parte din pâinea cea de toate zilele a limbii române ce-o vorbim, laudăm și cinstim, strigând-o pe numele ei, ca fiică a „Grădinii Maicii Domnului”, ca stăpână, credință a sufletelor noastre, ca izvor al festivalului nostru, nesecat curcubeu al casei părintești, cer tot mai senin pe dextranțuirea planetei, ca semn al doinei și dorului, al demnității morale, creatoare, pentru că „Întoarcerea la Obârșii” este și rămâne ziua ce-și revarsă în amurg măreția românității, pentru că amurgul să cheme zorii, să le ungă divinitatea pentru a deveni farmecul zilei, felul în care își pregătește noile seminții de fructe sub semnul crucii binecuvântat. Prin Lucian Blaga, poezia, filozofia, dramaturgia, traducerile, diplomația, profesionalismul, profunzimea gândirii, a tăcerii pilduitoare și limba română își limpezesc mereu ieșirea la mare, la nesecatele-i izvoare. Rândurile de față nu-s altceva decât întoarcerea subsemnatului de la București cu bucuria promovării unui festival nesfârșit: Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, spre a mulțumi prezenței blagologilor, a colaboratorilor, pentru că lasă în fiecare an o floare lângă numele Blaga, adică o pagină în care întoarcerea a devenit „Obârșia Blaga” în înțelepciunea Dealului-Vale!

Ion MĂRGINEANU

Sculptor Gheza Vida – 110 ani de la naștere

„Sunt un om cu noroc: m-am născut în Maramureș... Maramureșul m-a format ca om și ca artist. Îi rămân adânc recunoscător” spunea renumitul sculptor Gheza Vida.

Un om hărăzit cu un dar special – să dea lemnului viață și o poveste aparte, iubitor de oameni, de natură, de tot ce viețuiește, ne-a lăsat o bogată moștenire artistică, bucurie a ochilor și a sufletului.

Anul acesta se împlinesc 110 ani de la nașterea maestrului Gheza Vida, unul dintre cei mai importanți artiști ai României postbelice. S-a născut la 28 februarie 1913 la Baia Mare, străveche localitate minieră, a cărei faimă artistică internațională se datora școlii de

pictură întemeiată la sfârșitul secolului al XIX-lea și dezvoltată ca un centru artistic european cu sprijinul direct al României interbelice și postbelice.

Vida a început să sculpteze încă din tinerețe, mai întâi personaje din lumea satului maramureșean sau inspirate din viața minerilor, manifestând o puternică comuniune și admirație față de arta populară, care îi va fi un permanent izvor de inspirație. Atmosfera artistică de la Baia Mare l-a influențat încă din 1932, frecventând atelierul pictorului Sandor Ziffer, care mereu afirma că Vida va avea un strălucit viitor. Debutul artistic și expozițional are loc în 1937 la Baia Mare, când expune două sculpturi (*Miner* și *Țăran legat de stâlp*), lucrările fiind elogierte în presa locală. În toamna aceluiași an pleacă spre Spania unde participă ca voluntar în Armata republicană. Traversează întreaga Europă și se întoace la Baia Mare în 1941, orașul împreună cu întregul Maramureș fiind în urma Dictatului de la Viena, sub ocupație horthystă. Fiind român și având cetățenie română, a fost atent supravegheat de poliție, fiind de trei ori concentrat în detașamentele de muncă forțată din Ungaria. În timpul șederii la Budapesta urmează cursurile Academiei de Belle-Arte (1942-1944), având ca profesor pe Jenő Bori. După eliberarea de sub ocupația horthystă, Vida s-a înrolat voluntar în Armata Română, luptând pe frontul antihitlerist.

Revenind după război acasă la Baia Mare, Gheza Vida sculptează și participă la expoziții începând cu anul 1946 la Cluj, iar în 1948 expune la Expoziția regională a Transilvaniei grupul statuar *Dans oșenesc* și *Buciumașul*, lucrări ce în decembrie același an au fost expuse la București la Palatul Republicii, fiind admirate și apreciate elogios de critica de specialitate.

„În sculptura în lemn, Gheza Vida este, alături de Brâncuși și Ladea, cel mai apropiat de linia tradiției

Academia Română
Municipiul Baia Mare
Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare
Direcția Județeană pentru Cultură Maramureș
Ars Transsilvaniae România

110 ANI DE LA NAȘTEREA MARELUI SCULPTOR ROMÂN
GHEZA VIDA

PROGRAMUL MANIFESTĂRILOR

JOI, 2 MARTIE
ora 10.00 - Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare
Simpozion Omagial Gheza Vida

ora 13.30 - Teatrul Sărbătorii Județean
Expoziție Noua Generație Muzeului Memorial Gheza Vida
Intermezzo cu Mara Mușie, coordonator Carmen Augustin

VINERI, 3 MARTIE
ora 12.00 - Str. Ferestrăului nr. 44, Casa Trăpion (fosta Casa Vida)
Detasarea plății pentru neuitare la festivalul atelier al sculptorului

populare, iar **Dans Oșenesc**, cioplit dintr-un trunchi de copac de către Vida, este una din pilduitoarele înfăptuiri în acest material” (Petre Comarnescu, 1958).

În anii următori artistul participă la numeroase expoziții personale și colective din țară (Baia Mare, Cluj Napoca, Brașov, Satu Mare, București) și în străinătate (Bienala internațională de la Veneția, Moscova, Budapesta, Cairo, Alexandria, Damasc, Bratislava, Berlin, Praga, Sankt Petersburg, Sofia, Paris, Varșovia, Belgrad, Helsinki, Bologna, Torino, Roma, Londra, Haga, Oslo, Bruxelles).

În 1964 se inaugurează, la Carei, **Monumentul Ostașului Român**, operă datorată sculptorului Gheza Vida, care a colaborat cu arhitectul Anton Dâmboianu, grandiosul complex monumental fiind o realizare de excepție a artei monumentale de for public din România.

Opera maestrului Vida, sculpturile sale de o remarcabilă vigoare, înfățișează adesea personaje în atitudini genuine din viața cotidiană a maramureșenilor (**La fân, Odihna, Horitoarea, Țarancă cu coșul, Cap de țăran, Butimanul, Tropotita, Dans oșenesc, Veselia, Recolta, Miner cu lămpaș, Minerii, Miner citind, Copil cu pasăre, Copil mâncând, Muncitor forestier, Femeie împovărată**), precum și personaje și secvențe ale istoriei românești (**Horia, Cloșca și Crișan, Balada lui Pinte, Pinte Grigore judecând un boier, Dragoș Vodă, Menumorut, Voievodul Gelu, Bogdan Vodă, Răscoala**). Un mare grup de sculpturi au o bogată încărcătură metaforică, fiind inspirate din universul mitic maramureșean (**Omul apelor, Omul dintre focuri – Foca, Omul nopții, Omul pădurii, Cușma dracului, Mărtoaia, Vâlva minelor, Varvara, Carnaval, Botejunea de pe Iza**).

Cioplit mai întâi în lemn în 1966, **Monumentul țăranilor martiri de la Moisei** a fost transpus în piatră în 1972, despre care criticul Constantin Prut scria că monumentalul complex este „o sinteză a spiritualității românești atingând acea tensiune unică la care s-a afirmat vocația ordinii, a echilibrului psihic și cosmic, a locului impregnat decisiv de umanitate, de sanctuarele dacice sau din spațiile brâncușiene”.

Călătorind prin Maramureș Geo Bogza nota: „În vara trecută, oamenii Maramureșului nu s-au desmințit și au ridicat la Moisei, din trainic și nobil lemn de stejar, un complex monumental, cum nu se mai găsește... căruia i se poate spune așa pe bună dreptate, ca acelaia ridicat de Brâncuși la Târgu Jiu. Totul este sobru, sever, plin de simboluri și semnificații profunde și reintegrând în nobilele tradiții ale

Maramureșului, amintirea celor douăzeci și nouă de fii ai săi, uciși de cea mai rea fiară ce și-a purtat pașii pe acolo. Autorul acestui monument inspirat din sanctuarul dacic, este sculptorul Gheza Vida a cărui faptă merită lauda întregului nostru popor”.

Sfatul bătrânilor, realizat mai întâi în lemn (1973) și apoi în piatră, amplasat la Baia Mare ca un simbol în vecinătatea Palatului administrativ, este un grup statuar impresionant, cu o largă deschidere filosofică, ce vine dinspre străvechea civilizație a satului românesc, reprezentând un moment profund și solemn legat de viața obștei.

Ansamblurile monumentale create de Vida au devenit simboluri naționale în conștiința publică românească, **Monumentul Ostașului Român de la Carei** sau **Monumentul țăranilor martiri de la Moisei**, excepționale realizări artistice, sunt adevărate repere în evoluția sculpturii contemporane românești.

Vasta și valoroasă operă înfăptuită de maestrul Vida se află în patrimoniul a numeroase muzee din țară, dar și din străinătate, opera sa fiind încununată cu numeroase premii și distincții: Premiul de Stat (1953), titlul de Maestru Emerit al Artei (1957), Artist al Poporului (1964), Steaua Republicii (1978). În 1974 Gheza Vida a fost ales membru al Academiei Române, cel mai înalt for științific și cultural al țării. Fiu al Maramureșului, Vida a lăsat o valoroasă moștenire, îmbogățind patrimoniul cultural național. Atelierul memorial (întemeiat în 2013 cu sprijinul municipiului Baia Mare), este ofranda închinată orașului natal.

În orașul de la poalele Dealului Florilor arta sculptorului este mereu prezentă în Muzeul de Artă, la Muzeul Memorial din Centrul istoric, prin monumentele de for public **Sfatul bătrânilor**, **Statuia Minerului**, sau **Statuile de lemn de la Moisei** de la Muzeul Etnografic, Colecția de Cactuși din Parcul Central străjuită de figura în bronz a maestrului (realizare Ioan Marchiș), sunt tot atâtea locuri în care ne întâlnim cu nemuritorul Vida.

La împlinirea a 110 ani de la nașterea marelui sculptor român Gheza Vida, orașul Baia Mare în care s-a născut, Maramureșul și România, îl omagiază cu recunoștință și pioasă amintire!

Acad. Marius PORUMB

Parastas de pomenire a lui Gheza Vida la Monumentul Ostașului Român de la Carei

Joi, 9 martie 2023, a avut loc la Monumentul Ostașului Român de la Carei un parastas de pomenire a sculptorului român Gheza Vida de către PS Episcop Iustin alături de un sobor de preoți careieni. Din partea administrației locale au participat viceprimarul Keizer Ludovic și Bogdan Georgescu, directorul Centrului Cultural. Au fost prezente asociațiile careiene ASTRA, Unirea 2009, a refugiaților și expulzaților în 1940, a rezerviștilor militari precum și elevi de la Școala gimnazială nr.1 și Liceul Tehnologic Iuliu Maniu. Timpul scurt în care a fost făcut anunțul privind manifestările de astăzi nu a dat posibilitatea participării multor careieni.

Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, s-a oprit prima dată la Biserica Sf. Dimitrie de unde s-a pornit apoi în alai spre Monumentul Ostașului Român.

Ziua de pomenire la Carei a părintelui Monumentului Ostașului Român, Gheza Vida, coincide cu ziua în care îi prăznuim pe Sfinții 40 de Mucenici.

S-a intonat Imnul de Stat și s-au depus coroane de flori din partea Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, a Primăriei Carei, ASTRA Despărțământul Aurel Coza și a deputatului PNL Adrian Cozma însoțit de subprefectul Romeo Pop și secretarul de stat Valer Beseni.

PS Episcopul Iustin a relatat despre manifestările dedicate sculptorului Gheza Vida la Baia Mare, sub egida Academiei Române, în organizarea familiei acestuia, fiica Zoe Vida artist plastic și academicianul Marius Porumb. A scos în evidență activitatea sa artistică, faptul că întreaga sa creație a fost inspirată din istoria zbuciumată a neamului românesc. Din păcate nu a existat sonorizare.

Un cor restrâns dar cu voci deosebite a intonat cântece patriotice și religioase. Vizita Preasfințitului Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului în protopopiatul Carei a continuat cu vizitarea bisericilor din satele înconjurătoare, lanculești, Marna, Sanislău.

Gheza Vida, s-a născut într-o zi de 28 februarie, la 128 de ani după ziua în care Horea a fost tras pe roată pentru neamul românesc a cărui libertate o cerea.

După anii grei de suferințe și încercări la care au fost supuși românii din nordul Ardealului cedat Ungariei hortyste, Dumnezeu și-a aplecat privirea asupra neamului românesc și a hărăzit unui moroșan harul de a face lemnul și piatra să vorbească.

Harul cu care a fost înzestrat Gheza Vida a făcut ca piatra să vorbească la Carei despre măreția neamului românesc și astfel a luat naștere Monumentul Ostașului Român.

Cinstirea memoriei părintelui Monumentul Ostașului Român de la Carei este o datorie de onoare pentru fiecare român. Vida a știut ca nimeni altul să pună în valoare sentimentele, trăirile neamului românesc, să transmită prin artă pagini din istoria atât de greu încercată a poporului român.

ing. Daniela CIUȚĂ

Din Canada – rădăcini ale tradițiilor românești, Dragobetele

Dragobetele, „logodnicul păsărilor”, este ancestrala sărbătoare românească a dragostei, a iubirii pure și naturale. Este mult mai aproape de prima poruncă, sau mai corect spus prima recomandare și binecuvântare pe care a dat-o Dumnezeu oamenilor în ziua Creației:

„Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul...” (Fac. 1.28), decât surrogatul occidental al Sfântului Valentin, cu căsătoriile de o zi și relațiile trecătoare, care a transformat dragostea în sex și iubirea în afacere.

Această sărbătoare marca revigorarea naturii și a omului care, cu această ocazie, se primenea. Se credea că, în ziua de Dragobete, păsările nemigratoare se adună în stoluri, ciripesc, își aleg perechea și încep să-și construiască cuiburile. Tot în această perioadă, vegetația dar și oamenii se puneau în acord cu natura, era o nuntă a naturii, însemnând renașterea, retrizarea la viață.

Legenda spune că la naștere Dragobetele a avut ursitori cele patru anotimpuri, care i-au oferit câte un dar: Primăvara i-a dăruit iubirea, Vara i-a oferit căldura dragostei, Toamna, i-a dăruit un fluier pentru a-i înveseli pe cei din jur cu cântecele sale și Iarna i-a dat o îmbrăcămintă albă, cu scilipiri de diamant.

Dragobetele vine din adâncul milenar al istoriei noastre, fiind înrudit cu cele mai arhaice și importante personaje din panteonul românesc: era fiul Dochiei, în fapt un alt nume al Gaiei, Gliei, Terra Mater, adică Muma Pământ, mama tuturor zeilor. Nora ei, era sora mai mare a lui Lăzărică, zeul vegetației și al renașterii naturii. Ea a fost ajutată să îndeplinească poruncile răutăciase ale Babei Dochia de Moșul Mărțișor, identificat uneori și cu Bunul Dumnezeu.

Înainte de vreme pretutindeni prin sate se auzea zicala: « Dragobetele sărută fetele! ».

La umbrar de liliac,
Dragostile ce mai fac?
Se sărută până zac;
Iar în vale, la izvor,
Se-ntâlnește dor cu dor,
Se sărută până mor.

Astfel de îndemnuri nu au nimic vulgar, ele sunt optimiste și realiste, sugerând cea mai naturală, tradițională și plăcută modalitate de perpetuare a neamului omenesc.

Sărbătorile de primăvară la români, după Dragobete continuă cu Mărțișorul, zilele Babelor, ale moșilor, Anul Nou, Buna Vestire, Păresimile, Floriile, Paștile, paștile blajinilor, Armindenii.

Anul nou începea fie la 1 Martie, de ziua Mărțișorului, fie la 25 Martie, de echinoxul de primăvară. Așa se explică de ce septembrie, octombrie, noiembrie reprezintă a șaptea, a opta, respectiv a noua lună a anului. La fel și decembrie – a zecea-n brăie, adică în cercuri, în calendar.

Se știe că vechile calendare erau reprezentate prin niște stâlpi/coloane dispuse în cercuri concentrice numite pe românește brăie, cum este cazul Sarmisegetuzei, Stonehedge, etc. Deși prezent în denumirea lunilor anului în cele mai multe limbi europene, sufixul **brie**, nu are semnificație decât în română și albaneză, unde **brez** înseamnă tot brâu.

În multe săpături arheologice din România s-au găsit mărțișoare cu o vechime mai mare de opt mii de ani. Sub forma unor pietre

de râu vopsite în alb și roșu, ele erau înșirate pe ață și se purtau la gât. Culoarea roșie, dată de foc, sânge și soare, era simbolul vieții, deci al femeii; în schimb, culoarea albă, simbolul apelor și al norilor era specifică înțelepciunii bărbatului.

Ulterior aceste simboluri, alb și roșu, au fost personalizate prin cei doi gemeni divini, Apollo și Artemis. Zeului Apollo sau Aplu la daci, adică cel alb i s-a atribuit culoarea albă și simbolistica aceasta masculină, iar zeiței Artemis – cea Roșie sau Roșioara i s-a atribuit culoarea și simbolistica roșului, a vieții. Cei doi zei au fost preluați de greci și de întreg spațiul mediteranean, dar ei originează din spațiul getic unde au fost identificați, în tradiția populară cu Soarele și Luna.

O strigătură din Muntenia zilelor noastre amintește de această simbolistică: ***Cine poartă măștișoare/Nu mai e pârilit de Soare.***

Poetul George Coșbuc, într-un studiu dedicat măștișorului afirma: „scopul purtării lui este să-ți apropie soarele, purtându-i cu tine chipul. Printr-asta te faci prieten cu soarele, ți-l faci binevoitor să-ți dea ce-i stă în putere, mai întâi frumusețe ca a lui, apoi veselie și sănătate, cinstire și curăție de suflet... Țăranii pun copiilor măștișoare ca să fie curați ca argintul și să nu-i scuture frigurile, iar fetele zic că-l poartă ca să nu le ardă soarele și cine nu le poartă are să se ofilească.”

Un element esențial al măștișorului este șnurul. Șnurul este împletit din două fire de culoare albă și roșie, tocmai pentru a simboliza legătura organică dintre cele două firi sau principii ale vieții, feminin și masculin, creație și înțelepciune, naștere și cunoaștere. Acest șnur s-a păstrat în simbolistica arhitecturală a țaranului român în motivul sfirii, al firelor îngemănate, care se găsește sculptat pe porți, case, biserici, cruci și morminte, desenat sau reprezentat pe pâine, colaci, obiecte casnice sau de cult. Această împletire/spirală, o găsim pe turlele bisericilor noastre ortodoxe, unde arată legătura cu Dumnezeu, transcenderea spațiului fizic și intrarea în comuniune cu Creatorul și sfinții săi.

Cel mai cunoscut exemplu este Mănăstirea Argeșului. Și mai avem o dovadă a unei incredibile continuități spirituale peste milenii: la Șinca Veche în apropiere de Brașov este un vechi sanctuar din mileniul IV î. Hr., care are o deschidere săpată în stâncă deasupra altarului. Ei bine, acest tip de sanctuar este foarte asemănător cu Biserica Sf. Mormânt de la Ierusalim unde de Paștile Ortodox, în fiecare an, prin acea deschizătură de deasupra vine lumina divină ce aprinde vata adusă de Patriarh. Iar această biserică a fost construită de Sf. Constantin cel Mare, get de-al nostru născut la Niș, în sudul Dunării.

Dar iată ce spunea Eminescu (într-un manuscris eminescian aflat la Academia Română, și care a fost adus la cunoștința publicului de profesorul de fizică Ioan Câmpian, care a putut înțelege ceea ce critici și literați au ignorat):

„să ne închipuim că razele soarelui ar fi ca niște fire subțiri de mătășă, din care unele se torc drept, altele cu o ondulație din ce în ce mai mare. Ele dau de forța pământului, moleculul atins de ele începe să se învârtăască ca un mosoraș mic și le deapănă în jurul său. Toate organismele sunt asemenea unei depănători, cari prefac mișcarea în linie dreaptă – care ar fi infinit de lungă – într-o linie învârtită împrejurul ei ca un ghem. Ghem de lumină”.

Nu este oare aceasta imaginea măștișorului, în care șnurul reprezentau razele soarelui împletite, care se terminau în acel mic disc de argint sau aur cum a fost inițial, sau ulterior, un bănuț? Oare ce Eminești anonimi, nescrise în răbojul timpului și uitați de

vremile istoriei, au avut viziunea aceasta asupra luminii, a razelor soarelui de au realizat măștișorul? Ce imagine asupra vieții, creației, renașterii și armoniei vieții, unică în lume!

Această reprezentare este similară cu structura ADN-ului, adică a vieții, care este alcătuită tot din două șiruri de cromozomi liniari, strâns legate între ele, la fel ca cele două fire alb și roșu ale măștișorului nostru tradițional!

Șnurul este modelat în formă de opt culcat, la fel cum sunt mucenicii noștri, într-o spirală fără de început și fără de sfârșit, din care s-au inspirat probabil matematicienii când au reprezentat infinitul tot prin acest simbol, opt culcat. În fapt acest semn al infinitului este proiecția în plan a torului, simbol al universului și veșniciei.

În tradiția populară, șnurul era prins de un ban de aur sau de argint și purtat de copii la gât pentru a avea noroc; fetele îl purtau 7, 9 sau 12 zile, după care îl prindeau în păr până la înflorirea pomilor iar cu banul își cumpărau caș, pentru a avea tot anul fața albă și frumoasă.

Cel mai adesea fetele sunt cele care primesc flori și măștișoare în prima zi a lui martie, dar în unele regiuni ale României obiceiul presupunea ca și băieții să primească măștișoare; astăzi acest obicei nu s-a mai păstrat și tot fetele sunt cele care așteaptă flori și măștișoare.

Pe lângă bănuțul agățat de șnur, astăzi se mai prind și alte mici obiecte care simbolizează norocul cum ar fi o potcoavă, un trifoi cu patru foi sau un coșar. Uneori este suficient doar șnurul fără vreun obiect-talisman legat la el.

Acest simbol este atașat întregului spațiu românesc, dar s-a mai păstrat și la popoarele învecinate, care desigur l-au preluat de la autohtoni, dovedind fără doar și poate continuitatea unică, cel puțin la nivelul Europei, de peste 8 milenii a unui neam, cel românesc.

Începând cu prima zi a lui martie, până pe nouă martie se sărbătorește Babele; fiecare își alege o zi din acest interval. Se spune că așa cum e timpul în ziua respectivă așa va fi și omul tot anul. Ele sunt urmate de zilele Moșilor, tot 9, care sunt zile bune, așa cum sunt moșii, cu suflet bun (Moș Crăciun, Moș Ajun, Moș Ene, etc).

Multe vorbe de duh și povești spun că moșii din luna martie anunță primăvara caldă, vremea bună pentru munca la câmp, pentru arat și semănat. În cultura noastră populară, moșii reprezintă bunii și străbunii plecați pe lumea cealaltă, de unde ne veghează cu sufletul lor bun. De aceea, românii au închinat 20 de zile din an praznicului moșilor, adică străbunilor noștri. Prima zi a Moșilor de primăvară este 9 martie, zi în care sunt prăznuiți cei 40 de mucenici, când gospodinele pregătesc mucenici fierți sau copti, alături de 40 de pahare de vin.

În continuare vă invităm să urmăriți spectacolul Ansamblului Datina, cu formația de Jocuri populare și trupa de teatru popular, cu un program special de Dragobete în care am încercat să redăm câteva dintre tradițiile românești ancestrale. Dar, pentru a cunoaște și menține aceste obiceiuri superbe este nevoie de trei condiții:

1. Să aibă cine le transmite
2. Să aibă cui
3. Să le îndrăgească – iar pentru aceasta

este necesară cunoașterea lor – nu poți iubi ceva ce nu cunoști.

Angela FAINA
CANADA

O cronică

La întâi noiembrie 1943 vedea lumina tiparului la Tipografia Seminarului Greco-catolic din Blaj lucrarea „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA”, scrisă de profesorul ȘTEFAN MANCIULEA, prersonalitate ce poate fi considerată de contemporani ca fiind un ultim reprezentant de seamă al „ȘCOLII ARDELENE,” care pentru susținerea cu vehemență a unor idei cu caracter naționalist-românești (A se vedea lucrarea „Granița de vest”, dar nu numai) avea de suferit tot restul vieții sale.

O coincidență sau poate un predestin, în același an al editării lucrării profesorului

Ștefan Manciulea
(n.1894 - d.1985)

Manciulea mai sus menționată, se năștea la Mintiul Gherlii, Ion Buzași, care după absolvirea studiilor universitare, în timp va deveni o altă personalitate a vieții culturale blăjene, profesor universitar doctor, iar la vârsta de 58 de ani, în anul 2001, la 130 de ani de la înființarea Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, a găsit de cuviință să reediteze cartea „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA”, motivat fiind așa cum rezultă din nota domniei sale asupra noii ediții a lucrării, cităm:

„Ediția de față reproduce textul cărții lui Ștefan Manciulea, Timotei Cipariu și Astra, Blaj, 1943, Tipografia Seminarului, tipărită, o spunem cu regret, destul de neglijent, cu inversări de pagini, omisiuni de cuvinte și litere. În transcrierea textului am adoptat normele ortografiei actuale și acolo unde a fost posibil, precum în cazul cuvântărilor ținute de Timotei Cipariu în cadrul Adunărilor generale ale Astrei, am procedat la o confruntare cu ediții mai noi.”

Întrădevăr cartea „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA” editată în 2001 este mai accesibilă cititorului, mai ușor de lecturat, dar observăm „cu regret” că și acesta „pe ici pe colo” poate întâlni situații de „neatenție” a editorului sau al celor care s-au ocupat de punerea textului ei original în pagină „bun pentru tipar”, care nu numai că nu dă bine, dar poate schimba chiar sensul unor fraze. De exemplu în tipărirea cărții ediția 1943 la paginile 5 și 6 Ștefan Manciulea scrie, cităm:

„Ridicarea păturei țărănești la o bunăstare economică mai înfloritoare, și de altă parte luminarea, orientarea și lămurirea ei asupra problemelor de ordin politic și național, s-a constatat în curând că era singura cale care duce cu timpul la alcătuirea unui bloc etnic românesc în Transilvania, care să poată opune o dârză rezistență tuturor încercărilor de opresiune îndreptate contra lui din partea acelor cari aveau la îndemână toate mijloacele și nu se sfiau să le întrebuințeze oricând și în orice loc, pentru

desnaționalizarea și totala noastră dispariție etnică din această provincie.”

Aceeași frază, la pagina 12, paragraful 2 din cartea editată în anul 2001, pare să sugereze cititorului cu totul altceva, cu sens chiar opus din cauza strecurării expresiei „nu știau” în loc de „nu se sfiau”, adică neputința în loc de excesul de zel al autorităților regimului austro-ungar.

Făcând abstracție de aceste mici observații de conjunctură și „critice” asupra cărții profesorului Ștefan Manciu, „TIMOTEI CIPARIU ȘI ASTRA” s-ar putea crede la o simplă citire a titlului lucrării că ea se referă doar la aspecte legate de activitatea marelui cărturar ardelean în cadrul Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, dar nu este așa, cartea aceasta constituie un adevărat tezaur documentar scos la iveală din „arhiva” eruditului filolog și istoric blăjean, din care aflăm despre întreaga poveste a zbaterii și luptei unor personalități transilvănene dascăli și preoți, ai capilor celor două biserici, ortodoxă și greco-catolică conduși de ideea ridicării maselor țărănești prin învățătură și lumina cărții la o mai sporită bunăstare materială și la o puternică solidaritate națională, începând cu Marea Adunare de la Blaj de pe Câmpia Libertății din 1848.

Un prim pas a fost depunerea celor 2500 de florini de către Axente Sever, Simion Balint și Avram Iancu la o bancă din Sibiu în anul 1852 pentru înființarea unei „Asociațiuni literare române,” apoi adresa din primăvara anului 1860 către guvernatorul Transilvaniei a celor 176 de români în frunte cu Mitropolitul Blajului și episcopul Sibiului prin care se cerea acestuia să îngăduie reprezentanților neamului nostru să se poată aduna la Sibiu pentru a discuta și a alcătui un program și un proiect de statut pentru o societate culturală.

Rezoluția Guvernatorului Lichtenstein cuprindea atâtea restricții și dispoziții severe încât era aproape egală cu un refuz dar în cursul lunii septembrie al aceluiași an a sosit pentru românii din Transilvania un Ordin de la Viena prin care se solicita acestora să alcătuiască o comisiune filologică menită să găsească o metodă ortografică corespunzătoare limbii românești, conform cu un proiect alcătuit de profesorul Aron Pumnul de la Cernăuți.

După câteva consfătuiri confidențiale ținute la guvern, această comisiune filologică a fost alcătuită din: Timotei Cipariu, Gheorghe Barițiu, Andrei Mureșanu, Ion Codru Drăgușanu, Ion Pușcariu, Ion Popazu, Gheorghe Munteanu și I.F. Negruțiu. Din partea guvernului a fost numit un delegat care să deschidă lucrările comisiunii în persoana Dr. Pavel Vasici.

Lucrările comisiunii filologice au început la 2 octombrie 1860, au fost prezidate de Timotei Cipariu, s-au desfășurat în cinci ședințe, în prima Dr. Pavel Vasici a ținut o cuvântare scurtă și a prezentat documentul emis de guvernul Transilvaniei pentru funcționarea legală a acestora. Activitatea desfășurată de Timotei Cipariu munca intensă și devotamentul, problemele dezbătute în cadrul celor cinci ședințe în perioada 2-6 octombrie au susținut principiul etimologic al gramaticii și ortografiei limbii române idei care în mare vor fi regăsite în viitorul program al ASTREI.

Comisiunea filologică prezidată de Timotei Cipariu nu a scapat nici de data aceasta ocazia de a solicita guvernului și împăratului îngăduința formării unei asociațiuni literare iar la 20 octombrie 1860 se emite o diplomă împărătească prin care episcopul Andrei Șaguna este solicitat să ceară din nou guvernatorului Transilvaniei îngăduința înființării unei societăți literare pentru români. La data de 31 ianuarie 1861 se primește această aprobare urmând ca episcopul să prezinte un proiect de statut de funcționare al acestei asociațiuni.

Pentru întocmirea acestui proiect de statut episcopul Șaguna a solicitat lui Timotei Cipariu, Gheorghe Barițiu și Ion Pușcariu să îi trimită fiecare la Sibiu câte un proiect de statut în baza cărora a întocmit și domnia sa un proiect iar la data de 21 martie 1861 a convocat la Sibiu pe toți cei 176 români, semnatari ai petiției înaintată în mai 1860 guvernatorului Transilvaniei pentru a dezbate toate cele patru statute, a se pune de acord cu denumirea asociațiunii literare care de acum va funcționa și se va numi Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA.

Această primă adunare a ASTREI ținută la Sibiu a fost prezidată de Andrei Șaguna care a rostit cuvântarea inaugurală descriind lupta purtată de intelectualii români ardeleni pentru

reușita înființării ASTREI apoi a îndemnat pe toți românii cu dragoste de neam să se înscrie în rândul membrilor acestei asociații. A luat cuvântul apoi Timotei Cipariu care cu aleasă erudiție a mulțumit Excelenței Sale domnului episcop Andrei Baron de Șaguna pentru dăruirea osteneala și conlucrarea la înfăptuirea Asociațiunii.

În a doua ședință din 24 noiembrie s-a procedat la alegerea comitetului asociațiunii prin vot, episcopul fiind desemnat președinte iar ca vicepreședinte a fost ales Timotei Cipariu, deși acesta era socotit de către o seamă de cărturari din Transilvania ca el fiind cel mai îndreptățit să fie așezat în fruntea tinerei Asociațiuni. În ședința a treia din 25 noiembrie s-a hotărât ca următoarea Adunare Generală a ASTREI să se țină la Brașov în iulie 1862 iar Comitetul Asociațiunii și-a început activitatea prin adunări ordinare ținute la Sibiu la care participau de obicei doar membrii din această localitate.

La Adunarea Generală a ASTREI din 1862 de la Brașov, organizată cu mare fast și un numeros public, Timotei Cipariu ține o amplă cuvântare despre scopul și obiectivele asociațiunii, eforturile sale încă din anii tinereții pentru ca acum la maturitate fructul cercetărilor și inițiativelor sale în domeniul etimologiei, lingvisticii, a ortografiei limbii românești să dea roade. Printre altele Adunarea Generală de la Brașov a hotărât înființarea unei biblioteci al ASTREI, Timotei Cipariu fiind desemnat președintele comisiei de administrare al acesteia.

Uneori Președintele Asociațiunii fiind ocupat cu diferite probleme legate de funcția sa episcopală dar și bolnav a hotărât ca în lipsa sa Timotei Cipariu să prezideze anumite ședințe ale comitetului și chiar al unor Adunări Generale cum a fost cea din 1863 de la Blaj, de la Hațeg din 1864 unde sa hotărât alcătuirea secțiunilor științifice ale Asociațiunii, iar președinte al secțiunii filologice a fost ales Timotei Cipariu căruia Andrei Șaguna îi dă sarcina ca la viitoarea Adunare Generală din 1865 de la Abrud să prezinte un raport de activitate al secțiunii.

Cunoscând greutatea materiale și lipsurile pe care le avea ASTRA, Timotei Cipariu face acesteia o donație de 200 florini întărind prin

aceasta calitatea sa de membru fondator, prezidează și lucrările Adunării Generale de la Abrud din 1865, unde a vorbit despre tăblițele cerate din epoca romană de la Roșia montană, în al căror stil găsim forme foarte interesante de limba noastră românească.

La Adunarea Generală din anul 1866 de la Alba Iulia au participat ambii capi ai celor două biserici fiind primiți de către românii acestui centru cu toată dragostea iar Timotei Cipariu în ședința de a doua zi a ținut o disertațiune despre unificarea ortografiei limbii române și dezvăluie că ar da la lumină o foaie literară filologică și istorică dacă ar fi sprijinit, fără însă de a primii acordul în acest sens.

Deși printr-o scrisoare adresată lui Timotei Cipariu de către episcopul Andrei Șaguna în august 1867 prin care I se cerea să prezideze lucrările Adunării Generale de la Cluj din anul respectiv, acesta între timp este chemat la București la inaugurarea solemnă a Academiei Românești nu poate răspunde acestei solicitări. În același an 1867 expirând mandatul pentru care a fost ales Președinte al ASTREI episcopul A. Șaguna, la adunarea de la Cluj printr-un joc de culise este ales Președinte Ladislau V. Pop deși s-a pus și candidatură lui T. Cipariu.

Din pricina vârstei, a sănătății zdruncinate și a multiplelor sarcini pe care le avea în cadrul bisericii Greco-catolice, dar poate și din cauza amărăciunilor pe care I le-a cauzat atitudinea unor membrii din sânul ASTREI, Timotei Cipariu multă vreme nu a mai participat la Adunările Generale, dar nu a încetat să se intereseze de toată activitatea și programele ei, iar după 1869, când Asociațiunea a procedat la înființarea de Despărțăminte la Blaj în anul 1871 este ales președinte al acestuia, ocazie de a susține în continuare în discursurile sale despre latinitatea limbii române, iar între anii 1877 -1887 este președinte al ASTREI central de la Sibiu, meritând să fie laudat și admirat ca o personalitate originală, energică și măreață, care până la sfârșitul vieții sale a luptat pentru îndreptarea și dezvoltarea limbi literare românești, pentru dezvoltarea învățământului în școlile românești din Transilvania secolului al XIX-lea.

Ioan BRAD

Războiul ruso-ucrainean și NATO

Înainte de a aborda subiectul „Războiul ruso-ucrainean” este necesar să reiterăm unele aspecte ale războiului nistrean, declanșat în 1991-1992 de Federația Rusă în Republica Moldova.

Este cunoscut faptul că pe actualul teritoriu Republicii Moldova trupele ruse au o istorie de peste 200 de ani. Pentru prima dată armatele ruse au fost dislocate în regim permanent pe o parte din teritoriile Țării Moldovei – în Transnistria, în urma Tratatului de pace de la Iași din 1791. De-a lungul anilor, armatele rusești de ocupație au fost un instrument de promovare mai întâi a politicii expansioniste a țarilor ruși, mai apoi a autorităților sovietice, iar după dezmembrarea URSS, acestea au devenit un factor major de presiune în vederea menținerii la putere în fosta RSSM a unor guverne proruse și de susținere a separatismului transnistrean.

În prezent, printr-o politică abilă de presiuni economice, politice și militare, Moscova reușește să-și mențină trupele în următoarele state ex-sovietice: Armenia, Belarus, Kârgzstan, Tadjikistan, Moldova, Georgia și Ucraina. Pentru a-și păstra trupele în Republica Moldova, Georgia și Ucraina, Rusia a declanșat conflicte interne și războaie, ocupând părți din teritoriile acestor țări. Rusia ocupă în Republica Moldova teritoriul care alcătuiește astăzi așa-numita „Republică Moldovenească Nistreană” (RMN), în Georgia – teritoriul republicilor autoproclamate Abhazia și Osetia de Sud, iar în Ucraina – Crimeea și republicile autoproclamate Donețk și Luhansk, regiunile Zaporojie și Herson. Trebuie menționat faptul, că Ucraina în perioada războiului 1991-1992 cu Transnistria separatistă, a sprijinit militar și politic Federația Rusă împotriva Republicii Moldova. A pus la dispoziția rușilor aeroporturi, căile ferate, muniție de război, formațiuni militare de cazaci. În perioada anilor 1991-2022, Ucraina a dus o politică duplicitară cu Federația Rusă și cu alte state din C.S.I., ba mai mult, s-a apropiat considerabil, în afaceri, diplomatic și politico-militar de SUA, Germania, Polonia, Franța și alte țări ale UE. Administrația politico-militară americană a sprijinit, la fiecare etapă, forțele naționaliste proeuropene și proamericane ucrainene. Interesul geopolitic al SUA pentru Ucraina a fost foarte mare, în special, economic și militar.

În diverse surse se menționează, că sub influența Rusiei sovietice, Ucraina a parcurs toate etapele de dezvoltare, ajungând la un nivel important industrial și social-economic; toate tehnologiile din URSS au fost primite de ucraineni, gratis. Ucraina a fost membră C.S.I., însă a promovat programe

economice europene de privatizare, industrializare, agro-alimentare și în alte domenii de activitate. Se mai menționează că de circa 30 de ani, pas-cu pas Ucraina s-a îndepărtat de Federația rusă, s-a militarizat și a pregătit efective militare capabile să lupte cu Rusia și a trădat politic și economic Rusia și slavismul, apropiindu-se de NATO.

Trupele ruse, printr-o operațiune bine pregătită de desant, ocupă în 2014: Crimeea, concomitent o parte din Donbas, populate preponderent de populație rusofonă. Din această perioadă situația dintre Rusia și Ucraina se degradează considerabil. La 24 februarie 2022, trupele militare ruse, sub pretextul ajutorării populației rusofone, invadează Ucraina, desfășoară acțiuni militare de pe mare și uscat. Sunt bombardate majoritatea orașelor mari, infrastructura, obiectivele militare, centrele de comandă, depozite mari de carburanți, obiective energetice, nodurile căilor ferate, etc..

După 240 de zile (la data de 24.10.2022) de război ruso-ucrainean, ale celui mai mare război al secolului XXI, numit de ruși „Operațiunea specială” a Federației Ruse împotriva Ucrainei, peste 15 milioane de ucraineni au trecut granița, s-au refugiat, au migrat în alte state ale lumii. Orașele sunt bombardate, coloane de blindate și tancuri ocupă localitate după localitate, numărul rachetelor aruncate asupra orașelor Harcov, Kiev, Nicolaev, Lvov, Dnepropetrovsc, Odesa, ș.a., se numără cu zecile, zilnic. Sunt deja orașe și localități rurale rase de pe fața pământului (Mariupol, Severo-Donetsk, Artiomovka, Izium, etc). Mii de cladiri rezidențiale și publice, inclusiv de televiziune, antene, rețele de energie și internet au fost distruse; bombardamente s-au înregistrat pe întreg teritoriul Ucrainei: Harcov, Mariupol, Kramatorsk, Odesa, Lvov, Vinița, Cernigov, Kiev, etc.

Este absolut clar că războiul este de lungă durată, că nu se va termina repede, „fulger”, cum a declarat la început conducerea politică de la Moscova.

Deosebit de periculoase sunt acțiunile rușilor și ucrainenilor la cea mai mare Centrală atomoelectrică ENERGOVAR din Zaporojie. Conform datelor Ministrului Apărării a Federației Ruse, Centrala atomoelectrică preluată, ocupată de ruși, a fost atacată, bombardată, în repetate rânduri, de forțele armate ucrainene.

În data de 19 octombrie, dis-de-dimineață, ucrainenii, cu două plutoane din trupele speciale, folosind 37 ambarcațiuni maritime de război, au atacat trupele ruse de pază ale Centralei atomoelectrice. S-a încercat spargerea dispozitivului rusesc pe malul stâng al râului, în zona bazinului de apă Kahovka. Operațiunea ucraineană nu a reușit, Desantul a fost nimicit de

forțele armatei ruse. Ucrainenii au lăsat pe câmpul de luptă 90 de morți și 30 de răniți, 14 ambarcațiuni arse și distruse. În perioada august-septembrie, case, obiective din localitățile Energodar, Zaporojie, au fost zilnic bombardate de artileria ucraineană, Toate atacurile trupelor ucrainene au fost respinse.

Acțiunile militare din ultimul timp, perioada septembrie-octombrie 2022, a forțelor armate ucrainene au avut un caracter ofensiv, în special pe direcțiile: Izium-Lisiceansc, Artiomovsc-Bahmut, Kupiansc-Svatov, Nicolaev-Grivorjosc, Herson-Nicolaev. S-au înregistrat bătălii, lupte grele în Izium, Iampoli, Crasnâi Liman, Bahmut, Makeevca, Lisiceansc.

În zona Crasnâi Liman, forțele armate ucrainene, circa 20.000 militari cu tancuri și blindate au prins „în clește” forțele armate ruse, puțin numeroase și prost echipate. Forțele ruse au băgat rezervele, circa 1000 luptători, au pregătit un coridor de evacuare pentru a scoate din încercuire câteva batalioane rusești. Ucrainenii au recucerit localitățile din zona Crasnâi Liman, Zarecinoe, Torscoe, Makeevca, Cremenaia, Lisiciansc, și alte localități.

În perioada 2-20 octombrie 2022, în mai puțin de o lună, forțele armate ucrainene au atacat dur pe toate fronturile, forțele militare ruse. Regiunea Harcov a fost complet eliberată de ucrainenii, partea de nord a regiunii Donețk a fost parțial eliberată. La Herson s-a format un front nou pe linia Braschin, Borozensc, Malova, unde și astăzi se duc lupte grele între ruși și ucrainenii.

În perioada iulie-august 2022 a fost aruncat în aer de militarii ucraineni, cel mai mare pod care leagă orașul Herson (malul drept) cu malul stâng al Niprului spre Crimeea. Au fost distruse, prin bombardament, o parte din căile ferate din regiunea Herson către Crimeea. Cele mai reușite operațiuni militare ale ucrainenilor au fost: exploziile de la baza militară Saki din vestul Crimeei (09.08.022), unde cele 12 explozii au distrus depozitul de armament, 8 avioane SU-35, completate cu rachete, unde s-au înregistrat peste 100 de morți și răniți. O altă operațiune de succes a ucrainenilor a fost distrugerea și scufundarea crucișătorului Moscova, etalon militar al flotei ruse. Explozii au fost înregistrate și pe podul unic Kerchi-Crimeea.

Forțele militare ruse din Ministerul Apărării, explică cedarea a 33% din teritoriile cucerite în felul următor:

lipsa de efective militare necesare pe un front atât de lung, 1200 km, împânzit de râuri, păduri și obstacole naturale (dealuri, văi);

lipsa unui comandament unic de acțiune și comandă a trupelor ruse pe fronturile de luptă. Greșeli tactice și strategice în lupte și bătălii;

lipsa de măsuri și decizii concrete de întărire a Punctelor de Comandă cu ofițeri și cadre de comandă, profesional bine pregătite (hotărârile șefilor au fost luate cu 5-6 luni întârziere).

Organizația internațională *“Amnesty International”*, într-un raport din 10 octombrie 2022 menționează că „*Tactica*

militară a Ucrainei încalcă regulile războiului ruso-ucrainean. ... Forțele militare ale Ucrainei folosesc civilii ca scuturi umane. ...” Se menționează că ucrainenii lovesc în mașini și oameni care se evacuează din calea războiului. La

1 octombrie 2022, forțele armate ucrainene au bombardat cu rachete drumul spre Herson și coloană de refugiați, producând moartea a 25 de oameni și rănirea a 50 de bărbați, femei, copii.

În localitățile recucerite de ucrainenii, din regiunea Harcov, Zaporojie, o mare parte a cetățenilor de etnie rusă au fost suspectați de colaborare cu serviciile și armata rusă. S-au făcut percheziții în casele cetățenilor rușofoni, s-au verificat telefoanele, convorbirile și adresele oamenilor civili, sunt interogați cetățenii de rând, se întocmesc dosare, se fac arestări.

În data de 17 octombrie a avut loc un schimb de prizonieri: 110 prizonieri ucraineni, reprezentând 108 femei, din care 11 ofițeri, 85 de sergenți și 12 civili, 2 persoane au refuzat întoarcerea în Ucraina; cu 110 prizonieri ruși din care: 72 de marinari civili, care au stat închiși în celule 8 luni de zile, și 38 de militari ruși, participanți la lupte. Schimbul de prizonieri a fost supravegheat de o comisie internațională cu drepturile omului.

În unele localități din Harcov, Izium, Șestavo, Verhni Saltov ș.a., populația locală, proprietarii de case și apartamente au refuzat militarilor ucraineni să instaleze în casele lor „cuiburi” de lunetiști, mitraliere, aruncătoare de grenade. Militarii ucraineni au deschis foc de arme asupra acestora, rănind și omorând 9 persoane. Strategia militară ucraineană, de a așeza tunurile, aruncătoarele de mine și grenade între blocuri de locuit, în casele și apartamentele ucrainenilor, îi determină pe militarii ruși să lovească cu artileria blocurile de unde se trage în ei. Aceasta se face pentru o propagandă antirusă, pentru a crea o stare de frică și emoții, situațiile acestea îi determină pe ucrainenii să fugă din casele lor, din țară, să migreze în alte țări, dar și pentru ajutorarea Ucrainei cu ajutoare umanitare, cu arme și muniții de război.

Din informația nr.59 din 21.10.2022 a Ministerului Apărării Federației Ruse, pierderile Armatei ucrainene de la începutul războiului, 24 februarie 2022, până la 20.10.2022 sunt: **324 avioane, 162 elicoptere, 2296 aparate de zbor (drone), 383 sisteme antiaeriene cu rachete, 5926 tancuri, tehnică motorizată BMP, BTR, 665 mașini și tehnică specială, 3511 sisteme de artilerie, 874 sisteme reactive (RAD, RC30, etc.).**

În luptele pe fronturile din regiunile Lugansc, Donbas, Zaporojie pierderile de soldați și ofițeri uciși, constituie circa 120-250 luptători în fiecare zi, răniți de două ori mai mulți.

În rapoartele, informațiile ruse se menționează că în lupte, până în data de 20 octombrie 2022 au fost uciși circa 2000 combatanți străini.

În perioada 1 ianuarie-14 octombrie 2022, forțele armate și miliția rusă din regiunea Donețk au pierdut 3351 morți și 14090 răniți.

În perioada 15 septembrie-14 octombrie 2022 (30 de zile), pe frontul Donețk-Harcov au căzut în lupte militare și milițieni ruși: 270 morți și 1022 răniți.

În regiunea Herson, în perioada 1 septembrie-20 octombrie 2022 (50 de zile), inamicul (armata ucrainiană) a pierdut 9800 de militari (morți), au fost distruse 320 tancuri, 1590 sisteme și tehnică militară.

Cifrele morților și răniților ambelor tabere, care se vehiculează în rapoarte, pe internet și în documente oficiale ale Ministerelor Apărării rus și ucrainean, sunt uneori false și, deocamdata, greu de precizat. Un inventar corect al morților se va face când se va termina războiul, ceea ce înseamnă că cifra corectă va fi cea care se va transmite opiniei publice.

În legătură cu acțiunile de ofensivă ale armatei ucrainene pe frontul Herson-Nicolaev, administrația militară, împreună cu administrația civilă rusă au evacuat circa 60,000 de oameni (din zonele de luptă). Orașul Herson este întărit din punct de vedere militar, va fi ca o cetate de necucerit pentru inamic, în sud-estul Ucrainei, este preconizat ca un avanpost pentru viitoarele lupte în regiunile Nicolaev și Odesa. Se mai vehiculează și alte informații, că Hersonul va fi temporar părăsit de ruși, pentru a nu pierde trupe și tehnică militară, unde în perioada de iarnă nu se preconizează „operațiunea specială”.

Una dintre măsurile de întărire a armatei ruse este mobilizarea a 300.000 oameni din toate regiunile Federației Ruse: specialiști militari instruiți și pregătiți pentru toate domeniile de activitate militară. Mobilizații din armata rusă execută o pregătire militară, antrenamente și instrucțiuni la poligoane și câmpuri de luptă, adaptate condițiilor de război.

Fostul cancelar al Germaniei, Anghela Merkel, consideră că decizia de a nu accepta Ucraina în NATO în 2008 a fost corectă. „Fostul cancelar, doctor Anghela Merkel, este fidelă deciziilor summitului NATO din 2008 de la București” - a declarat purtătorul de cuvânt al Angheliei Merkel pentru Agenția DPA. Ucraina nu îndeplinește cerințele nici pentru aderarea în UE.

NATO, sprijinită de țări cu un „produs național brut” de 25 ori mai mare decât al Rusiei, este o alianță mult mai puternică decât Rusia. Alianța NATO sprijină Ucraina militar, și asta se face de mai mulți ani. Țările NATO au instruit zeci de mii de soldați și ofițeri ucraineni, dintre care mulți sunt acum în linia întâi a frontului, luptând împotriva rușilor. Aliații NATO au echipat armata ucraineană de-a lungul anilor dar și după invazia din 2014 în Donbas și Crimeea, aliații au asigurat mult sprijin logistic. Se vede bine efectul acestui sprijin în fiecare zi pe câmpul de luptă. Este, bineînțeles, în primul rând meritul ofițerilor, soldaților curajoși ucraineni, dar este și sprijinul echipamentelor și armelor pe care le-au primit de la aliații NATO, care le-au permis să opună o mare rezistență, le-au permis să riposteze cu mult mai eficient decât s-a așteptat Rusia, care a subestimat forțele armate ucrainene și sprijinul NATO față de Ucraina. Alianța Nord-Atlantică va sprijini și mai mult Ucraina.

Rusia este mereu pedepsită de SUA și țările dezvoltate europene prin sancțiuni economice. Ele sunt salutate și aplaudate de presă, de factorii politici din aceste țări. Dar aceste măsuri se întorc ca un bumerang împotriva celor care le iau, afectând mai mult pe europeni decât pe ruși. Rusia Imperială, astăzi stă în picioare, își dezvoltă planificat și acțiunile militare în Ucraina, are același nivel de trai material și social ca și înainte de război. Răspunde țărilor „neprietenase” cu alte măsuri, dezvoltă piața și relațiile economice cu țările din Eurasia, în special cu China, India, Pakistan, Iran, Turcia, ș.a.

Șeful serviciului de informații pentru Apărare din Marea Britanie, general-locotenent sir Jim Hockenhull, care urmărește foarte îndeaproape războiul dintre Rusia și Ucraina, spune că nici Rusia și nici Ucraina nu vor realiza „**nici o acțiune militară decisivă în Ucraina în acest an, 2022, iar conflictul dintre aceste țări va fi lung**”.

În concluzie, acest război, dintre Federația Rusă și Ucraina, marchează criza mondială, este un element al luptei între globalism și național-suveranism. Această bătălie continuă. După acest război ruso-ucrainean, indiferent de ce se întâmplă în Ucraina, o mare parte a lumii se va deglobaliza aproape complet, iar în zona de influență euro-atlantică, mai multe state vor pune propriile interese peste interesele comunitare sau ale organizației militare. În zona euro-atlantică, deglobalizarea a fost accelerată de Brexit și guvernarea americană a lui Donald Trump, cel care ne-a spus că globalizarea este „**gogorița băgată forțat pe gâtul popoarelor**”. Indiferent de voința bancherilor mondiali, în frunte cu Rothschild, Soroș ș.a., deglobalizarea merge înainte. Tipărirea de bani fără acoperire în aur, șmecheriile financiare și datoriile statelor, inclusiv a României, față de marii bancheri (cămătari ai lumii) vor opri deglobalizarea și modificarea radicală a modului în care a evoluat situația mondială și omenirea. Mințile luminate ale lumii (filosofii, economiștii ș.a.) cred că schimbările vor veni, în ciuda **crizei mari a sistemului mondial** în care ne găsim.

**Col (r), conf. univ., dr.ing.
Anatol MUNTEANU,
membru al Academiei
Oamenilor de Știință din România**

Bibliografie:

1. Gribincea, Mihai, „Trupele ruse de ocupație în Republica Moldova. Culegere de documente și materiale”, Editura CARTIER, București, 2020;
2. Muntean, Anatol, „Epopoea Libertății. Războiul de la Nistru (1990-1992)”, Editura LUMINA TIPO, București, 2012;
3. Muntean, Anatol, „Sacrificiu și trădare. Războiul de secesiune din Republica Moldova (1990-1992)”, București, 2005;
4. JUSTIȚIARUL, revista de investigații;
5. Информационная сводка о ходе Специальной военной операции на Украине, «Союза офицеров» Международного Всеславянского комитета.

Secvențe de la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare Românesc de la Țiganca

(0 zi luminată și înălțătoare de Ispas – 1 iunie 2006)

Basarabia interbelică a avut frumoase tradiții naționale și creștinești, care au contribuit la educarea patriotismului și spiritului civic al populației. Una dintre ele era cultul față de mormintele ostașilor decedați în conflagrațiile mondiale și sărbătorirea Zilei Eroilor. La patruzeci de zile după Paște, de Ispas, autoritățile militare și civile, clerul, reprezentanții instituțiilor de învățământ, elevii, studenții, ș. a. se îndreptau în coloane cu brațe de flori spre cimitirele militare, pentru a aduce omagiu celor căzuți la datorie. Subliniem că toți morții erau tratați cu același respect, indiferent de naționalitate, ori țara pentru care au luptat cu voie ori fără voie în armate inamice.

Cu regret această tradiție purificatoare de suflete, acele acțiuni care îndemnau la toleranță, au dispărut din viața publică a Basarabiei, odată cu ocupația sovietică și înființarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Sfidând cu cinism legile scrise și nescrise ale umanității, Moskova a dispus distrugerea cimitirelor militare germane și românești. Și asta în situația în care cimitirele sovietice erau păstrate și îngrijite în toate țările din Europa.

Căderea comunismului a făcut ca Ziua Eroilor să-și regăsească locul în calendarul național al României. Nu și în cel al Republicii Moldova, unde democrația reală răzbate cu mare greu. După 1989, cinstirea eroilor români și sărbătorirea Zilei Eroilor se face în Basarabia la nivel de voluntariat. Unde să mergi în această zi în mod organizat, dacă cimitirele românești au fost distruse?... Și cine să mobilizeze populația, dacă nu există voință politică, dacă înaltele autorități evită stăruitor subiectul, pentru a nu „supăra” colosul rus, și a nu crea noi disensiuni cu un imperiu ce continuă să planeze asupra micii republici?..

În astfel de împrejurări vitrege, la Chișinău este sărbătorită Ziua Eroilor, inițiată după destrămarea

URSS de Asociația Veteranilor de Război din Armata Română, regionala Basarabia, condusă la vremea sa de Gheorghe Ghimpu. În spațiul fostului Cimitir Militar de pe actuala stradă Decebal a fost instalată o cruce de lemn cu inscripția „Glorie Ostașilor Români”. De 9 mai, Ziua Eroilor și Ziua Armatei Române oamenii cu simțire românească, îndrumați de regretații Gheorghe Ghimpu, Alexandru Usatiuc, Vadim Pirogan, de istoricul Ion Buga, iar în ultimul timp de veteranii de război din Transnistria și noua generație de organizatori, se adună la fostul Cimitir Militar pentru a aduce omagiu ostașilor români. Sunt prezenți la aceste acțiuni reprezentanții Ambasadei Române. (1)

Pe 1 iunie 2006, de Ziua Eroilor, acest loc sacru din zona Gării, lăsat de autorități de izbeliște, a rămas singuratic, deoarece chișinăuienii au ținut să asiste la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare de la Țiganca. Ziua Înălțării Domnului din acel an va rămâne în istoria Republicii Moldova și a României ca una în care s-a onorat o datorie morală și creștină mai veche a românilor de pe ambele maluri ale Prutului, zi în care s-a înlăturat o nedreptate și o impietate.

Restabilirea cimitirului de la Țiganca s-a făcut de către Oficiul Național pentru Cultul Eroilor de pe lângă Guvernul României, cu banii alocați de Guvernul României. Părea că prin această acțiune se pusese temelia unei noi politici de stat privind problema cimitirelor militare românești din Republica Moldova, lucru salutar și absolut necesar.

Am avut bucuria să asist la inaugurarea Cimitirului de Onoare de la Țiganca, eveniment larg reflectat în presă. S-ar putea ca într-un viitor mai mult ori mai puțin îndepărtat el să devină subiectul unui volum, care va permite cititorilor de azi și de mâine să asiste imaginar la cele petrecute în ziua de 1 iunie 2006, în

apropierea unui sat basarabean de pe malul Prutului. Personal am surprins câteva secvențe din atmosfera evenimentului, care m-au impresionat și sper să impresioneze și cititorii.

Chiar din momentul intrării în cimitir mi-au atras atenția trei țărănuțe, cu nasuri proeminente și pielea arsă de soare, cu fuste largi și lungi, și părul ascuns sub basmale. Așteptau cuminte începerea ceremoniei. Erau bulgăroaice din com. Stoianovca (Stoienestii).

– Voi veniți de la *Chișiniov*?, m-a întrebat cu zâmbet binevoitor una dintre ele.

Mi-au plăcut întotdeauna oamenii de rând, fără funcții, fără nume sonore, dar care pot fi comori de înțelepciune, gândire și cumsecădenie omenească. Aflasem că doamna avea „*trei clasuri la români*”, și că în timpul războiului veneau cu învățătoarea la cimitir pentru a depune flori la morminte. Toate cele trei femei dezaprobau distrugerea cimitirului, transformat în fermă de vaci și porci, căci aceasta a fost soarta lui sub regimul sovietic.

– Și era atuncișă *țântirimul* jinovat? Șineva care era mare, o făcut ferma.

– Foarte bine o înșeput să facă!, salutau bucuroși țărănuțele acțiunea de refacere a cimitirului (*țântirim* – cimitir, M. V.-I.).

Am preferat să urmăresc ceremonia inaugurării cimitirului din vârful unui delușor, ca să pot cuprinde cu ochii întreaga panoramă. În apropiere s-au instalat vreo 10-15 tineri și tinere, printre care un grup de studenți de la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, elevi de la școala din Stoienestii, câțiva maturi, și un călugăr – tânăr, suplu, cu o figură de sfânt. A stat tot timpul cu ochii țintiți la ceremonie, fără să scoată o vorbă. Se vedea că era preocupat doar de ceea ce se petrecea în fața lui, și nu dorea să scape nici o clipă din istoria la care asista.

Două frumoase și timide domnițe din satul Cania – Nina și Sofia a lui Viaceslav Gribincea, născute în 1986, respectiv 1990, încercau să-mi explice de ce au ținut neapărat să participe la inaugurarea cimitirului. Emoționate că stau de vorbă cu o „ziaristă”, se străduiau să găsească cuvintele potrivite pentru a-și exprima sentimentele. Nu era însă nevoie. Figurile lor luminate vorbeau de la sine.

– Am venit pentru că avem credință. Suntem dintr-o familie credincioasă. Mergem la biserica din Cania. Ne-a anunțat despre acest eveniment preotul paroh Vasile Burduja. Dânsul este un bun român.

M-am gândit cu admirație la frumosul nostru tineret, educat după 1989 în spirit românesc-creștin, receptiv la valorile naționale, la preotul din

Cania, care contribuie la revigorarea românismului în Basarabia, afectată grav de rusificare. Nu bănuiam că voi mai auzi în acea zi de onorabilul părinte.

Peste un timp ceremonia oficială se încheiase. Pe delușor rămăsese doar subsemnata, călugărul și încă doi bărbați de cca 55 de ani. Continuum cu toții să admirăm de la o parte evenimentul și oamenii care au umplut cimitirul, presărând flori pe mormintele eroilor, așa cum se proceda în Basarabia până la 1944, așa cum îndeamnă cântecul „Imnul Eroilor”, pe versurile lui I. Dormidont, muzica de I. Brătianu. La un moment dat vroiam să cobor și eu la vale spre morminte, când mi-a atras atenția exclamația unuia dintre bărbați, rostită cu multă admirație:

– *Nado je! Doljno bilo proiti bolee 60 let, citobî tak oblagoroditi, obkulituri eto mesto!* („Nemaipomenit! A trebuit să treacă peste 60 de ani, ca să înnobilezi, să culturalizezi acest loc!”).

La Chișinău, de la un vorbitor de limba rusă, te poți aștepta mai degrabă la o exclamație de genul „*fașistkoie kladbișe*” („cimitir fascist”). O astfel de atitudine față de cimitirele militare românești este rezultatul propagandei sovieto-comuniste în tratarea celui de-al doilea război mondial, care prinde mai lesne la orașeni. Știu asta din propria experiență. Prin 1999, de Paștele Blajinilor, mă plimbam prin cimitirul bisericii „Sfânta Treime” din apropierea Gării, în căutarea persoanelor care mi-ar fi oferit informații despre fostul Cimitir Militar din vecinătate, menționat la începutul articolului. La întrebarea mea binevoitoare adresată unui domn în vârstă, acesta mi-a replicat tăios în rusă: „*Vî cito, fașistka?*” („Ce? Sunteți fascistă?!”). Uimită, l-am întrebat de ce spune așa? Răspunsul a fost: „*Potomu cito eto bilo fașistkoe kladbișe*” („Fiindcă acesta a fost cimitir fascist!”). Ca să vezi până unde poate ajunge logica unui „homo sovieticus”, îndoctinat și înveninat de ideologia comunistă... Ești declarată „fascistă” doar pentru că întrebi de un cimitir militar, altul decât cel sovietic.

Agresivitatea sovietică este soră cu ignoranța. Nici acel tovarăș, nici mulți alți cetățeni ai Moldovei sovietice nu știu că fostul Cimitir Militar din Chișinău s-a înființat în sec. XIX; că în el își dormeau somnul de veci nu numai militari români, dar și ruși, cehi, francezi, polonezi, austrieci; că datorită grijii mareșalului Ion Antonescu și a statului român, în 1942 el a fost transformat nu numai într-un loc de reculegere și acțiuni patriotico-religioase, dar și într-o podoabă arhitecturală a orașului. Dintr-un cimitir oarecare el devenise o adevărată operă de artă. Prima frază pe care o rosteau băștinașii din

mahalalele învecinate, Meleștiu și Muncești, când îi întrebam de cimitirul militar, suna invariabil „Era foarte frumos!”. Când se distruge cimitirul, lumea din vecinătate plângea și își făcea cruce, văzând cum se încărcă de-a valma în camioane pământ amestecat cu oase umane. Ori cranii, brațe, ce cădeau pe asfalt din mașinile care transportau macabra încărcătură (din amintirile unchiului subsemnatei, Petru Zgărdan). Oare care era destinația transportului? Ar trebui să aprindem lumânări și în acel loc, dacă aflăm de el.

Am descris cazul de la Cimitirul bisericii „Sfânta Treime” într-un studiu despre Cimitirul Militar din Chișinău. (2) Rămăsesem cu un gust amar de la întâlnirea cu rusul chișinăuian. Cu atât mai mult m-am bucurat să întâlnesc la Țiganca o abordare umană și creștină din partea unui vorbitor de limbă rusă. N-am putut să trec pe lângă exclamația admirativă „Loc înnobilit, culturalizat!”. Domnul se grăbea, dar l-am convins să ne așezăm pentru câteva minute pe iarbă.

– Cum vă numiți?

– Ivan Dan. *Po vașemu Ion Petru Dan*, adăugă dânsul cu zâmbet prietenos, văzând că scriu în grafia latină („În limba voastră Ion Petru Dan”). (3)

Era și el bulgar din Stoianovka. Avea o figură cuminte și inteligentă. Trecea cu ușurință de la rusă la română, și invers. Considera că prin acțiunea de astăzi se înlătură o nedreptate. Lucrase cândva zootehnician. Situația economică dezastruoasă din Republica Moldova de după 1990 l-a determinat să se facă paznic. Deși s-a conformat cu noul statut social, vorbește despre locul său de muncă cu o doză de jenă. Dar... La vârsta lui, și în astfel de timpuri, nu prea ai din ce alege.

– Tatăl meu a participat la transportarea și înhumarea cadavrelor din raza satului Țiganca, mărturisește dl Ivan-Ion Dan. Îi ducea cu căruța. După război nu era piatră, și crucile de la Cimitirul Țiganca au fost duse la Cania. Au construit cu ele Centrul de colectare a cerealelor.

Bulgarul mă tot îndemna să aflu mai multe detalii despre cimitir de la călugărul ce continua să stea încremenit pe vârful colinei.

– El știe totul despre cimitir, insista dânsul.

M-am gândit că tânărul călugăr era probabil implicat în refacerea cimitirului, odată ce privea cu nesaț evenimentul. Mi-ar fi plăcut să-l cunosc, dar în timp ce discutam cu domni, el dispăruse.

Al doilea bărbat – Bojoancă Gheorghe Isac, tractorist, era un moldovean din satul Țiganca. Intrase și el în vorbă.

– Am auzit de la părinți un cântec: „*La gura,*

la Epurenii / Mor frații basarabeni / Pe șoseaua de Țiganca / Curge sângele ca apa / Unii strigă mamă, mamă / Alții copilașii-și cheamă”. Prin anii 1959-60 cântecul se mai cânta în sat, la lucru, la sărbători, de 9 mai. Acum nu se mai cântă. Tinerii nu-l mai cunosc. Nici eu nu-l mai țin bine minte.

Ce coincidență! Cu vreo trei săptămâni în urmă aflasem de la cântăreața Veta Ghimpu-Munteanu de un cântec despre bătălia de la Țiganca, cântat de consătenii săi din com. Paicu, raionul Cahul, adus după spusele ei de lăutarii de peste Prut. Cântecul a fost imprimat la vremea sa pe CD, în interpretarea ansamblului „Tălăncuța”. Numai că în el basarabenii sunt înfățișați într-o altă lumină. Una dintre strofe sună astfel: „*Pe dealul din Epurenii / Stăteau frații basarabeni / Și puneau rușii la cale / Să tragă să ne omoare*”.

Cine o fi acel autor anonim al versurilor, când și în ce împrejurări le-o fi scris, dar e dureros să auzi o astfel de afirmație în adresa românilor din Basarabia, după mine nedreaptă. Vreau să cred că nu frații basarabeni puneau rușii la cale să tragă. Poate doar dacă erau basarabeni de alte etnii, dar și aceștia erau în general loiali statului român, căci 22 de ani de administrație, instruire și educației românească a dat roade benefice. Cei care dădeau ordine să tragă erau cel mai probabil ofițerii armatei lui Stalin. Aici trebuie să-i spună cuvântul istoricii militari.

I-am vorbit despre cântecul cântat în com. Paicu dlui colonel Ilie Schipor, de la Oficiul Național „Cultul Eroilor”, responsabil pentru construcția și inaugurarea Cimitirului de la Țiganca, fost director al Muzeului Național Militar din București. L-am cunoscut pe dl colonel prin anii '90, când mă documentam la muzeul condus de domnia sa pentru studiul „Cimitirul Eroilor din Chișinău”. Energic, bun organizator și mare sufletist, dl Schipor a invitat-o la inaugurare pe Veta Ghimpu-Munteanu, și cântecul a fost interpretat de pe o scenă improvizată, în istorica zi de 1 iunie 2006. Sugerez Oficiului Național pentru Cultul Eroilor și conducerii din Cahul și Cantemir să-și asume grija pentru culegerea și imprimarea cunoscutului odinioară cântec, care circula pe ambele maluri ale Prutului. E bine să se adune cât mai multe variante ale acestei creații populare, născută în urma unui război fratricid impus. (4)

În vâltoarea evenimentului nu m-am priceput să întreb de cântec pe doamnele din Cania, pe care le-am cunoscut spre sfârșit. Programul se încheiase, lumea se rărise. Au plecat autocarele cu delegațiile din România. În scurt timp urmau să plece și cele

sosite din Chișinău. La mesele lungi din lemn, unde se împărțeau ouă roșii, cozonac și câte un păhărel de vin de sufletul eroilor, rămăseseră doar oamenii din satele învecinate. Nu aveau unde să se grăbească. Femeile pe care le zărisem formau un grup de cca șase persoane, așezate comod pe iarbă. Se evidențiau de cei din jur, deoarece venise cu mâncarea de acasă, așa cum se vine în Basarabia la cimitir de Paștele Blajinilor. Înșiraseră totul pe o cuvertură și meseau.

– Cum de v-ați priceput să veniți la cimitir cu mâncare, le întreb? Nu prea văd să fi făcut alții la fel.

– Părintele Vasile Burduja de la biserica din Cania ne-a învățat. Am venit la cimitir cu ce-a dat Dumnezeu.

Dumnezeu le-a dat multe și gustoase – ouă roșii, pască, cozonac, găluși (sarmale), plăcinte, peste, găină friptă de casă, etc. Nu pot uita nici azi plăcintele cât roata de la Cania. Femeile se întreceau să-și exprime admirația față de preotul lor. Regret că n-am izbutit să-l cunosc pe păr. Burduja și să discut cu sfinția sa. Microbuzul cu echipa de la „Literatura și arta”, în frunte cu Nicolae Dabija, era ultimul transport spre Chișinău, și m-am rugat pasageră.

O fi vre-o legătură de rudenie, o simplă coincidență de nume, ori o semnificație, dar în studiul despre Cimitirul Eroilor din Chișinău scriam despre paznicul de la cimitir Burduja. Locuia pe teritoriul cimitirului. Avea grijă de el și după ocupația sovietică. Se întâmpla să gonească caprele și vacile din mahalalele învecinate, atrase de iarba verde și grasă (în acei ani prin mahalalele Chișinăului se mai țineau capre și vaci). Fidelul paznic Burduja a fost arestat de sovietici și deportat în Siberia pe motiv că în 1941-42 a fost implicat în supravegherea prizonierilor sovietici, care lucrau la reconstrucția cimitirului. I-am căutat rudele. Am mers la mormântul lui de la Cimitirul „Sf. Lazăr” din Chișinău, zis și „Doina”. Era vecin de peste drum cu bunelul meu după mamă, Parfenie Zgărdan, gospodar din mahalaua Melestiu. Poate au fost și prieteni.

Atitudinea creștină a oamenilor simpli de diverse etnii față de evenimentul de la Țiganca a fost în dezacord cu atitudinea față de el a structurilor de stat din Republica Moldova. Principalul program de știri „Mesagerul” al televiziunii publice moldovenești, subordonată voinței politice a Președintelui Vladimir Voronin, a dat de la inaugurare doar un material scurt de câteva secunde, și acela la sfârșitul programului. Aproape toată informația era în jurul Zilei Internaționale a Copiilor, importantă și ea, dar nu mai importantă decât Ziua Înălțării Domnului și

măreața acțiune de la Țiganca. Fără îndoială, știrea zilei era Țiganca. Cu Țiganca trebuia să înceapă știrile „Mesagerul” în ziua de 1 iunie 2006, dacă ar fi ținut la titulatura de „Televiziune Publică”.

Totuși acea zi frumoasă de vară a fost o Izbândă. Și asta se datorează unor oameni cu suflete de creștini, cunoscuți și mai puțin cunoscuți publicului larg. Cu toții au contribuit, picătură cu picătură, la construcția Cimitirului de Onoare de la Țiganca. Lansez invitația să-i cunoaștem. Să scriem despre ei. Să scrie ei despre ei, și contribuția lor la inaugurarea cimitirului. Despre Neculae Popa, cel care a contribuit „spectaculos” la construcția ansamblului, trebuie să scrie cei care l-au cunoscut, căci între timp a plecat în ceruri. (5) Îmi imaginez, privind cu ochii viitorului, un simpozion intitulat „Inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare de la Țiganca” și o culegere cu același titlu.

În numele adevărului și a corectitudinii trebuie să spunem că deși inaugurarea cimitirului nu s-a desfășurat la înalt nivel de stat, lucrurile s-au întâmplat – paradoxal – pe timpul președinției lui Vladimir Voronin. Presupunem cu voia dlui președinte Vladimir Voronin. Politica moldavă oscilează între democrație și totalitarism, între România și Rusia, între românism și moldovenism primitiv. Uneori interesele personale a celor de la putere, coincid cu interesele națiunii, și atunci câștigă nu doar cei de la putere, dar și națiunea. La mijloc putea fi conjunctura politică, ori chiar dorința sinceră și ascunsă a omului și ofițerului Voronin, pe care n-o putea manifesta public, căci ar fi fost atacat imediat de colegii de partid. Ce reacție „chimico-politică” s-o fi produs în culisele Președinției în 2006, dar cimitirul de la Țiganca a devenit o realitate.

După inaugurarea Cimitirului de la Țiganca dl colonel Ilie Schipor mi-a mărturisit că următorul cimitir militar de onoare restabilit va fi cel de la Chișinău. M-am bucurat mult. La solicitarea domniei sale i-am înmănat o mapă cu documente de arhivă, pe care le-am descoperit la Muzeul Militar pe vremea conducerii domniei sale. Dosarul conține date relevante din istoria cimitirului, inclusiv liste cu numele ostașilor înhumați. Fondul „Cultul Eroilor”, din care am selectat documentele, se păstrează și astăzi la muzeu, deși este administrat de Oficiul Național „Cultul Eroilor”. Subsemnata a studiat o parte infimă din dosare. Ne putem imagina doar câte alte comori documentare conține el. Puțin studiata arhivă „Cultul Eroilor” așteaptă răbdător cercetătorii. Aș accentua – așteaptă tinerii cercetători. Ne gândim mai degrabă la studenții și elevii din învățământul

teologic. Un acord de colaborare între instituții ar rezolva ușor problema, iar societatea s-ar alege cu noi și inedite studii, realizate de tineri pe cale să-și descopere vocația de istoric. Nu trebuie decât inițiativă, muncă, efort, implicare și îndemn insistent din partea profesorilor.

Revenind la Cimitirul militar din Chișinău, de la care am pornit articolul. Ce s-o fi întâmplat după Țiganca în culisele politicii moldave, ce-o fi cu schimbătoarea și capricioasa voință politică, dar locul fostului Cimitir Militar din Chișinău stă și azi în paragină, reînviind 2-3 ori pe an datorită voluntariatului și românismului basarabenilor. Vrem să credem totuși în schimbare. Ne-am bucura mult dacă frumosul de odinioară cimitir din capitala Basarabiei va deveni o realitate pe timpul mandatului actualului Președinte al Republicii Moldova, doamna Maia Sandu, Dumnezeu să-i dea sănătate și putere!...

1 iunie 2006, Țiganca.

3-8 iunie 2021, februarie 2023, București.

Note:

1. Cimitirul Militar de Onoare din Chișinău a fost distrus de sovietici în anii '50 al secolului trecut, pentru ca în locul lui să se înalte Institutul de Ftiziopneumologie, căruia i se spunea în popor Institutul de Tuberculoză. A fost distrus și el la rândul-i după 1990 cu ajutorul armatei, într-o noapte, de neocomuniștii de la Chișinău și Tiraspol. Suprafața clădirii și a anexelor distruse, care alcătuia aproximativ jumătate din teritoriul fostului cimitir militar, a fost cumpărată de cineva „invizibil”, prin tranzacții oculte și dubioase, pe timpul președinției lui Vladimir Voronin. Se zvonește că aici urma să se extindă molul din vecinătate.

Crucea de lemn cu inscripția „Glorie Ostașilor Români” a fost instalată pe fundamentul fostei Capele Militare din cimitir, dărmată de autoritățile sovietice. Rămăsese doar fundamentul, pe care între timp s-a înălțat un foișor. Cei cu ideea foișorului s-o fi gândit că e un loc perfect de întâlnire a bolnavilor de tuberculoză cu rudele sale. Poate se bucura de el și personalul medical.

Prin anii 50-60' ai secolului trecut un băiat cu inimă bună din sudul Basarabiei a stat în acel foișor, fără să știe de povestea lui, când venea în vizită la suferindul său tată. Copilul a devenit arhitect, și după 1990 și-a propus să reconstruiască capela. A găsit schițele, proiectele, s-a zbatut, dar a izbutit

să refacă doar fundamentul, între timp devenit ruină. Întâmplător ori nu, dar arhitectul locuiește în apartamentul unui bloc, din geamurile căruia se vede ca în palmă „cimitirul”. Probabil privește spre el cu tristețe, pentru că n-a izbutit să-și realizeze frumosul vis, dar și cu bucurie, căci datorită lui fundamentul fostei capele militare a devenit o tribună și o mărturie a românismului basarabeian, de unde se țin discursuri în zilele festive. Arhitectul și băitul cu inimă bună din sudul Basarabiei se numește Iurie Casap. Cu regret crucea de lemn s-a încovoiat din cauza intemperiilor timpului. Știu că se lucra la un proiect pentru instalarea unei cruci de piatră, care între timp s-a stopat.

2. Vieru-Ișaeu, Maria. Din istoria Cimitirului Eroilor din Chișinău, Alfa și Omega, 1999, 16-31 mai; Sărbătorirea Zilei Eroilor la Chișinău în perioada interbelică și în prezent, Alfa și Omega, 1999, 1-15 iunie; Încă o dată despre 9 mai, Ziua Eroilor și Cimitirul Eroilor din Chișinău, Literatura și arta, 2001, 12 iulie.

3. Forțele ostile au manifestat rea voință și față de grafia latină. După adoptarea legii în Parlament despre trecerea la grafia latină, în spațiile publice din Chișinău au început să apară, ca ciupercile după ploaie noi și noi inscripții în grafia latină. Peste noapte însă cineva „muncea din greu”. Dimineaua trecătorii vedeau litere dezbatute de pe firmele instituțiilor și a magazinelor. Ceea ce n-a împiedicat înaintarea cu pași rapizi a grafiei latine. Oamenii negri din noapte s-au plictisit probabil, și până la urmă au cedat.

4. Războiul fratricid a marcat și familia subsemnatei. Cumintele meu tată, Ioachim Vieru, originar din Chișinău, născut în 1922, a luptat în al II-lea război mondial în armata sovietică. După ocupația din 28 iunie 1940 basarabenii au fost declarați de noul regim „cetățeni sovietici” și mobilizați ulterior într-un război pe care nu și-l doreau. Mii de flăcăi basarabeni au devenit „carne de tun”. Nesupunerea însemna condamnarea la moarte.

Când a început războiul, fratele mai mare al tatălui, „*nanu Steopa*” (Ștefan), făcea stagiul militar în România. A luptat în Armata Română, ajungând prizonier în Siberia. De 9 mai, ziua sfârșitului celui de al II-lea război mondial, sărbătoare mare și importantă în fosta URSS, mergeam obligatoriu cu tatăl (papa) în vizită la „*nanu Steopa*”, chiar dacă frații au luptat în armate adverse. Era însă un „dar” la revederea fraților din acea zi... Papa povestea în imagini vii despre cum a luptat în război, cum a fost rănit la picior în Cehoslovacia, cum a rămas în viață printr-o

minune. Lupta în infanteria motorizată, o bombă a nimerit în tanc, și din aproximativ 20 de camarazi au rămas în viață doar doi – el, norocosul, alegându-se cu schijă la picior și gradul III de invaliditate. Muncitor calificat, cu o meserie impresionantă de fochist, papa avea mentalitate de „european”. Nu agreea comuniștii, vorbea admirativ despre țările prin care a trecut cu războiul, mai ales despre Cehoslovacia, unde a stat în spital, și unde o asistentă medicală se îndrăgostise de el. Când se certa uneori cu mama spunea: „Mai bine rămâneam în Cehoslovacia și mă însuram cu ea”.

„*Nanu Steopa*” tăcea de 9 mai. Nu se cuvenea ca „dușmanii” să vorbească în acea zi. N-a povestit niciodată despre război și prizonieratul din Siberia, deși încercam să-l provoc la amintiri. Paradoxul este că unchiul a intrat ulterior în partidul comunist, iar papa n-a fost niciodată adeptul comuniștilor. Trăia în cochilia lui de moldovean, născut în perioada României Mari. Stătea doar cu postul de radio București, ascultându-i pe Maria Tănase, Maria Lătărețu, Ioana Radu, Gică Petrescu, Doina Badea, Margareta Pâslaru, Dan Spătaru, etc., „contaminându-mă” și pe mine de muzica bună populară și ușoară românească. Nu l-am auzit niciodată vorbindu-i de rău pe „ocupanții români”, spre deosebire de părinții unor cunoștințe de-ale mele, ori colegi de clasă. De altfel și mama mea, Anastasia Vieru, născută Zgărdan, muncitoarea la o fabrică de confecții din Chișinău, nu agreea comuniștii. Îi numea „boieri”. Iar despre rușoace spunea: „*Au venit în cufaiși și șibote de chirză, și amu si fac cucoane*” (*cufaică* – pufoaică, *chirză* – cizme din pânză impregnată). Și mai avea mama o vorbă: „Toți golani cu paltoane, numai eu cu *cofta* mamei” (*coftă* – jachetă). Așa se spunea la Chișinău despre nechemații de după 28 iunie 1940, care prădau magazinele „burgheze”.

Nu știu ce gândea unchiul despre români, dar bănuiesc că el s-a ascuns de trecutul său prin aderarea la partid. Mă mir și azi cum de organele respective n-au ținut cont de dosarul lui? Ori poate dosarul n-a existat, deoarece dânsul a izbutit să-și ascundă trecutul „criminal”? Pe de altă parte, în fosta URSS muncitorii și țărani erau bineveniți în partid într-un număr cât se poate de mare, spre deosebire de intelectuali, cărora li se fixaseră „un procent mic de intrare”. Or, nanul a lucrat o viață fierar, meserie la fel de impresionantă ca cea de fochist.

Închei nota de istorie orală și „război fratricid”, cu un gând luminos din copilărie. O parte din sensibilitatea care mă caracterizează vine probabil și din meseriile de fochist și fierar, ambele pe cât de

bărbătești, pe atât de poetice. Papa mă lăsa cu zâmbet jucăuș și îngăduitor să arunc lopeți cu cărbune în imensele cuptoare cilindrice, iar unchiul îmi permitea să scot din foc fierul încins, și să bat în el cu ciocanul. Fascinația venea de la foc, scânteii și jocul de culori, când roșii, când albastre, când galben-violet, ori de alte nuanțe.

Am adăugat această nota la sugestia bunei mele cunoștințe din București, Mihaela Tomescu, născută Bilan, bucovineancă originară din Rădăuți, vrednică creștină și admiratoare a basarabenilor. Când i-am povestit despre frații ce au luptat în armate adverse, Mihaela m-a îndemnat pe un ton hotărât: „Scrie despre asta neapărat! Este cea mai bună mărturie, pentru că e reală, personală!”. Îi mulțumesc mult!

5. Deținutul politic, regretatul Neculae Popa, membru al Consiliului Româno-American din Los-Angeles, președintele Consiliului Româno-American, a jucat un rol declanșator în reconstrucția Cimitirului Militar de Onoare de la Țiganca, venind la Ministerul Apărării din București (ori Oficiul „Cultul Eroilor”, ori în ambele instituții, îmi scapă acest detaliu), cu un sac umplut cu oase, adunate de el pe dealul fostului cimitir de la Țiganca. Oasele au ieșit la suprafață în urma construcției fermei și a scurgerii timpului. Cazul este descris într-o carte, care i-a fost dedicată.

Printre acțiunile patriotice românești ale lui Neculae Popa se înscrie sponsorizarea broșurii „Cimitirul Eroilor din Chișinău”, care cuprinde și studiul subsemnatei. Ideea editării studiului a pornit de la istoricul Mihai Tașcă, extinsă după consfătuirea unui grup de intelectuali, ținută la Muzeul Militar din Chișinău. La consfătuire a participat și regretatul Neculae Popa. Noi, cei din jur, ne simțeam onorați de prezența acestui martir și luptător anticomunist, originar din orașul-port Brăila. Scopul principal al editării broșurii era familiarizarea ambasadelor din Chișinău cu istoria și problema fostului Cimitir Militar.

Lucrând la articol am descoperit în internet interviul realizat cu Neculae Popa de domnia Marian Clenciu și Mihai Nicolae, pe 16 iunie 2016, în sediul Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”. Le mulțumim și îi felicit pentru acest prețios document video-sonor.

Maria VIERU-IȘAEV
Chișinău

File de istorie - 82 de ani de la Masacrul de la „Fântâna Albă”

Ziua de 1 aprilie a devenit prin Legea 68/2011 Ziua Națională de Cinstire a memoriei românilor victime ale Masacrului de la Fântâna Albă și din alte zone ale deportărilor, ale foametei și altor forme de represiune organizate de regimul totalitar sovietic în ținutul Herța, Nordul Bucovinei și întreaga Basarabie.

După semnarea la Moscova a odiosului și nedreptului pact de neagresiune sovieto-german, Pactul Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939, URSS a ocupat în 1940 Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Astfel, în doar 4 zile după ultimatumul guvernului sovietic de evacuare a armatei și administrației române din 26 iunie 1940, mai mult de 3 milioane de români s-au trezit peste noapte pe un teritoriu străin, în care originile, tradiția, cultura și religia lor nu erau acceptate.

Numeroși români bucovineni au fost arestați, omorâți deportați, au început să fie închise bisericile, confiscate proprietățile, așa încât multe familii au început să treacă noua graniță și să vină în România unde se aflau neamurile, cei dragi ai lor. Unii au reușit, alții au fost arestați sau împușcați la graniță. Pentru a stârpi din fașă acest fenomen de trecere a graniței, instrumentul cel mai eficace era instituirea fricii. Autoritățile sovietice au ordonat la comanda lui Stalin numeroase crime.

În luna ianuarie 1941 Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne (NKVD), prin proprii propagandiști și agitatori, a lansat prin toate localitățile ținuturilor

Monumentul ridicat la Hliboca (Bucovina de Nord, în Ucraina de azi), în 2009, în memoria victimelor masacrului de la Fântâna Albă.

Credit foto: Arhiva CISAC/Memorialul Sighet

anexate, zvonuri mincinoase, potrivit cărora ar fi permisă trecerea graniței spre România.

Ca urmare a acestor zvonuri și informații false, cetățenii români s-au organizat și în data de 1 aprilie 1941, chiar în ziua de Paști, un grup mare de oameni, din mai multe sate de pe Valea Siretului, s-au îndreptat către granița sovieto-română purtând un steag alb și însemne religioase (prapuri, cruci din cetină, icoane).

Când au ajuns în locul numit Poiana Varnița, la 3 km. de graniță, grupul de peste 3000 de oameni a fost surprins de soldații și grănicerii sovietici ascunși în pădure. Cei mai mulți dintre ei, la comanda și cu știrea lui Stalin, au fost secerați de gloanțe, apoi aruncați în gropi comune, unii fiind îngropați de vii, fiind cea mai sângeroasă crimă stalinistă, iar supraviețuitorii au fost urmăriți, torturați și deportați.

Localitatea Fântâna Albă, se află în prezent pe teritoriul Ucrainei.

Legea 68/2011, prevede ca pe data de 1 aprilie, în România să se organizeze comemorări oficiale și alte activități menite să cinstească memoria românilor care au căzut victime masacrelor, deportărilor și foametei din cauza regimului totalitar sovietic în Nordul Bucovinei și întreaga Basarabie.

Amintim că printre manifestările care au avut loc de-a lungul anilor pentru cinstirea memoriei acestor victime s-au remarcat cele de la Mănăstirea Putna, când la comemorarea a 70 de ani de la Masacru, în 1 aprilie 2011, a avut loc ceremonia de sfințire în incinta mănăstirii a unei troițe închinată memoriei victimelor, iar în 2 iulie 2018, cu prilejul manifestărilor dedicate sărbătorii Sfântului Domnitor Ștefan cel Mare, tot la Mănăstirea Putna a fost inaugurat Portalul Memorial Golgota Neamului „Fântâna Albă”.

Dacă, după cum afirma P.S. Episcopul Damaschin Dorneanu, de la Arhiepiscopia Sucevei: „din cei 80 de ani de la masacru, peste 50 de ani au fost ani de tăcere nedrept și nedemn”, să nu lăsăm să treacă cu indiferență momentul anual când să ne gândim cum se cuvine la suferințele înaintașilor noștri.

Dragomir VLONGA

Aduceți Moldova la țărmlul iubirii

Unul dintre cele mai dureroase momente ale românității dintr-o parte și alta a punctelor cardinale este cu siguranță realitatea românilor din Republica Moldova, acest spațiu mereu arzând în rotația anotimpurilor. Este o biografie mereu contrastată de false voci care cred că sunt unice deținătoare ale adevărului unei țări aflate în „derivă” și care par fericite că România, prin

Drapelul Republicii Moldova

șiragul ei de politicieni, guvernanți, parlamentari, a preferat să continue minciuna politică mereu ca liant al lașității, amânării marilor probleme ale românilor, în special cea a configurației transnistrene-deltene de-a lungul graniței cu Ucraina și Rusia, în loc să bată cu pumnul în masă după Revoluție, să ia Prutul în palme, să-și spele obraji de fals patriotism și Nistrul să-l alungească în propria biografie, ca albie moștenitoare a numelui de Basarabia, Bucovina.

Momentul în care Prutul, cu podurile sale involburate, cu așteptările sale, i-a chemat pe români să-și dea mâna într-o îmbrățișare eternă, a ajuns să fie înecat în buchete de flori, de cuvinte muribunde, de jalnice promisiuni ce s-au reîntors în rădăcini umbre tulburi, neguri peste cerul atât de așteptat să-și lumineze fața în sângele nostru de români. Marii patrioți, cărturari, printre care Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, prezenți la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, la manifestările Congresului Spiritualității Românești, alături de zeci de colegi, universitari, academicieni, politicieni, profesori, cercetători, poeți, scriitori, traducători prezenți pe „Podul cu flori”, pe granițele moldave, trăiesc acum albia nepermisă a deziluziilor, a regretelor nejustificate, întrebându-se ce s-a ales din acea întâlnire florală, fierbinte, de ce România n-a făcut pasul mării reuniri a românilor, de ce politicienii români au preferat să bată-n retragere, să amâne acest cel mai curat sentiment al mării uniri, ceea ce a prilejuit astăzi incredibile bombardamente morale, politice, economice, destabilizatoare până la a pune sub semnul întrebării însăși existența fundamentală a românilor de dincolo de Prut.

Cum dorm liniștite aceste lipitori ce sug cu nerușinare lumină din pașii noștri de neam? Simplu: pe covorul moale al falselor promisiuni,

hoții, vânzări de patrie, delapidări, falsitate, pentru că și-au „asigurat” vinovăția prin legi, decrete, guverne, președinți, guvernanți, ajungând milionari, miliardari cu bogății imense în țări ale lumii, pentru că justiția română a știut să-i hrănească mereu cu acel nerușinat corn al bunăstării. Priviți-i pe unii ieșind de la răcoare după doar câteva luni de ispășire a unor ani lungi de pușcărie, ghiftuiți de anomalii libertății, lăudându-se că: „Justiția e cu noi!”.

Și peste tot și peste toate românii din Basarabia, Bucovina își plâng soarta de abandonați ai umanității din care credeau că fac parte. Suntem vinovați până în fundul pământului pentru ce se întâmplă cu acești frați schingiuiți de setea de cotropire a unor lifte păgâne încă. În cine să mai creadă românii din Ucraina când li s-a pus pumnul în gură, înecându-li-se graiul prin școli și universități, sub talpa neîntrebuintării limbii materne?! Ascultați rănilor Basarabiei ce inhalează continuu praful de pe cizma rusofilă, timp în care noi asistăm la incredibila propagandă a rusofiliei: guvern rus pe pământul moșilor și strămoșilor noștri! Ce ziceți? Președinte, parlamentari, guvernanți? Vorbiți penibil la televizor și nu faceți nimic, vă satisface involburarea unei patrii, sora noastră Moldova de dincolo de Prut, peste care cad bombe, drone, senzația noului gulag sovietic, și sufletul românesc se cutremură, scuipă sânge și noi am devenit cel mai mare poligon al avuției armelor, omorându-ne mii de hectare de pământ pe care mai ieri surâdeau recolte în floare, fructe hrănitoare ale poporului român!

Vă rog să luați aceste rânduri ca umbre dintr-un „jurnal de război” pe care-l completăm zilnic cu ifosele celor mai sofisticate arme, semn că n-am știut să ne apărăm țara de felul în care rusofilia ne-a bătut mereu la porțile istoriei, ale existenței poporului român! Priviți Moldova! Cum s-o ajutăm? Simplu: neuitând că-i pământ românesc în derivă! Aduceți-o la țarmul iubirii!

Ca final deschis: Unde-i armata română? Sub boncănitul militar al armelor iarba nu-și mai poate crește fiii! Auzim sărăcia Moldovei rugându-se de Prut s-o lumineze. Marea Neagră se albește de dangătul viforos, tăcut al incertitudinii!

Ion MĂRGINEANU

27 martie 1918, UNIREA Basarabiei cu România

Basarabia a fost prima provincie care s-a reîntregit în hotarele românești, la 27 martie 1918. Unirea a survenit pe fondul dezmembrării Imperiului Rus, odată cu proclamarea principiului autodeterminării, până la despărțirea de imperiul multinațional în care provincia românească a fost înglobată forțat în 1812.

Basarabia (așa cum fusese definită în cadrul administrației țariste în 1812 la Tratatul de la București) s-a constituit ca Republică Democrată Moldovenească la sfârșitul anului 1917, proclamându-și întâi autonomia în cadrul Republicii Ruse, apoi, după Revoluția din Octombrie, independența față de Rusia bolșevică și, după câteva luni, la 27 martie/9 aprilie 1918 unirea cu Regatul României, în cadrul căruia a constituit o provincie.

Această stare a durat timp de 22 de ani până la 28 iunie 1940 când un ultimatum al guvernului sovietic, care urmărea punerea în aplicare a pactului Hitler-Stalin a fost adresat României, cerând cedarea Basarabiei către Uniunea Sovietică. România a cedat și după 48 de ore Basarabia a fost ocupată de Armata roșie, administrația și Armata Română retrăgându-se, într-un haos dramatic, la est de râul Prut.

***Evenimentele premergătoare**

Prin Tratatul de la București din 1812, partea situată la răsărit de Prut a principatului Moldovei a intrat în componența imperiului Rusiei. Din acel moment, au intrat în concurență, pentru locuitorii acestui ținut formând gubernia Basarabiei, două concepții identitare potrivnice: « românismul » care promova unirea politică și culturală a tuturor vorbitorilor graiurilor est-romanice indiferent de împărțirile ale căror supuși erau (Imperiul Habsburgic, Imperiul Rus sau Imperiul Otoman), și « moldovenismul » susținut de autoritățile rusești, care promova deosebirea și despărțirea culturală și politică a vorbitorilor graiurilor est-romanice supuși ai « Țarului tuturor Rusiilor », de ceilalți. Unirea Basarabiei cu România votată la data de 27 martie (9 aprilie) 1918 de către Sfatul Țării, (parlamentul Republicii Democratice Moldovenești) reprezintă concretizarea și biruința mișcării « româniște » din acest ținut.

În detaliu, după Revoluția din Februarie și încetarea ostilităților dintre Rusia și Puterile Centrale, în Basarabia au fost convocate numeroase adunări și congrese ale reprezentanților diferitelor clase sociale sau organizații profesionale pentru discutarea viitorului țării. În perioada 6 – 7 februarie 1917, a fost convocat un congres al reprezentanților locuitorilor de la sate, care a votat o moțiune care a cerut autonomia și formarea unei adunări legislative.

Au urmat alte congrese: ale clerului, învățătorilor și ale soldaților, cu toate cerând autonomia pentru fosta gubernie. La 3/16 martie 1918, Adunarea generală a zemstvei din Bălți cerea „unirea Basarabiei cu regatul României”. O moțiune asemănătoare a votat la 13/26 martie și zemstva din Soroca. Pe de altă parte, în Sfatul Țării, deputații minoritari au cerut la 16/29 martie arestarea celor din zemstve care au votat unirea, ceea ce a obligat Consiliul Director să interzică zemstvelor adoptarea unor astfel de moțiuni.

În aprilie 1917, a fost creat Partidul Național Moldovenesc, sub președinția lui Vasile Stroescu, printre membrii de frunte aflându-se Paul Gore, Vladimir Herța, Pantelimon Halippa, Onisifor Ghibu și Daniel Ciugureanu. Partidul, care milita la începuturile sale pentru autonomia Basarabiei, avea ca organ de presă ziarul Cuvânt moldovenesc, la apariția căruia a avut o importantă contribuție un număr de refugiați din Transilvania și Bucovina.

Pe 16 iulie 1917, comitetul central ostășesc din Chișinău a hotărât crearea unui consiliu al provinciei (după modelul sovietelor), care avea să emită o Propunere de lege pentru autonomie națională și teritorială. Pe 4 septembrie, acest comitet publica propriul său ziar, Soldatul român, avându-l ca director pe Iorgu Tudor.

În același timp, Adunarea Națională Ucrainiană decreta că Basarabia este parte a Ucrainei, ceea ce a dus la solicitarea de către moldoveni a protecției Guvernului provizoriu rus de la Petrograd. În detaliu, într-o notă din 16/29 martie 1918 a autorităților ucrainene se arată că în partea de nord a teritoriului Basarabiei locuiesc ucraineni, iar în cea de sud (între gurile Dunării și Nistrului și litoralul Mării Negre) ei au o majoritate relativă.

În perioada 23–27 octombrie 1917, consiliul ostășesc a proclamat autonomia Basarabiei și formarea Sfatului Țării ca organ legislativ. Au fost aleși 44 de deputați din rândurile soldaților, 36 de deputați din partea țăranilor, 58 de deputați fiind aleși de comisiile comunale și ale ținuturilor și de asociațiile profesionale. Din totalul de 156 deputați, 105 erau moldoveni, 15 ucrainieni, 14 evrei, 7 ruși, 2 germani, 2 bulgari, 8 găgăuzi, 1 polonez, 1 armean și 1 grec.

Prima ședință a Sfatului Țării a avut loc la data de 21 noiembrie/4 decembrie 1917 și a fost ales ca președinte Ion Inuceț. În decursul existenței sale, Sfatul Țării s-a întrunit în două sesiuni (cu 83 de ședințe plenare și două ședințe particulare). Prima sesiune a fost pregătită de Biroul de organizare al Sfatului Țării și s-a desfășurat în perioada 21 noiembrie 1917 – 28 mai 1918.

În contextul prăbușirii Imperiului Rus, anarhia și violența trupelor rusești în debandadă a determinat Sfatul Țării să cheme, în 13 ianuarie 1918 armata română în Basarabia, pentru a pune capăt jafului. Sovietul bolșevic din Chișinău, aflând despre chemarea trupelor române, a declarat că nu se va mai supune Sfatului Țării și a anunțat o primă pentru capetele conducătorilor guvernului Republicii. Până la urmă însă bolșevicii au fost nevoiți să părăsească Basarabia.

La începutul lunii martie 1918, o delegație a Sfatului Țării, compusă din Ion Inuleț, Pantelimon Halippa și Daniel Ciugureanu a venit la Iași, având o discuție cu noul prim-ministru Alexandru Marghiloman. În întrevederea cu delegația de la Chișinău, Marghiloman le-a cerut reprezentanților Sfatului Țării să se pronunțe asupra unirii, subliniind faptul incapacității Basarabiei de a subzista singură. Halippa și Ciugureanu au fost pentru, dar Inuleț a cerut un răgaz de reflecție de 24 de ore. În acest timp, Marghiloman s-a întâlnit cu miniștrii țărilor aliate, aflați la Iași. Ministrul italian baron Carlo Fasciotti a fost evaziv, Sir George Barclay, ministrul britanic, a declarat că Marea Britanie nu se va opune unirii, Charles Vopička, ministrul american, a fost și el de acord cu actul unirii, iar Conte de Saint-Aulaire, ministru la Legația franceză a cerut ca unirea să se realizeze cât mai repede. Marghiloman a discutat problema unirii și cu diplomații Puterilor Centrale.

La 12/25 martie 1918, el notează: „Conversație cu [Richard von] Kühlmann. Tratez chestiunea Basarabiei; el promite mână liberă, dar să nu-i facem dificultăți cu Ucraina”. (Alexandru Marghiloman, Note politice, vol. III, 1995, p. 114). La 22 martie/4 aprilie a avut loc ședința guvernului în care s-a luat în dezbatere și problema Basarabiei. „Aduc la cunoștință, scrie Marghiloman, că o depeșă a lui Horstmann îmi confirmă mâna liberă din partea lui Kühlmann. Entuziasm din partea generalului Hârjeu, Mehedinți, Săulescu” (Marghiloman, Note politice, 1995, p. 120).

*Unirea

În 26 martie/8 aprilie 1918, premierul Marghiloman s-a deplasat la Chișinău, însoțit de generalul Constantin Hârjeu, ministru de război, și de alți demnitari, unde a fost primit cu onoruri de autorități.

Până la ședința din 27 martie 1918 a Sfatului Țării, comitetele ținuturilor din Bălți, Soroca și Orhei au fost consultate în privința Unirii cu Regatul României. La ședința solemnă a Sfatului Țării din 26 martie a fost prezent și Marghiloman care a rostit un discurs în care a reliefat necesitatea unirii. După discurs, Marghiloman a părăsit sala, lăsând Sfatul Țării să delibereze asupra propunerilor guvernului român.

În numele Blocului Moldovenesc, deputatul Ion Buzdugan a dat citire declarației prin care se propunea unirea, documentul fiind citit și în rusește de deputatul Vasile Cijevski.

Pe 27 martie, Sfatul Țării a votat prin vot nominal deschis în favoarea Unirii cu România, declarația Sfatului Țării menționând că: „Republica Democratică

Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadale singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna SE UNEȘTE CU MAMA SA, ROMÂNIA”. În numele Sfatului Țării, Declarația Unirii a fost semnată de Ion Inuleț, președinte, Pan. Halippa, vicepreședinte și Ion Buzdugan, secretar. Condițiile unirii, puse de majoritatea românească, menționate în declarația specifică a Sfatului Țării, au fost următoarele:

- Sfatul Țării urma să ducă la bun sfârșit o reformă agrară, care trebuia să fie acceptată fără obiecțiuni de guvernul român;

- Basarabia avea să rămână autonomă, având să aibă propriul său organ legislativ, Sfatul Țării, ales prin vot democratic;

- Sfatul Țării avea să voteze bugetul local, urma să controleze consiliile zemstvelor și orașelor și avea să numească funcționarii administrației locale;

- Recrutările aveau să fie făcute pe baze teritoriale;

- Legile locale și forma de administrare puteau fi schimbate numai cu acordul reprezentanților locali;

- Drepturile minorităților urmau să fie garantate prin lege și respectate în statul român;

- Doi reprezentanți ai Basarabiei aveau să facă parte din guvernul central român;

- Basarabia urma să trimită în Parlameantul României un număr de deputați proporțional cu populația regiunii;

- Toate alegerile aveau să fie organizate pe baze democratice, urmând să se bazeze pe votul direct, egal, secret și universal;

- Noua Constituție urma să garanteze libertatea cuvântului și a religiei;

- Urma să fie proclamată o amnistie pentru toate persoanele care comiseseră infracțiuni politice în timpul revoluției.

Aceste cerințe/condiții însemnau o respingere a sistemului politic țarist și a politicii culturale de rusificare, precum și o hotărâre de așezare a provinciei pe un curs nou, democratic, de dezvoltare.

Din cei 135 de deputați prezenți, 86 au votat în favoarea Unirii, 3 au votat împotriva, iar 36 s-au abținut, în special în rândurile deputaților germani, bulgari și ucraineni, 13 deputați fiind absenți (lista și opțiunile la votare). Citirea rezultatului a fost însoțită de aplauze furtunoase și strigăte entuziaste „Trăiască Unirea cu România!” [12]. După votare și citirea rezultatului au fost invitați în clădire prim-ministrul Alexandru Marghiloman și suita sa, cărora li s-a comunicat hotărârea adoptată. Prim-ministrul a luat cuvântul și a declarat că ”în numele poporului român și al regelui său, Majestatea sa Ferdinand I, iau act de hotărârea Sfatului Țării și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru întotdeauna, cu România una și nedivizibilă.”

La 30 martie/12 aprilie 1918, după întoarcerea premierului român la Iași, s-a sărbătorit Unirea Basarabiei cu România. Decretul regal de promulgare a actului Unirii Basarabiei cu România a fost datat 9/22 aprilie 1918.

După ce la data de 2 aprilie 1918, Ion Inculeț și-a dat demisia din conducerea Sfatului Țării, fiind numit ca ministru fără portofoliu pentru Basarabia în guvernul Marghiloman, a fost numit ca președinte al Sfatului Țării omul politic Constantin Stere (2 aprilie 1918 – 25 noiembrie 1918) și apoi Pantelimon Halippa (25-27 noiembrie 1918). Cea de-a doua sesiune a Sfatului Țării și-a ținut lucrările între 25-27 noiembrie 1918. După aprobarea reformei agrare pentru Basarabia în noiembrie 1918, Sfatul Țării a votat o moțiune prin care aproba unirea fără condiții cu România, exprimându-și încrederea în viitorul democratic al noului stat, în care nu mai era nevoie de o protecție specială pentru Basarabia. La data de 27 noiembrie 1918, Sfatul Țării s-a autodizolvat.

***Recunoașterea internațională a Unirii Basarabiei cu România**

Lloyd George, președintele Consiliului Suprem al Conferinței de Pace de la Paris (Consiliu Suprem format din Clémenceau, Wilson, Lloyd George și Vittorio Emanuele Orlando) îi comunică la 3 martie 1920 lui Alexandru Vaida-Voevod, președintele Consiliului de Miniștri român, că întrucât guvernul român a făcut dovada dorinței sale de a rezolva chestiunile în suspensie în interesul României și al Europei în general, guvernele aliate consideră că chestia basarabeană nu mai trebuie să rămână în suspensie.

Nota Consiliului Suprem arată că „după ce a luat în considerație aspirațiile de ansamblu ale populației basarabene, caracterul moldovenesc al acelei provincii din punct de vedere geografic și etnografic, precum și argumentele economice și istorice, principalele puteri aliate se pronunță pentru aceste motive în favoarea reunirii Basarabiei cu România, reunire care a fost formal proclamată de către reprezentanții Basarabiei...”

Tratatul pentru recunoașterea unirii Basarabiei cu România s-a semnat la 28 octombrie 1920, la Paris, de delegații Imperiului britanic, Franței, Italiei și Japoniei, pe de o parte și ai României, pe de altă parte. Acest tratat recunoaște României suveranitatea asupra teritoriului basarabean, cuprins între Prut, Nistru, vechea graniță a Bucovinei și Marea Neagră. Articolul 9 al Tratatului anunță că părțile contractante vor invita Rusia să adere la acest Tratat, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele.

Tratatul a fost ratificat de principalii semnatari: Anglia, Franța și România. Italia și Japonia nu au ratificat Tratatul. Rusia s-a menținut în atitudinea de nerecunoaștere a actului unirii. Nici tratativele directe cu Rusia de la acea vreme n-au dat vreun rezultat. În 1925, pentru întâia dată, o delegație română compusă din Langa-Rășcanu, Drăghicescu, M. Djuvara ș.a. s-a întâlnit la Viena cu delegația sovietică condusă de Krestinski. De la primul contact, rușii au pus chestiunea Basarabiei în așa fel încât delegația română s-a văzut nevoită să refuze

discuția și conferința s-a dizolvat, fără nici un rezultat. (Kirițescu, 1989, op. cit.).

***Urmări**

În toamna anului 1919, au fost convocate alegeri parlamentare în Basarabia. Au fost aleși 90 de deputați și 35 de senatori.

Pe 20 decembrie 1919, aceștia au votat, alături de reprezentanții altor regiuni românești, ratificarea Actelor Unirii aprobate de Sfatul Țării, de Congresul Național din Transilvania și de Congresul Național din Bucovina. La 29 decembrie 1919, Parlamentul României întregite a votat legile de ratificare ale Unirii celei mari. Legile au fost depuse de bucovineanul Ion Nistor, de basarabeanul Ion Inculeț și de ardeleanul Ștefan Cicio Pop, miniștri în cabinetul României Mari.

Timp de 22 de ani, Unirea cu România a ferit Basarabia de războiul civil rus, de tragediile colectivizării, ale Holodomorului, ale « terorii roșii » dezlănțuită de Ceka-GPU-NKVD și ale deportărilor către Gulag. Acesta era întocmai scopul Sfatului Țării, inclusiv al delegaților ruși sau ucraineni care au votat Unirea. În acest răstimp Basarabia a primit, conform datelor « Oficiului internațional pentru refugiați al Societății Națiunilor » întemeiat de Fridtjof Nansen, zeci de mii de refugiați din Rusia și Ucraina, majoritatea simpli civili (printre care meșteșugari sau mici prăvălieri evrei, credincioși pravoslavnici, simpli țărani ucraineni) care-și riscau viața trecând Nistrul înot sau pe ghiață sub gloanțele grănicerilor ruși (uneori și români). Dintre acești refugiați, socotiți nediferențiat « reacționari » sau « contra-revoluționari » de autoritățile sovietice, toți cei care se mai aflau în Basarabia în vara anului 1940, când Armata Roșie a ocupat țara, au fost deportați în Siberia.

O minoritate dintre locuitorii Basarabiei, îndeosebi printre cei mai săraci și printre evreele de tendință radicală (desprinși din partidul socialist evreiesc « Bund » sau Всеобщий еврейский рабочий союз), era favorabilă regimului bolșevic și, prin urmare, ostilă Unirii, căreia i s-a opus și pe care Uniunea Sovietică s-a bazat pentru a lupta politic împotriva României. Dintre toate teritoriile pierdute de Imperiul Rus, Basarabia a fost singurul a cărui cedare nu a fost recunoscută de URSS, nefiind confirmată de nici-un tratat semnat de guvernul bolșevic.

Prin urmare, acesta a reacționat împotriva Unirii pe de-o parte suscitând în Basarabia însăși răscoala de la Tatarbunar, pe de altă parte înființând în Ucraina sovietică, pe malul stâng al Nistrului, Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, în care a dezvoltat « Moldovenismul ». La procesul răsculaților de la Tatarbunar, au venit, ca apărători ai acuzațiilor, mulți intelectuali comuniști din Europa occidentală precum Henri Barbusse, care au contribuit, spre satisfacția Uniunii Sovietice, să popularizeze în străinătate imaginea unei României represive care ar fi « ocupat în mod nedrept un teritoriu profund doritor de a fi sovietic ».

Remember Sava Henția

Cu ocazia comemorării pictorului Sava Henția, născut la Sebeșel, elevii clasei a III-a de la Școala Duvlea-Zdrenghia, coordonați de profesor învățământ primar Urban Maria, au marcat acest eveniment prin activități diverse: picturi, referate, dezbateri, proiecții video.

Am participat cu toții cu entuziasm la acest eveniment!

Cu mult respect,

prof. Maria Urban

La statuia lui Paul Chinezul de la Șibot

Ample manifestări cu ocazia comemorării a 543 de ani de la Bătălia din 13 octombrie 1479, între armatele unite ale Transilvaniei și otomani.

De 18 ani neîntrerupti la monumentul eroului Paul Chinezul, ridicat în gara CFR Șibot, în amintirea Bătăliei de la Câmpul Pâinii, dintre Transilvăneni și otomani, ce a avut loc pe 13 octombrie 1479, bunii români din împrejurimile Șibotului, reprezentanții primăriilor, a școlilor, a ONG-urilor cultural - patriotice, preoți și alți iubitori de neam și istorie, vin și comemorează eroii luptători (20.000 turci și 8000 români) căzuți pe câmpul de luptă ce aparține comunei Șibot.

În data de 13 octombrie 2022, cei prezenți la comemorare, n-au venit cu mâna goală, au adus frumoase coroane de flori, în culorile roșu-galben-albastru și mulțime de buchete și jerbe.

Festivitatea a început printr-un serviciu religios cu rugăciuni de pomenire a celor căzuți în bătălie, oficiat de preoții ortodocși Cosmin Șandru de la parohia din Șibot și pr. Daniel Avram, de la parohia comunei Aurel Vlaicu.

După slujba parastasului pe fondul muzical al Imnului Eroilor au fost depuse coroane din partea: Primăriilor și consiliilor locale din Șibot - primar Marinela Oană, Cugir - viceprimar Călin Furdui, Geoagiu - primar Vasile Cărăguț și viceprimar Carmen Călugăr, din partea ONG-urilor cultural-patriotice Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și Revista „Dacoromania”, președinte Vasile Todor și primvicepreședinte Dragomir Vlonga, Asociația „Pro” Cugir - președinte ing. Aurel Voicu, Centrul de Cultură Cugir- Diana Doborean, Carolenii Templieri „Santa Cruce”, Societatea Culturală „Vinereana”, președinte Dorin David, Școala „Iosif Sârbu” din Șibot, director prof. Irina Boc, Societatea „Non Nobis”, Despărțământul ASTRA „Eugen Hnea” Alba Iulia - Jr. Claudiu Dărămuș și teolog Rimo Vlonga membrii, Partidul Pralipe al Romilor Alba Iulia - președinte Călin Pădurean, și un număr mare de buchete de flori din partea persoanelor fizice din localitățile megieșe participante la eveniment.

Despre importanța istorică a evenimentului, în calitate de istoric a vorbit Prof. Dr. Mihai Căstăian, de la Muzeul din Orăștie, urmat de reprezentanții primăriilor, instituțiilor culturale, școli, a ONG-urilor cultural-patriotice, precum și a unor cetățeni, printre care marele campion național și internațional la maraton, semimaraton și cros pe diferite distanțe, cunoscutul

Vasile Hârjoc din Cugir, un patriot model, Prof. Nicolae Florea din Cugir etc.

Un aspect care nu trebuie trecut cu vederea a fost prezența elevilor de la Școala „Iosif Sârbu” din Șibot însoțiți de directoare, cadre didactice și părinți, reprezentând atât o lecție de istorie cât și pași pentru a prelua ștafeta și a duce mai departe perpetuarea memoriei eroilor și a bunelor tradiții în domeniu. Amploarea evenimentului este și rezultatul unor bune colaborări între Asociația Cultul Eroilor din județul Alba cu a celor din jud. Hunedoara. Aceste evenimente fac parte din momentele și procesele educative ale cetățenilor și școlarilor, practici care trebuie duse mai departe din generație în generație.

Reprezentanții celor două județe Alba și Hunedoara, abolind sloganul „e mai ușor să nu faci nimic decât să faci” vor să-și unească eforturile pentru realizarea unui muzeu de istorie comun. Să dea Bunul Dumnezeu ca acest gând bun să se împlinească spre îmbogățirea cu noi dovezi și date despre istoria reală a românilor.

Dragomir VLONGA

Omagierea poetului fără pereche Mihai Eminescu la 173 de ani de la naștere și sărbătorirea Zilei Culturii Naționale

La apelul Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, duminică 15 iunie 2023, când clepsidra timpului arăta 173 de ani de la nașterea celui mai mare poet român Mihai Eminescu, în jurul bustului de pe Aleea Scriitorilor s-au adunat o mare de oameni, care s-au încărcat de duhul lui Eminescu. Printre participanți s-au aflat, elevii de la Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” însoțiți de învățătoarea Daciana Jimborean și elevii de la Școala Sportivă Alba Iulia, însoțiți de prof. Lucia Jimborean,

care au prezentat și un scurt spectacol ce a cuprins recitarea unor poezii eminesciene. Au mai fost prezenți, reprezentanții unor instituții publice locale ale statului, membrii ONG-urilor cultural-patriotice, membrii Clubului de Lectură a Centrului de Zi pentru Persoane Vârstnice Alba Iulia, cetățeni din Alba Iulia și din țară, membrii unor partide politice.

Evenimentul a început cu depuneri de coroane din partea: Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia, Consiliul Județean Alba și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba Iulia, Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” Alba Iulia, Casa de Cultură a Studenților Alba Iulia, Partidul „SOS” și o mulțime de buchete de flori din partea simpatizanților.

După intonarea Imnului Național, au luat cuvântul pentru a evoca viața, activitatea și opera poetului Mihai Eminescu și citind din opera acestuia, elevii de la școlile amintite și cadrele didactice însoțitoare, prof. Daniela Floroian, ing. Vasile Todor, Prof. Ioan Bâscă, prof. Viorica Medrea, Marius Filimon - viceprimar, coloneii în retragere Nicolae Panduru, Ioan Țuie, Ioan Jelea, prof. Aurel-Constantin Opincariu, preot Ioan Iuga, ec. Ioan Străjan, teolog Rimo Vlonga, iar la final Nicolae Voicu a interpretat cântece pe versurile poetului Mihai Eminescu.

Evenimentul, atât prin participare cât și prin discursuri și recitări a fost o reușită, pentru care organizatorii mulțumesc tuturor participanților.

Dragomir VLONGA

Grigore Vieru - omagiu al libertății

„Aleea Scriitorilor” din Alba Iulia a găzduit marți 14 februarie 2023 la orele 13,00 manifestările ocazionate de omagierea poetului Grigore Vieru la 88 de ani de la naștere.

Motto: „Nu cunosc un dar mai frumos din partea unui musafir străin decât acela de a-mi elogia țara în limba casei mele.” ; „Patria este ca un copil: dacă uiți de ea, poate să plece de acasă.” (Grigore Vieru).

Ca și în anii trecuți, de când bustul poetului pătimirii basarabene Grigore Vieru, se află printre busturile confrăților români celebri în ale scrisului, ce-și dau mâna ca într-o respirație a limbii române pe „Aleea Scriitorilor”, ONG-urile cultural patriotice din Alba Iulia, în frunte cu Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” - președinte ing. Vasile Todor și a revistei „Dacoromania” - director ec. Ioan Străjan, având ca parteneri instituțiile locale și județene ale statului, organizează în fiecare an ample manifestări culturale, la bustul poetului, pentru a omagia nașterea și a comemora moartea acestuia.

Poetul, scriitorul și omul politic Grigore Vieru, s-a născut într-o familie de țărani români în satul Pererița, jud. Hotin de pe malul Prutului din Republica Moldova (Basarabia), la 14 februarie 1935, din părinții Pavel și Eudochia Vieru și a decedat la 18 ianuarie 2009, la numai 73 de ani la Chișinău, unde se află și mormântul.

La 6 luni rămânând orfan de tată, are o copilărie grea, dar frumoasă ca orice copilărie deși din cauza lipsurilor uneori merge desculți la cursurile liceale. Buna educație de la mama și hărnicia l-a ajutat să răzbească în viață, absolvind cu mari sacrificii Facultatea de Filologie-Istorie din Chișinău. Debutază în timpul studenției, la absolvire lucrează la diferite reviste. Profesează ca publicist, profesor poet, iar ca om politic deputat în Parlamentul Republicii Moldova. Se căsătorește cu Nacu Raisa, având împreună doi fii, Călin și Tudor medici în România.

Bogata sa operă literară, în care sinceritatea este hotărâtoare, reflectată prin efecte estetice și morale, tratează cu precădere teme atât pentru copii cât și pentru adulți, care glorifică chipul mamei, a patriei, a limbii

române și a tot ce-i frumos în lumea în care a trăit. Opera sa este accesibilă tuturor vârstelor și a nivelelor de pregătire de la cei mai simpli la studenți și universitari. Este poetul care a iubit mult simplitatea, limba română, România (spunând că dacă unii își doreau să ajungă în cosmos, dorința lui cea mai mare a fost să ajungă la frații din România) și toate valorile românești și mai ales oamenii. A iubit mult Alba Iulia, unde poposea adeseori, fiind nelipsit de la Congresele Spiritualității Românești, colaborând cu poeții și scriitorii albaulieni. Patria și mama erau iubite cu aceiași intensitate, afirmând că dacă-ți pierzi mama îți rămâne patria. Simplitatea care-l caracteriza este dovedită prin afirmația că este un fir de iarbă nimic mai mult.

Mai multe despre Grigore Vieru putem afla citindu-i opera care este un balsam, o mângâiere pentru inimă și suflet, mare parte din versurile lui fiind cântate de mari muzicieni dar și de copii începând de la grădiniță, cărora le-a lăsat și primele manuale școlare, abecedarul, terminând cu unele cursuri pentru universități.

Așteptăm marți la bust să fie prezenți o mare de oameni, care să-i recite, să-i cânte din versuri și să-i evocăm prin discursuri viața, activitatea și opera sa, aducându-i prinosul nostru de dragoste și recunoștință prin depuneri de coroane și flori și prin momente solemne de reculegere.

Dragomir VLONGA

Academicianul DAVID PRODAN

„Îmi rememorez în unii mari viața pentru mine. N-am avut o viață de suferințe, de mizerii care să impresioneze, nici o viață de aventură care să stârnească vreun interes deosebit. Am avut o viață ca nenumărate altele, fără nimic excepțional, o viață care spune prea puțin altuia, îi poate trezi prea puțin interesul. Desigur am pornit de jos, dar am urcat scara destul de normal, treaptă de treaptă, potrivit dotației firești și împrejurărilor, mai mult favorabile decât defavorabile. N-am fost scutit nici de dușmani, de invidii în viața științifică, dar poate ele au fost și omagiul calității.”

Aceasta este o scurtă autocaracterizare pe care marele istoric și academician și-o face în cartea de memorii apărută postum, în 1993.

Istoricul David Prodan s-a născut la 13 martie 1902 în satul Cioara, azi Săliștea, satul natal și al călugărului Sofronie sf. Mărturisitor. Tatăl Ilie

Prodan, mama Ana Prodan, născută Moțu, bunicul acesteia fiind chiar moț de origine. Părinții au fost țărani mijlocași care au mai avut trei copii: Ana, Saveta și Ion ce au murit la vârsta de un an și ceva, cu vreo câteva luni înainte de moartea mamei.

Primii ani ai copilăriei i-a petrecut în satul natal împreună cu familia și prietenii, unde de la masă nu lipseau: mămăliga caldă, laptele, zămurile, cartofii, fasolea, curechiul, cricala, papara și multe fructe.

Din jocurile copilăriei nu lipseau umblatul după cuiburi, prinsul peștelui și a racilor cu mâna, scăldatul sau jocurile de pe coastă (deal), iar iarna din casă nu lipseau sfârâitul fusului, vârtelnița sau războiul de țesut.

Școala primară de patru clase a urmat-o în sat la școala confesională unde erau doi învățători care predau simultan la două clase, după care au urmat școala ungurească din Sebeș și un an la Liceul Kun din

Vedere generală a localității Săliștea

Orăștie, după care a continuat cu clasa a VI-a la nou înființatul Liceu Aurel Vlaicu tot din Orăștie, pe care l-a absolvit cu brio luând și examenul de maturitate (bacalaureat).

Dorind continuarea studiilor și având o mai slabă susținere financiară, a plecat la Cluj, unde a intrat translator la Direcția Generală a Cărilor Funciare, timp în care urmează Facultatea de Litere, secția română-istorie a Universității Dacia Superioară, absolvind în 1924 cu licența în istorie și arheologie, cu teza de doctorat "Răscoala lui Horea în comitatul Cluj și Turda". Această teză de doctorat a stat la baza lucrării sale de căpătâi cu același titlu, făcând pentru aceasta studii și cercetări minuțioase despre viața iobagilor din Transilvania și asupra evenimentelor din timpul răscoalei de la 1784.

În paralel cu studiile universitare și-a îmbogățit cunoștințele în domeniile: heraldică, paleografie, cronologie, sigilografie, literatura istorică română și maghiară. După absolvirea facultății a lucrat la Arhivele Statului din Cluj și la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj. În perioada 1940-1944, Universitatea din Cluj a fost nevoită să se refugieze

la Sibiu, în urma odiosului Dictat dela Viena, când ungurii au ocupat Ardealul de Nord.

A fost profesor universitar și șef de secție la Institutul de istorie și arheologie din Cluj începând cu 1948, an din care a fost și membru corespondent al Academiei Române, iar din 1955 a devenit titular. A fost ales membru al Asociației Istoricilor Americani după moartea lui Ferdinand Brandel.

Academicianul și istoricul David Prodan s-a stins din viață la 11 iunie 1992 la vârsta de 90 ani fiind înmormântat la Cluj Napoca, fără a avea urmași direcți.

David Prodan și-a dedicat mare parte din viață cercetării evenimentelor istorice legate de Transilvania, după o documentare solidă de arhivă, reconstituind faptele și evenimentele așa cum s-au petrecut, neocolind nimic din ceea ce a fost.

Fiind preocupat în mod special de problema iobăgiei din Transilvania, în perioada 1938-1992, a editat lucrările:

Răscoala lui Horea în comitatele Cluj și Turda (1938), Teoria imigrației românilor din Principatele Române în Transilvania (1944), Iobăgia în domeniul Băii de Arieș la 1770 (1948), Suplex Libellus Valachorum (1948), Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea, 3 volume (1967-1968), încă un Suplex Libellus românesc-1804 (1970), Răscoala lui Horea, vol. 1 și 2 (1979 și 1984), Urbaniile Țării Făgărașului, vol. 1 și 2 (1986-1987), Problema iobăgiei în Transilvania (1989), Din istoria Transilvaniei (1989), Transilvania și din nou Transilvania (1992).

În afară de lucrarea sa de referință despre Răscoala lui Horea, o altă lucrare deosebit de importantă a marelui istoric este și Suplex Libellus Valachorum, începută sub formă de articole de presă, care avea să devină cea mai editată lucrare de istorie din România,

David Prodan cu tatăl său

David Prodan cu familia

în trei ediții în limba română și câte una în engleză și germană. A fost cel mai de seamă document politic al românilor din Transilvania, cea mai importantă dovadă a guvernării istorice a austro-ungarilor sub împăratul Carol al VI-lea și a împărătesei Măria Tereza.

În *Supplex Libellus Valachorum*, istoricul arată că deschizătorul luptei politice naționale a românilor din Transilvania împotriva împăratului și a Dietei de la Viena a fost Episcopul Inochentie Micu, continuată mai apoi de către poporul român din Transilvania. Un rol important în această luptă avându-l și călugărul Sofronie de la Cioara prin mișcarea populară pentru ortodoxie începută de acesta.

Textele, cunoscute azi, ale actului din 1791 sunt mai multe. În circuitul oficial și neoficial pe care el l-a prezentat s-au născut mai multe versiuni care, cu unele deosebiri de amănunt, sunt identice. Incursiunea aceasta în trecut coincide însăși cu lupta națională a poporului român din Transilvania, actul de la 1791 impunându-se doar ca o proeminentă piatră milenară pe drumul ei.

Postum, în anul 1993, i-au fost publicate memoriile într-un volum intitulat, *Memorii*, în care David Prodan își prezintă întreaga viață.

Ca semn de prețuire pentru opera lui și valoarea sa ca istoric, cercetător și om de știință, mai multe instituții de învățământ și cultură din țară au primit numele de David Prodan, între care Școala și Biblioteca din satul său natal Săliștea. În Săliștea a fost înființată Fundația Culturală „David Prodan”.

Pentru cinstirea acestei mari personalități a culturii, care a slujit România dezinteresat și cu pasiune, pentru care Transilvania a fost o obsesie, la aniversarea a 110 ani de la nașterea sa au fost organizate o serie de manifestări omagiale de către Primăria Săliștea, Consiliul Local și Școala „David Prodan” la care au luat parte peste 200 de persoane în frunte cu primarul Aurel Emil Stănilă.

Au ținut să fie prezenți domnii: profesor Ioan Bâscă, din partea Consiliului Județean Alba, economist Ioan Străjan, profesor doctor Gheorghe Anghel, profesor Nicolae Mărgineanu, profesor Ilie Furduiu, economist Ilie Dionisie, colonel în rezervă Ioan Galdea, toți din partea Fundației „Alba Iulia 1918 Pentru Unitate și Integritatea României”, doamna profesoară Rodica Florea - viceprimarul Orașului Cugir, domnul inginer Emil Muntean - directorul Parcului Industrial Cugir, domnul inginer Cristian Simu - managerul Spitalului Orășenesc Cugir, un grup de elevi de la Liceul „David Prodan” din Cugir

conduși de directorul acestui lăcaș de învățământ - Miron Bur. La acești oaspeți de seamă s-au alăturat părintele paroh Liviu Ilie - președintele Fundației Culturale „David Prodan”, preotul Gheorghe Marin din Tărtăria, Bran Petru Mircea - referent cultural la Primăria Săliștea, și învățător Ionel Bozeșan.

Manifestarea s-a desfășurat la statuia marelui istoric amplasată în incinta Școlii „David Prodan” din Săliștea, acțiune la care un deosebit aport și l-au adus cadrele didactice și elevii din școală conduși cu multă dăruire și competență de doamna profesoară Ionela Gabriela Suci, directorul școlii, care în final au prezentat un frumos moment artistic cu cântece și recitări de poezii în coordonarea domnului învățător Zaharie Petra. La aceste momente speciale a participat și strănepotul marelui istoric, Sabin Molodet împreună cu soția, dar și locuitori ai satului Săliștea.

Festivitatea a fost deschisă și coordonată de către doamna profesoara Gabriela Ionela Suci, directoarea Școlii David Prodan din Săliștea. Au rostit alocuțiuni: Aurel Emil Stănilă, primarul comunei Săliștea, profesor doctor Gheorghe Anghel și Menu Claudiu Adrian, profesor de istorie la Școala „David Prodan” - Săliștea.

Televiziunea Română a dedicat marelui istoric la împlinirea a 110 ani de la naștere o emisiune de o oră la care au participat academicianul Dan Berindei și profesor doctor Constantin Buchet.

Primăria Comunei Săliștea împreună cu Consiliul Local, Școala „David Prodan” Săliștea, Liceul „David Prodan” Cugir, Consiliul Județean Alba, Fundația „Alba Iulia 1918 Pentru Unitate și Integritatea României”, Fundația „David Prodan” Săliștea și Televiziunea Romană au omagiat cu deosebită prețuire și respect cei 110 ani de la nașterea marelui istoric David Prodan cu care comuna Săliștea se mândrește, fiind cea mai importantă personalitate născută în satul Săliștea alături de călugărul Sofronie, reputații profesori universitari Ioan Oana, Ioan Comănescu și Mircea Miclea.

Preot paroh Liviu ILIE,
Președintele Fundației Culturale
„David Prodan”, Săliștea

Petru Mircea BRAN,
Referent Cultural la Primăria Săliștea

Istoricul David Prodan a fost omagiat la 121 de ani de la naștere

Luni 13 martie 2023, la bustul istoricului David Prodan, străjuit de drapele tricolore, aflat pe Aleea Scriitorilor din parcul Mihai Eminescu din Alba Iulia, la apelul și inițiativa Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania” au fost prezenți membrii ONG-urilor cultural-patriotice, reprezentanți ai instituțiilor publice locale ale statului, la care s-au alăturat și alți iubitori de cultură și istorie, pentru a omagia 121 de ani de la naștere, una dintre cele mai recunoscute personalități născute în județul Alba, istoricul David Prodan.

Manifestările au debutat cu depunerea la bust a coroanelor de flori din partea Consiliului Județean și a Bibliotecii Județene Alba, a Primăriei și Consiliului Local Alba Iulia, a Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, a Revistei „Dacoromania” și a AFDPR-Filiala Alba.

Dintre cei prezenți la eveniment; ing. Vasile Todor - președintele fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, ec. Ioan Străjan - directorul revistei „Dacoromania”, av. Emil-Antoni Popescu, viceprimarul Primăriei Alba Iulia, prof. Adrian Simion - istoric, teolog Rimo Vlonga, prof. Maria Cioica, ec. Ioan Bălgrădean, Victoria Barna și Nicolae Voicu, în discursul lor au vorbit despre viața, activitatea și opera lui David Prodan.

Din sinteza celor evocate de vorbitori, se poate consemna că: Istoricul, academicianul, bibliotecarul, profesorul universitar, specialistul în Istoria Transilvaniei DAVID PRODAN, s-a născut la 13 martie 1902 în comuna Cioara (azi Săliște), din jud. Alba, fiul zidarului și plugarului David și Ana, rămânând orfan de

mamă la vârsta de 7 ani. A învățat să scrie și să citească de la tatăl său, apoi a învățat la școala din sat, urmând liceul la Orăștie și Facultatea de Istorie-Geografie din Cluj, unde în 1938 devine doctor în istorie. În 1940 se căsătorește cu Floarea Vlădescu, cu care a conșuit 60 de ani, fără a avea copii. După absolvire activează la Arhivele Statului din Cluj, la Biblioteca Centrală a Universității din Cluj, Profesor la Universitatea din Cluj, Institutul de Istorie și Arheologie. În anul 1955 devine membru titular al Academiei Române. Pentru activitatea prestigioasă din domeniul istoriei, ca semn de recunoștință este primit membru al Asociației Istoricilor Americani.

La vârsta de 90 de ani moare la Cluj, în data de 11 iunie 1992. A lăsat în patrimoniul istoric al României o bogată operă, lucrări de mare anvergură științifică din domeniul istoriei, în special al Istoriei Transilvaniei din perioada medievală, despre Răscoala lui Horea, despre iobăgie, migrație etc. Studiind și cunoscând adevărul istoric despre Transilvania, prezentate în aceste opere, noi trebuie să devenim patrioți reali, cu sentimente profunde pentru țară, pentru popor, respectând cu adevărat trecutul și înaintașii noștri.

Dragomir VLONGA

Memoria unui portret: Mircea Zdrenghea

Au trecut 109 ani de la nașterea lingvistului și filologului român Mircea Zdrenghea născut la 30 ianuarie 1914 în Sebeșel comuna Săsciori jud. Alba

Lingvistul, filologul, cercetătorul și profesorul universitar Mircea Zdrenghea, născut la 30 ianuarie 1914 în satul Sebeșel, comuna Săsciori jud. Alba - decedat la 28 aprilie 2001 la Cluj, după 87 de ani de viață, a fost unul din cei trei copii (Mircea, Vasile și Maria), a familiei învățătorului Zdrenghea Vasile și Mărioara (născută Hința, nepoata pictorului Sava Henția). Datorită studiilor și a vastei activități academice se înscrie în rândul numeroaselor personalități cultural-științifice pe care le-a dat comuna Săsciori, în fruntea listei fiind marele pictor Sava Henția (n. 01. 02. 1848 - d. 21. 02. 1904).

Mircea Zdrenghea și-a petrecut copilăria și a urmat clasele primare în satul natal Sebeșel, cele gimnaziale la Sebeș și liceale la Orăștie, continuând la Facultatea de Filologie a Universității „Regele Ferdinand” din Cluj în perioada 1932-1936, unde a studiat cu întemeitorii școlii de filologie clujene: Sextil Pușcariu, Theodor Capidan și Nicolae Drăganu. În 1937 a absolvit Seminarul Pedagogic al Universității din Cluj.

În decursul vieții a avut o carieră bogată, începându-și activitatea ca profesor de liceu în orașul Sfântul Gheorghe, de unde a fost mobilizat pe Frontul de Est în timpul celui de al Doilea Război Mondial. În 11 iulie 1942, la vârsta de 28 de ani se căsătorește cu Maria Modrigan (n. 1920-d. 2001).

În anul 1947 revine la Facultatea de Filologie din Cluj ca cercetător, asistent, conferențiar, profesor și șef al catedrei de limba română. A ținut la universitate

cursuri de latină, linvistică, fonetică, literatură română veche, istoria limbii române, dialectologie și limba română contemporană.

A fost dascăl a zeci de generații de studenți, a publicat zeci de studii, articole și cursuri universitare, atât despre limba română contemporană, cât și despre premergători precum Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Ioan Budai-Deleanu și Ion Heliade-Rădulescu.

Opera sa cuprinde lucrări monumentale dintre care: 1. Studii lingvistice; 2. Elemente linguae dacoromanae sive valachicae, ediție bilingvă română-latină a lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai; 3. Probleme de analiză morfologică; 4. Limba română contemporană: Morfologia; 5. Analize gramaticale și stilistice etc.

Mircea Zdrenghea a fost un cercetător asiduu cu multe și remarcabile rezultate științifice, recunoscute între specialiști. Dovedise prin tot ce a făcut, atât didactic cât și științific o formație profundă și complexă. A fost profesor de reală vocație, admirat și iubit de studenți și de colegi, pentru tot ce făcea exemplar. Punea accent pe educația moral-cetățenească a studenților.

Pentru tot ce a făcut pentru dăinuirea și îmbogățirea limbii române, merită să ne gândim cu respect la el de ziua lui de naștere 30 ianuarie.

Dragomir VLONGA

Rătăcind prin vâltorile vieții

Cel de al treilea roman al Eugeniei Costea „Rătăcind prin vâltorile vieții”, apărut la Editura Dokia, în condiții grafice remarcabile - Trebuie menționat că vâltorile vieții sunt pornite și întreținute, încă de la început, de învolburate vijelii ale sufletului cu origini în comportamentul și limbajul unor membri ai familiei restrânse, a unor rude, a unor cunoștințe.

Din fericire cele mai multe dintre personajele surprinse de vâltorile vieții sunt luptătoare, tenace, în cele din urmă biruitoare. Cele mai multe din această categorie sunt. femei; purtate o vreme prin valurile, haine ale vieții care. prin proprie voință și călăuzite de Dumnezeu, izbutesc să-și modifice aspra ursită.

Protagonista romanului este foarte tânăra Magdalena/Magda - „fiica cea mai mare, din cei șapte copii pe care-i aveau Valeria și Iosif, căreia i se alătura mult mai vârstnica Oana, patroana unui mic circ, devenită pentru Oana, prin curgerea evenimentelor, „...universul ei, pacea interioară/.../ Lângă ea se simte în siguranță, puternică”. Tânăra prietenă, Magda, a fugit de acasă nu pentru a vagabonda pe străzile orașelor, ci fiindcă era mereu certată și bătută de tatăl ei ” alcoolic. Până la un punct viața Magdei se aseamănă cu viața Oanei...

În paralel cu descrierea unor momente din viața celor două prietene. autoarea romanului prezintă cititorului strădania Oanei de a construi pe un teren primit în dar de la un om bogat - Bunu -, prin testament, o casă cu câteva nivele „pentru oamenii în vârstă, singuri/.. ./ Casă pentru seniori sau Căminul păcii”, numită în final Casa Bunu. Construcția se înalță rapid, camerele sunt ocupate de femei vârstnice. Singurul bărbat este medicul Radu. Afirmă autoarea: „...fiecare persoană poartă în suflet împlinirile și decepțiile trăite”.

Patroana Centrului, Oana, gândește deja ca în timpul iernii doamnele „să se adune într-o șezătoare”, pentru a împlini și croșeta obiecte folositoare. Cu preocupări relaxante și înnobilate cu bună dispoziție. Locatarele să uite traumele sufletești și fizice provocate de părinți, de soți, de rude, de alți membri ai familiei, de iubiți. Doamnele simt nevoia stresantă să-și motiveze cazarea gratuită la Casa Bunu, devenită Oaza lor de liniște sufletească. Rând pe rând își povestesc necazurile Emilia, Genoveva, Rica, Narcisa, Cornelia, Minodora, Marcela, doamna mai excentrică Rita Stănescu.

Talentul autoarei se manifestă cu prisosință în pregătirea și crearea momentelor de suspans, dar și în realizarea unor portrete, din păcate prea succinte. Pentru început transcriu portretul lui

Antonio, așa cum îl vede Rita: „Arunc o privire spre acest tânăr. Emană bunătate, elegantă. educație și este foarte atrăgător. Un brunet cu ochii albaștri ca cerul dună furtună. părul natural, negru ca murele în pârg, înalt...” Adaug îndată portretul unei femei urâcioase, stăpânită de sentimentul urii: „Ochii ei oblici, adânciți în orbite, cu pleoapele pleoștite, dădeau certitudinea unui vultur chior ... Gura striată pregnant lăsa să sară stropi de salivă /.../ Mersul și vorbele ei erau în concordanță cu nutra hidoasă”.

Stilul prozatoarei este unduios și uneori tumultuos, în general îngrijit. Cititorul întâlnește deseori fraze care luminează pagina, uneori cu vigoarea unor cugetări. Iată două modele, întâiul fiind încărcat cu satiră și zeflemea: „Pentru o femeie singură și educată e dificil să trăiască lângă prostănaci și mârłani sau buhe împăiate, pline cu venin. Împotriva unei femei tinere, atrăgătoare și întreprinzătoare, își dau mâna cei fără Dumnezeu, cântând aceeași serenadă a calomniei...” Celălalt model: „Trăim într-o perpetuă luptă, în continuă căutare. fără a înțelege că doar renunțarea la tot ce înseamnă deșertăciune ne luminează să dăinuim în pace, amprentând pe chipul nostru, schilodit de vremelnicii ani, iubirea ancestrală și pacea Divină. Să nu ignorăm sensul vieții pămâtenă”. Încă un exemplu edificator: „Viața nu iartă, în hidoșenia ei te frământă ca pe aluat, te arde și te aruncă în Infernul sufletului tău. Când te regăsești ca cel mai împlinit pământean, atunci devii epavă, învinsul propriilor tale trăiri înșelătoare”. În final, din meditațiile Olgăi: „Doar eu mine, doar eu cu Dumnezeu Hristos în gând, doar cu visele și speranțele inimii mele, doar eu în lupta cu meschinăria și fareseismul celor din jur”.

Altă locatară a Casei Bunu afirmă convinsă: „Constat cu întristare că cele mai mule ați venit aici mâunate de singurătate”, ceea ce este doar în parte adevărat. Singurătatea celor mai multe femei-personaje este de fapt cortina lăsată după derularea unor evenimente dramatice, care au devorat sufletul și pacea interioară a acestor femei, care, aici, capătă darul renașterii Păsării Phoenix. Cele mai multe personaje din roman sunt femei, unele suferă urgia inexplicabilă până la un moment dat a altor femei degradate uman, mașteră sau mamă naturală, a propriilor

soți ori tați alcoolici, dezumanizați. Bunăoară mama egoistă și rapace nu vrea ca băiatul ei, Vlad, să împartă dragostea lui de fiu cu dragostea lui pentru viitoarea soție, reușind astfel să zădărnicească pentru o vreme căsătoria fiului ei cu Magda. Totodată, accidente rutiere devin în roman, prin curmare bruscă de vieți, o drastică stavilă în calea readucerii bucuriei de a trăi.

În roman prind viață și acționează multe personaje, de regulă feminine, cum afirm anterior, cu atât mai important este rolul prozatoarei în structurarea individualităților. Această individualizare este consfințită în primul rând prin povestea flecarul personaj, pe care îl aduce la cunoștința celorlalte personaje, implicit la cunoștința lectorului cărții. O altă calitate a prozatoarei constă tocmai în știința dozării unor diverse și deseori imprevizibile nedreptăți prin care fiecare personaj este forțat de destin să treacă

Scriitoarea Eugenia Costea — o evlavioasă enoriașă, așa cum sunt toate femeile cazate la „Casa Bunu”, dar și alte personaje feminine, —, afirmă în Epilogul romanului: „Admiți în sufletul tău măreția și eternitatea credinței în Dumnezeu, chintesența existenței pe această pojghiță terestră.” Iisus Hristos propovăduiește iubirea între semeni de peste două mii de ani, Autoarea romanului cugetă în consens cu acest veșnic adevăr: „Nu ne lăsăm înfrânți și neputincioși decât când nu mai primim sau nu mai dăruim Iubire, acest sfânt sentiment propovăduit de Hristos, ca fiind sensul, chintesența existenței umane”.

Mircea Ioan CASIMCEA

[Schiță de portret –

Eugenia COSTEA s-a născut în comuna Albac, jud. Alba. A absolvit Liceul pedagogic „H.C.C.”, din Abrud.

Cărți publicate:

Când amintirile dor

Singuri, dar împreună

Rătăcind prin vâltorile vieții

Monografia Școlii cu clasele I-VIII, din comuna Mihai Viteazul, jud. Cluj.]

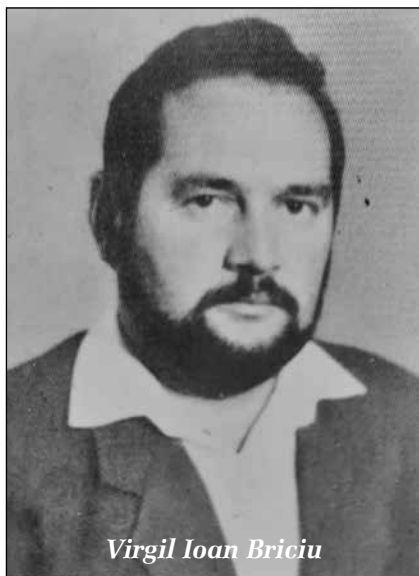
Să ne prețuim oamenii valoroși

Virgil Ioan Briciu

Început de februarie, 1953. Peste comuna Arada (Horea), jud. Alba, din fulgii de nea s-a desprins un suflet înălțător, puternic, ce dăinuiește mereuca vestitor al identității naționale, sub matricea marilor patrioți: Horea și Avram Iancu. Se născuse poetul, pictorul Virgil Ioan Briciu care s-a identificat cu dragostea de țară pe care a zugrăvit-o în versuri, fiind deținătorul mai multor premii I, acordate de Uniunea Artiștilor Plastici din România, S.U.A., Germania, dar și pledând pentru dreptate ca avocat.

Un firicel de ghiocel, de pe Lămășoaia, îi trimite în prag aniversar, miresme primăvăratice, într-o iarnă de toamnă târzie a amintirilor. La mulți ani, Virgil Ioan Briciu!

Eugenia COSTEA

Virgil Ioan Briciu

Cântec vechi

de Virgil Ioan Briciu

La Arada niciodată, El părintele horeadei
Nu apune după soare, costobot e-n veșnicie;
Tot cutreieră și-ncruntă roata lumii și-a baladei
Purtând lancea să i-o deie Iancului ce va să vie!

Calcă drept, depănând anii, peste lespezi de cetate,
Baciul clăditor de case și de turla-mpungând cerul,
Peste Apulum în noapte, pasul lui un clopot bate,
Chip de bronz și trup de piatră ca să nu-l omoare fierul!

Împânzesc pe creste luna, moșii Horii, toți călare,
Înjunghiați de vântul soartei fug mereu din veșnicie,
Se re-ntorc în Templul Țării, flăcări sunt nemuritoare;
Rană veche Apusenii, un izvor de apă vie.

Spulberat în patru vânturi, în morminte fără semn,
Horea, ultimul dac rege-n vechea Davă-nsângerată,
Os domnesc din "Miorița", răzvrătire și însemn,
Peste munți și peste ape, crunca-n forma ei de roată.

Duminică 5 martie 2023

IOAN STRĂJAN

aniversează

90 de ani de viață

Motto:

„Un om este bătrân doar atunci când regretele au luat locul viselor.”

(John Barrymore)

Cetățeanul de Onoare al Municipiului Alba Iulia, colonelul în retragere, economistul și pensionarul Ioan Străjan, născut la 5 martie 1933 în orașul Alba Iulia, cartierul Lipoveni, duminică 5 martie 2023, sărbătorește aniversarea a 90 de ani de viață, frumoasă, rodnică și împlinită. Din această venerabilă vârstă, mai bine de o treime, după pensionare și-a dedicat-o obiectivelor cu caracter istoric, cultural și patriotic. În acest sens împreună cu o parte din elitele științifico-culturale și patriotice a municipiului Alba Iulia, au pus bazele Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” (la care a fost mulți ani președinte, iar în prezent este președinte de onoare), iar ca instrument de informare a activității acestei fundații, acești membrii fondatori au înființat Revista „Dacoromania”, a cărei director este sărbătoritul Ioan Străjan.

Pensionar fiind, cu acordul, înțelegerea și sprijinul frumoasei familii împlinite, copii și nepoți, toți realizați, s-a dedicat cu pasiune și devotament activității fundației și revistei, cu rezultate deosebit de bune, fiind model de hărnicie și seriozitate pentru ceilalți membrii a fundației și a colaboratorilor revistei, dar și pentru celelalte ONG-uri cultural-patriotice din Alba Iulia cu care a stabilit bune relații de colaborare privind obiectivele comune.

Este tobă de carte și în special din domeniul istoriei României și cu precădere a datelor și evenimentelor istorice de pe meleagurile județului Alba și mai concret din Alba Iulia.

Se remarcă ca om de cultură de excepție, înțelept, tenace, neobosit, cu o memorie și o gândire logică de invidiat.

Recunoașterea preocupărilor, efortului depus pentru răspândirea pe toate meridianele lumii, prin intermediul revistei de prestigiu „Dacoromania” care a ajuns în cei 23 de ani de existență neîntreruptă la nr. 106, a adevărului istoric despre actele și evenimentele petrecute nu numai în județul Alba, municipiul Alba Iulia sau România, dar și unele din cele de pe alte meleaguri ale lumii, în care au fost implicați români. Această trudă, a fost recunoscută și răsplătită prin acordarea de către Primăria și Consiliul Local al municipiului Alba Iulia, a titlului de „Cetățean de Onoare.

Făcând bilanțul celor 90 de ani frumoși de viață, frumusețea vieții materializată prin realizări și productivitate, a deveni pentru mulți din cei apropiați împreună cu care activează și se implică în problemele Albei Iulia, un simbol, un model de bun patriot gata să se sacrifice în lupta pentru dreptate și adevăr. Fiind întrebat dacă regretă ceva din parcurgerea celor 90 de ani, a răspuns cu un simț a vinovăției că printre regrete pe primul plan se numără acela că a neglijat familia, stând în ultimi ani prea puțin cu membrii familiei și în special cu soția, sacrificându-i în numele pasiunii pentru țară, la care se adaugă regretele că multe obiective de importanță majoră pentru istoria țării nu au fost îndeplinite din lipsă de înțelegere a forurilor instituțiilor statului de importanța și necesitatea acestora pentru țară. Dintre acestea sunt multe de enumerat, merită amintite doar câteva dintre ele: Biserica lui Ierotei, regândirea Stemei României, realizarea unui monument Horea, Cloșca și Crișan în locul numit Cornul Podeiului, realizarea unui Muzeu al Creștinismului, Intrarea lui Mihai Viteazul în Cetatea Alba Iulia, reînființarea, chiar onorifică a Mitropoliei lui Mihai Viteazul în Alba Iulia etc.

Noi, membrii fundației cultural-patriotice „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și colaboratorii revistei „Dacoromania”, la momentul sărbătoresc a trecerii pragului celor 90 de ani de viață a colegului și părintelui nostru Ioan Străjan, om și vârstnic cu care avem toate motivele să ne mândrim, îi dorim să aibă parte de sănătate, îndeplinirea și realizarea tuturor dorințelor și obiectivele pentru care se luptă de peste 30 de ani în folosul țării, a neamului românesc, ghemul vieții să fie cât mai mare, anii vieții să fie cât mai mulți, în folosul familiei, a fundației și a revistei!

LA MULȚI ANI FRUMOȘI!

În numele membrilor Fundației și a Revistei

Dragomir VLONGA; Prim-vicepreședinte al Fundației

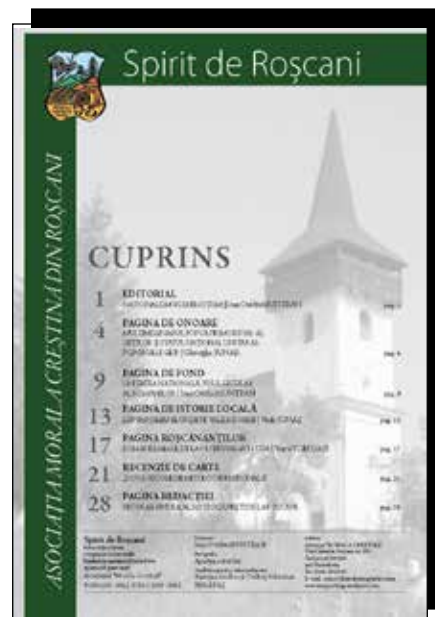
COLABORĂRI PUBLICISTICE

ART EMIS,
director Ion Măldărescu,
Râmnicu Vâlcea

FOAIE DE CUCIULATA,
Gazetă de informare, cultură, și opinie
etică a fiilor satului Cuciulata,
Dir. onorific Acad. Ghe. Buzdugan,
Redactor col.(r) ing. Vasile Strâmbu

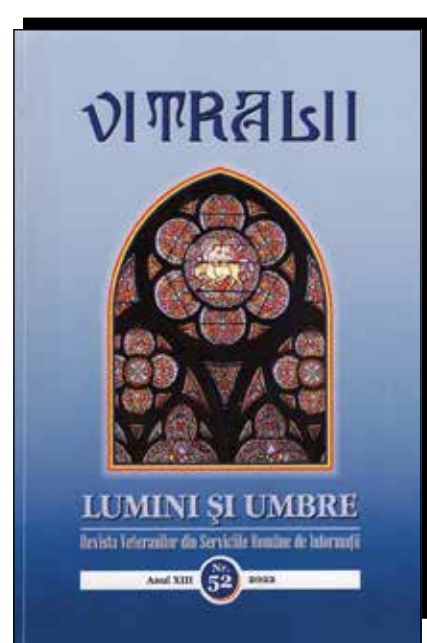
SPIRIT DE ROȘCANI,
Revistă de cultură patronată de
Asociația Morală Creștină.
Director: Ioan Ovidiu Muntean

ATENEU,
revistă editată de
Consiliul Județean Bacău

CREDINȚA STRĂBUNĂ, Revizită editată
de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a
Alba Iuliei

VITRALII. LUMINI ȘI UMBRE,
Revista veteranilor din Serviciile
Române de Informații,
București

Cuprins

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA DUMINICA ORTODOXIEI DIN ANUL 2023	1
Maria CIOICA - Episcopul Ioan Teculescu – cel mai longeviv președinte al despărțământului „Astra” Alba Iulia	5
Dragomir VLONGA - Episcopul Policarp Morușcă	12
Ion PACHIA-TATOMIRESCU - Religia, științele, artele, învățământul etc., între anul încheierii războaielor decebal- Traianice (106 d. H.) și anul independenței Daciei lui Regalian (258 d. H.).....	13
George V. GRIGORE - Orașul Metsovo, al aromânilor din Pind: „Chini vini, oaspe!”	23
Dorin OAIȚĂ; Diana MOGA - Un sfârșit de iarnă care stârnește simțăminte nefericite.....	28
Ioan Viorel SICOE - Horea, Cloșca și Crișan – eroi și martiri ai națiunii române	30
Ioan LĂCĂTUȘU - Implicarea românilor din Secuime în răscoala lui Horea.....	32
Comemorarea lui Avram Iancu la Carei la 150 de ani de la înveșnicirea sa	35
Testamentul lui Avram Iancu.....	38
Ionela Simona MIRCEA - Avram Iancu (1824-1872).....	39
Ion MĂRGINEANU - Temă de casă – „Întoarcerea la Obârșii”	41
Marius PORUMB - Sculptor Gheza Vida – 110 ani de la naștere	43
Daniela CIUTĂ - Parastas de pomenire a lui Gheza Vida la Monumentul Ostașului Român de la Carei	45
Angela FAINA - Din Canada – rădăcini ale tradițiilor românești, Dragobetele	46
Ioan BRAD - O cronică	48
Anatol MUNTEANU - Războiul ruso-ucrainean și NATO	51
Maria VIERU-IȘAEV - Secvențe de la inaugurarea Cimitirului Militar de Onoare Românesc de la Țiganca (O zi luminată și înălțătoare de Ispas – 1 iunie 2006)	54
Dragomir VLONGA - File de istorie - 82 de ani de la Masacrul de la „Fântâna Albă”	60
Ion MĂRGINEANU - Aduceți Moldova la țărmlul iubirii	61
27 martie 1918, UNIREA Basarabiei cu România	63
Maria Urban - Remember Sava Henția.....	66
Dragomir VLONGA - La statuia lui Paul Chinezul de la Șibot	67
Omagierea poetului fără pereche Mihai Eminescu la 173 de ani de la naștere și sărbătorirea Zilei Culturii Naționale	68
Grigore Vieru - omagiu al libertății	69
Liviu ILIE; Petru Mircea BRAN - Academicianul DAVID PRODAN	70
Dragomir VLONGA - Istoricul David Prodan a fost omagiat la 121 de ani de la naștere	73
Memoria unui portret: Mircea Zdrengea	74
Mircea Ioan CASIMCEA - Rătăcind prin vâltorile vieții	75
Eugenia COSTEA - Să ne prețuim oamenii valoroși Virgil Ioan Briciu	77
Dragomir VLONGA - Duminică 5 martie 2023 IOAN STRĂJAN aniversează 90 de ani de viață.....	78
Colaborări publicistice	79